

XIV. KÖTET, 2. FÜZET.

ÚJ FOLYAM.

1906. ÁPRILIS—JÚNIUS.

MAGYAR KÖNYVSZEMLE.

A MAGYAR NEMZ. MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZ. KÖNYVTÁRÁNAK
KÖZLÖNYE.

A NM. VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTERIUM MEGBÍZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

KOLLÁNYI FERENCZ.

1906. ÉVI FOLYAM.

II. FÜZET.



BUDAPEST

KIADJA A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZ. KÖNYVTÁRA.

1906.

TARTALOM.

	Lap
A Magyar Nemzeti Múzeum Széchényi Orsz. Könyvtára az 1905. évben	89
Dr. Veress Endre. A bolognai Marsigli-iratok magyar vonatkozásai. (Első közlemény, egy melléklettel.)	109
Magyar Könyvesház. Adalékok a Régi Magyar Könyvtár II. kötetéhez. Dr. Dézsi Lajos -tól	131
Tárcza. Évnegyedes jelentés a M. N. Múzeum Széchényi Orsz. Könyvtárának állapotáról az 1906. év első negyedében	154
A budapesti m. kir. tudomány-egyetem könyvtára az 1904. évben.	158
Szakirodalom. Melottée Paul: Histoire économique de l'imprimerie. I. köt. Ism. <i>dr. Gulyás Pál.</i> — Muller, Zeith und Fruin: Anleitung zum Ordnen und Beschreiben von Archiven. Ism. <i>Á. A.</i> — Livingston Luther S.: Auction prices of books. I—IV. köt. Ism. <i>dr. Gulyás Pál.</i> — Weisz Miksa: Néhai dr. Kaufmann Dávid könyvtárának héber kézíratai és könyvei. Ism. <i>Spectator.</i> — Külföldi folyóiratok Szemléje: Deutsche Literaturzeitung, XXVII. 1. 3—6. 8—12. — La Bibliofilia, VII. 10, 11—12. — Le Bibliographe Moderne, IX. 5—6. — Mitteilungen des Österr. Vereins für Bibliothekswesen, IX. 5. X. 1. — Revue des Bibliothèques, XVI. 1—2. — Rivista delle Biblioteche e degli Archivi, XVI. 10—12. XVII. 1. — The Library Journal, XXXI. 1. 2. 3. — Zeitschrift für Bücherfreunde, IX. 10. 11. 12. — Zentralblatt für Bibliothekswesen, XXIII. 1. 2. 3.	167
A magyar bibliografiai irodalom az 1906. év első negyedében. Horváth Ignác -z-tól	183
Vegyes Közlemények. Br. Radvánszky Béla †. — A hiteles helyek levéltárainak orsz. főfelügyelősége. — A Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Szövetségének 1906. közgyűlése. — Ex-libris kiállítás a Magyar Iparművészeti Múzeumban.	

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZ. KÖNYVTÁRA AZ 1905. ÉVBEN.

Az 1905. év a könyvtár látogatottsága és használata tekintetében minden eddigi eredményt felülmúlt. Az 1904. év október havában életbe léptetett új rend, mely szerint a könyvtár olvasóterme naponként hét órán át áll a kutatók rendelkezésére, teljes mértékben bevált. Az olvasóterem minden dolgozóhelye napról-napra el van foglalva, s nem múlik el nap, hogy 30—40 olvasó, néha több is, ne váraoznék egy-egy hely megüresedésére. Annak, hogy a könyvtár ily fokozott mértékben jól megfelelhessen fontos nemzeti és közművelődési hivatásának, nagy mértékben akadálya a helyiségeknek teljesen alkalmatlan, nagy látogatottságra czél-szerűtlenül berendezett volta, továbbá a kiszolgáló személyzet elégtelensége. Bár a jelenlegi körülmények között nem lehet kilátás arra, hogy akár az egyik, akár a másik égető hiányon alapos segítség történjék, mindazonáltal a könyvtár helyzetének javításáról komolyan kell gondolkodnunk, különben rövid idő alatt nagy zavarok állhatnak be.

Az elmúlt esztendőnek kimagasló eseménye a könyvtár nyomtatványi osztályának július és augusztus hónapokban végrehajtott általános revíziója, mely öt évenként ismétlődő művelet első ízben az 1900. év folyamán ment végbe.

A könyvtár teljes személyzetét az egész nap folyamán igénybe vevő nagy művelet előzetes eredményéről az 1905. év végén a következő adatok közölhetők:

A revízió alkalmából konstatáltatott, hogy a könyvtárban 205,171 rendszeresen czédulázott, könyvtárilag feldolgozott kötet van (az 1900-iki revíziókor a kötetek száma 178,578 volt; a szaporodás tehát öt év alatt 26,593 kötet). Ezenkívül különböző csoportok, külön felállított könyvtárak és aprónyomtatványok darab-

száma 273,368 (1900-ban 179,109); úgy hogy 1905 nyarán a nyomtatványi osztályhoz tartozó darabok száma 478,539 volt (1900-ban 357,687). A szaporodás tehát 120,852 darab.

A revízió természetszerűleg csak a könyvtárilag teljesen feldolgozott 205,171 kötetre szorítkozott. Ebből az anyagból a darabról-darabra történt összehasonlítás után 1673 darab, vagyis az anyagnak 0.81 százaléka bizonyult hiányzóul. (1900-ban 178,578 kötetből hiányzott 1888, vagyis 1.05 százalék.) Hogy azonban egy revízió oly könyvanyagnál, a mely folyton mozog, s a mely még a revízió művelete alatt is szakadatlan használatban van, mennyire nem tüntetheti fel a tényleges hiányokat, mutatják a következő adatok:

Az 1900-ban hiányzó 1888 kötetből az 1905-iki revízió idejéig előkerült 1325 kötet. Viszont az 1905-iki revíziónál hiányzó-nak mutatkozott 1110 kötet, melyek az 1900-iki revízió idején megvoltak, s a melyek a következő revízió idejéig kétségtelenül époly, ha nem jobb arányban fognak előkerülni, mint a hogy ez az 1900-iki hiányoknál történt. Úgy hogy tényleges és valóságos hiánynak csak azt az anyagot tekinthetjük, mely két vagy több egymásutáni revízió idején sem volt meg.

Az 1900. és 1905-iki eredmények alapján megállapítottuk, hogy mindkét revízió idején 563 kötet bizonyult hiányzó-nak; vagyis 205,171 kötet számnál a hiány 0.27 százalékot tesz, s így mélyen alatta marad annak a perczen-tuális számnak, melyet nagy használatnak kitett könyvtáraknál a tapasztalat megállapított.

Tekintve, hogy a könyvtár a múlt század hetvenes éveiben történt nagy rendezésekor a könyvek lajstromozása körül sok hiba történt, s hogy általános revízió az egyre növekvő használatnak kitett könyvtárban 1900-ig sohasem volt, továbbá hogy a már évek óta fenyegető módon mutatkozó helyszűke folytonos áthelyezéseket igényel, s ezzel a könyvek sorrendjében mindig zavar áll elő, a fönti eredményt szerfölött örvendetesnek kell jelezni, annyival is inkább, mert biztos remény van, hogy további nyomozások által az 563 hiányzó kötetből még több fog előkerülni.

A könyvtár hivatalos személyzetének létszámában mindenké-
előtt ama súlyos veszteségről kell beszámolni, mely a könyvtárat
dr. *Esztegúr László* múzeumi őrnök, a Magyar Könyvszemle
segédszerkesztőjének június hó 3-ikán, Abbáziában bekövetkezett
halálával érte. Az elköltözött nemes gondolkozásával, fenkölt lel-

kével és széleskörű irodalmi ismereteivel a könyvtári tisztikar legkiválóbb tagjai közt foglalt helyet, s a kollegiális érzés mindenkor kegyelettel fog megemlékezni a korán elhunyt nagytehetségű és kiváló lelki műveltségű társról. Temetése június 8-ikán Szamosújvárott ment végbe, s végtisztességén a Nemzeti Múzeum és a könyvtár részéről dr. Fejérpataky László osztályigazgató és dr. Sebestyén Gyula ör jelentek meg, s ez utóbbi a könyvtár nevében szép beszéddel búcsuztatta el a derékon ketté tört, értékes fiatal életet.

A halálozás által megürült helyre fokozatos előléptetések törtévé, a könyvtárhoz II. osztályú segédórré dr. *Gulyás Pál* könyvtári rapidíjas gyakornok neveztetett ki. Egyéb létszámbeli változások a következők:

Dr. *Sebestyén Gyula* múzeumi ör ő Felsője legmagasabb elhatározásával igazgató öri czímet és jelleget nyert; *Varjú Elemér* II. osztályú segédör, I. osztályú segédórré neveztetett ki. Fokozatos előléptetésben részesültek dr. *Melich János* I. osztályú és dr. *Vértesy Jenő* II. osztályú segédörök. Id. *Szinnyei József* kir. tanácsos. igazgató ör irodalmi kötelezettségeinek teljesítésére egy évi szabadságot nyert; ez időtartamra ügykörének részleges ellátására ideiglenes kiegészítő erő alkalmaztatott. Ügyszintén szükségessé vált a fokozott látogatásnak és meghosszabbított használati időnek megfelelőleg a könyvtári ruhatárnál még egy kiegészítő alkalmazása; úgy hogy ez idő szerint, beleértve az írógépkézelőt is, kilencz rapidíjas van a könyvtár szolgálatában, és az összes tisztviselők, díjnokok, felügyelő- és szolgaszemélyzet száma jelenleg *harminczötöt* ért el.

A könyvtár tisztviselői közül, eltekintve a családi levéltárak átvétele, könyvek és különösen oklevelek vásárlása czéljából történt hivatalos kiküldetésektől, következők tettek hivatalos utazásokat: dr. *Fejérpataky László* osztályigazgató minisztertanácsai megbízás alapján a kormány és a Nemzeti Múzeum képviselőjében résztvett a Liègeben kéziratok, oklevelek, érmek és pecsétek reprodukciója tárgyában tartott nemzetközi kongresszuson; a Magyar Nemzeti Múzeum megfelelő rovatából nyert anyagi támogatással dr. *Melich János* I. oszt. segédör Pozsonyban, Nyitrán és Pécsen végzett könyv- és levéltári kutatásokat a régi magyar helyesírás elveinek megállapítása czéljából; *Kováts László* I. oszt. segédör Kolozsvárt és Aradon tanulmányozta az 1848/49-es nyom-

tatványoknak összegyűjtött anyagát; dr. *Vértesy Jenő* II. oszt. segédőr Szatmárott, Nagykárolyban és Debreczenben Kölcsey Ferencz életére és működésére vonatkozólag gyűjtött adatokat a városi és vármegyei levéltárakban.

A könyvtárban rendezett történeti és irodalomtörténeti kiállításnak 339 látogatója volt, jobbára tanáraik vezetése alatt megjelenő iskolai növendékek, kiknek a könyvtári tisztviselők szolgáltak magyarázatokkal.

A könyvtár folyóirata, a *Magyar Könyvszemle*, *Kollányi Ferencz* jaáki apát, igazgató-őr szerkesztésében pontosan megjelent évnegyedes füzeteiben hiven beszámolt a könyvtári és bibliografiai mozgalmakról, képet adott a könyvtár belső életéről, közzétette a köteles sajtótermékek beküldésére hivatott hazai könyvnyomdák teljes jegyzékét, feltüntette az ezek körében az év folyamán beállott változásokat és közölte az 1904. évi hazai hírlapirodalom jegyzékét. A könyvtár kiadásában megjelent a Széchényi orsz. könyvtár részletes történetének I. kötete, mely az alapító Széchényi Ferencznek 1820-ban bekövetkezett haláláig adja elő a könyvtár multját; a mű szerzője *Kollányi Ferencz* jaáki apát, igazgató-őr.

A könyvtárhoz érkezett és elintézett hivatalos ügyiratok száma 659 (1904-ben 870) volt. Az olvasóterem látogatására egy év alatt 3670 igazolójegy adatott ki (1904-ben 3436 db).

A könyvtár négy osztályában a gyarapodás együttes száma, a letéteményezett családi levéltáraknak még rendezetlen anyagát nem számítva, 144,349 db (1904-ben a gyarapodás a Szent-Ivány Zoltán-féle halotti jelentés-gyűjtemény 100,000-re tehető darabszámával együtt 242,565 db volt). Mindezen osztályokban egy év alatt 44,714 használó fordult meg (1904-ben 33,389), kik a könyvtár állományából összesen 206,400 darabot vettek igénybe (1904-ben 128,575 darabot).

A könyvtár négy osztályának gyarapodási, használati és feldolgozási eredményeit a következő adatok mutatják:

I. *A nyomtatványi osztály gyarapodása: Kötelespéldányokban*: 9289 (1904-ben 13,074), *ajándék* útján 876 (1904-ben 767), *vétel* útján 624 (1903-ben 934), *áthelyezés* czimén 44 (1904-ben 27), *csere* útján 4 db, összesen 10,837 (1904-ben 14,802 db).

A könyvtárilag feldolgozandó évi gyarapodáshoz járul még 35,159 db (1904-ben 30,708 db) aprónyomtatvány, melyek anya-

guk természete szerint tíz csoportra osztva és beérkezésük ideje szerint évnegyedes csomagokban megőrizve ekkép oszlanak meg:

1. Gyászjelentések	6842 db
2. Zárszámadások és üzleti jelentések	2745 »
3. Egyházi körlevelek	318 »
4. Periratok	68 »
5. Hivatalos iratok	828 »
6. Műsorok	2320 »
7. Alapszabályok	957 »
8. Szinlapok	10.503 »
9. Falragaszok	7030 »
10. Vegyes aprónyomatványok	3548 »

Összesen : 35,159 db.

A nyomtatványi osztály összes gyarapodásának darabszáma tehát 45,996 (1904-ben 45,510 db).

Könyvek vásárlására 5280·56 korona, 139·40 márka és 8·75 frank fordított. (1904-ben a vásárlási összeg sokkal nagyobb volt, ú. m. 8061·95 korona, 829·70 márka, 22 lira, 66 hollandi forint és 12·98 rubel.)

A könyvtár nyomtatványi osztályát ajándékokkal a következők gyarapították:

Áldásy Antal, Állami számvevőszék elnöke, Állatorvosi főiskola, Avetarianian I. Coumen.

Bába Kalauz szerkesztősége, Balogh Jenő, Baltimorei Peabody Institute, Bánó Jenő, Bányai Elemér, Baross Gyula, Bartalos Gyula, Basset René (Alger), Baumgarten Ferencz, Beck Ignác, Bécsi k. u. k. Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Bécsi Statistische-Centralcommission, Bécsi tudományos Akadémia, Belga ipar- és közmunkaügyi miniszterium, Belügyminiszterium, Bergh Ferencz, Bertalotti Bruno (Porto), Borsod-miskolczi közművelődési egyesület, Bosnyák-hercegovinai orsz. kormány, Braumüller W. (Bécs), Brooklyni Institute of Arts and Sciences, Brust Béla, Bubics Zsigmond, Budapest székesfőváros polgármestere, Budapest székesfőváros statisztikai hivatala, Budapest székesfőváros tanácsa, Budapesti keresk. és iparkamara, Budapesti kir. orvosegyesület, Budapesti tud. egyetem bölcsészeti kara, Budapesti tud. egyetem jogi kara, Budapesti tud. egyetem tanácsa.

Chicagói University of Chicago Press, Coubertin Pierre (Auxerre), Csáthy Ferencz.

Danzigi Westpreussisches Provinzial-Museum, Debreczen város tanácsa, Délmagyarországi tört. és régészeti múzeum-egylet, Del Prato Alberto (Parma), Demkó György, Dézsy Dénes, Diószegi

Gyöző, Dollinger Gyula, Donáth Imre, Dunamelléki ev. ref. egyházkerület, Dunántúli ág. h. ev. püspök.

Éber László, Éble Gábor, Egri érseki iroda, Eisler Mátyás, Emich Gusztáv, Erdélyi Kárpát-egyesület, Erdélyi orsz. múzeum könyvtára, Erdélyi Pál.

Farkasfalvi Imre, Fejérpataky László, Fejes Áron, Feldmann Gyula, Földművelésügyi m. kir. minisztérium, Földtani intézet, Főrendiházi iroda, Fraknoi Vilmos, Frankfurti Rotschild-könyvtár.

Ghyecz Béla, Gillming Ferenczné, Glasgovi Hunterian Museum,, Goldzieher Károly, Gömör-Kis-Hont vármegye gazdasági egyesülete. Gráczy Verein für Steiermark, Gurányi László, Gyöngyössi László

Habanai Biblioteca Nacional, Havas Rezső, Herczegprimási iroda, Herman Ottó, Horváth Géza, Hutyra Ferencz.

Incze Henrik, Isoz Kálmán, Izraelita magyar irodalmi társulat. József-műegyetem rektora.

Kalocsai érseki iroda, Kassai múzeum igazgatósága, Katona Lajos, Képviselőházi iroda, Kereskedelemügyi m. kir. minisztérium, Kereszty István, Komjáthy Vidor, Komlóssy Arthur, Közgazdasági Közlemények szerkesztősége, Központi statisztikai hivatal, Krakói tud. Akadémia, Krock F. (Kopenhága), Kvassay István.

Leszlényi Imre, Loesche Georg (Bécs).

Mágócsi-Dietz Sándor, Magyar heraldikai és genealogiai társaság, Magyar Nemzeti Múzeum irodája, Magyar ormithologiai központ, Magyarországi Kárpát-egyesület, Magyar Tud. Akadémia, Márki Sándor, Marosi Arnold, Mattyasovszky Kasszián, Melbournei Public Library of Victoria, Meteorologiai és földmágnassági intézet, Miskolczi keresk. és iparkamara, Mocsáry Béláné, Morandi Luigi (Róma), Móricz Pál, Moszkvai Cvetajev, Múzeumok és Könyvtárak orsz. Főfelügyelősége, Myskovszky Emil.

Nagybányai Múzeum-egyesület, Nyitrai róm. kath. főgimnázium.

Olasz közoktatásügyi minisztérium, Országos állatvédő egyesület, Osztrák kereskedelemügyi minisztérium.

Pannonhalmi főapát, Paur Ödön, Pénzügyi Hírlap szerkesztősége, Pénzügyminisztérium, Piepers M. C., Portugalia szerk. (Porto) Posta- és távirada-igazgatóság, Pozsonyi kir. jogakadémia, Pozsonyi kir. kath. főgimnázium igazgatósága, Putnam Herbert (Washington).

Ráczy Géza, Rátky Sándorné, Rendőrfőkapitányság, Réthy Antal, Rio de Janeirói Bibliotheca e museo da Marinha, Rózsa Imre, Roth Gyula (New-York).

Sebestyén Gyula, Sepsiszentgyörgy város tanácsa, Smithsonian Institution (Washington), Spóner Andor, Steiner Lajos (New-York), Stokholmi Königl. Utrikes-Departement, Stokholmi Nordisca Museet, Svajczer Ilka.

Szabó László, Szádeczky Lajos, Szalay Imre, Szalay László, Szemák István, Szendrey János, Szinnyei Ferencz, Szontagh Jenő.

Todorán Endre, Tokyoi Imperial University, Tóth József, Trieszti általános biztosító társaság, Turchányi Ödön, Turopolje nemes község, »Turul« szerk.

Ujvidéki Matica Srpska, Upsalai egyetemi könyvtár.

Vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium, Varjú Elemér, Városey Gyula, Velösy Lipót, Verseczi városi múzeum, Veszprémi káptalan, Vízépítési igazgatóság, Vutkovics Sándor.

Walter Gyula, Washingtoni Library of Congress, Weinwurm Antal, Wieländer Michael (Bécs), Windt Alfréd (Bécs), Würzburgi phys.-med. Gesellschaft.

Zalatnai Önképzőkör szerkesztősége, Zsemley Oszkár, Zsilinszky Lajos.

Az ajándékozók száma e szerint 182 (1904-ben 175).

A szerzemények közül kiemelendő három Régi Magyar Könyvtári könyv, u. m. 1. Breviarium secundum usum ecclesiae Strigoniensis. Velence 1519. — 2. Sylvester János, Ujtestamentum, Sárvár, 1541. — 3. Szenczi Molnár Albert, Szent Biblia, Amsterdam, 1700. A két első nyomtatvány a Nemzeti Múzeum csonkább példányainak átengedésével néhai Mátyás Flórián könyvtárából csere útján szereztetett meg.

A könyvtár olvasótermének látogatottsága a meghosszabbított nyitási idő következtében, úgyszintén a könyvtári használat is rohamos emelkedést mutat. A lefolyt évben az olvasótermet 37,422 egyén látogatta, kik 89,229 kötetet használtak. (1904-ben az olvasók száma 26,613 volt, 65,204 darab könyvhasználattal). Kikölcsonzés útján pedig 2279 egyén 3750 kötet könyvet használt a könyvtárból. (1904-ben 2910 egyén 4354 könyvet kölcsönzött ki.)

A könyvtári feldolgozás eredményét a következő számok mutatják: Egy év alatt 6695 mű osztályoztatott, melyekről 9398 könyvtári címlap készült. (1904-ben az évi eredmény 6170 mű 8526 cédulával.) Kötés alá 1219 mű került 1781 kötetben. (1905-ben 1212 mű 1510 kötetben.)

A köteles nyomdatermékek kezelését végző iroda munkássága a következő adatokból tűnik ki: Az irodába egy év alatt 2323 nyomtatványcsomag érkezett (1904-ben 2098); az iroda pedig 2395 postai küldeményt, jobbára átvételi elismervényeket továbbított (1904-ben 2170-et); ezek közül 760 be nem küldött sajtótermékek reklamálása volt (1904-ben 686). A könyvtár a lefolyt évben 27 esetben (1904-ben 37-szer) kereste meg a köz-

alapítványi ügyigazgatóságot, hogy az 1897. évi XLI. t. cz. intézkedései ellen vétő nyomdatulajdonosokkal szemben peres eljárást indítson.

E perés eljárások eredményeül a Széchényi orsz. könyvtár javára következő nyomdák marasztaltattak el pénzbüntetésben és megfelelő kártérítésben:

Baksy Barna budapesti ny.	14'20	kor.
Bartalits Imre budapesti ny.	10'—	»
Budai Aladár budapesti ny.	22'44	»
Dicsőszentmártoni »Erzsébet« ny.	4'64	»
Engel Lajos szegedi ny.	10'—	»
Freisinger Mór komáromi ny.	10'—	»
»Függetlenség« aradi ny.	30'—	»
Hay és Grün jászberényi ny.	24'—	»
Hegyí Jenő »Unió« fumei ny.	37'64	»
Hungaria újvidéki ny.	66'—	»
Kalmár Nándor aradi ny.	15'88	»
Kaufmann Ábrahám máramarosszigeti ny.	10'40	»
Moskóczy Ferenczné turócszentmártoni ny.	7'—	»
Műszaki irod. és nyomdai r. t. budapesti ny.	38'—	»
Nyíry Lajos gödöllői ny.	10'—	»
Pléstity és Horváth zentai ny.	10'38	»
Sichermann Mór máramarosszigeti ny.	5'—	»
Sonnenfeld Ármin ó-szívácsi ny.	2'30	»
Szabados Sándor szabadkai ny.	12'04	»
Sziklai Lajos lugosi ny.	3'80	»
Téván Adolf békéscsabai ny.	20'12	»
Wettel és Veronits verseczi ny.	30'45	»
Wunder Rezső zombolyai ny.	6'20	»

Összesen 400'09 kor.

II. A *kézirattár* évi gyarapodása *ajándékozás* útján 6 kézirat, 37 irodalmi levél, 4 irodalmi analecta; *vétel* útján 49 kézirat, 89 irodalmi levél, 21 irodalmi analecta, 17 fényképmásolat; *letéteményezés* útján 3 kézirat. Az évi gyarapodás darabszáma tehát 226 (1904-ben 1684).

Kéziratok vásárlására összesen 20,564'10 korona és 6585'30 márka fordított; e tekintélyes összegből azonban 20,000 korona és 6500 márka nem terheli a könyvtár dotációját, mert ezen rendkívüli előnyös alkalmi vételekre fordított összegek fedezetéről a magas kormány külön intézkedéssel gondoskodott.

Kéziratokat a következők ajándékoztak:

Csiky Ernő, Emich Gusztáv, Rakssányi Gyula, Ráth Györgyné szül. Melsiczky Gizella, Szontagh Antal és három ismeretlen.

A Dunántúli Közművelődési Egyesület Doby Antal genealogiai kézíratait helyezte el letétemény gyanánt a könyvtárban.

Ezen kívül az Erkel család az 1904-ben megvásárolt Erkel Ferencz-féle nagybecsű hagyatékot két értékes darabbal egészítette ki; ezek Schubert »Die Nacht 1817« című dalának és Mosonyi (Brandt) Mihály Erkelhez írt üdvözlő kardalának eredeti kézíratai.

Az ajándékozott kéziratok közt legértékesebb néhai Ráth György levelezése, melyet özvegye készséggel bocsátott a könyvtár rendelkezésére; a levélírók közt előjönnek: gróf Apponyi György, gróf Andrassy György, Horváth Boldizsár, gróf Keglevich István, Ipolyi Arnold, Majláth György, Zumbusch bécsi szobrász és mások.

A gyarapodásból felemlítendőek még Karacs Teréz kézíratai, az irodalmi levelek közt pedig Barna Lajos, Courtens Ferencz, Mainville-Fodor Jozefin, Prille Kornélia, Pulszky Ferencz, Egressy Gábor, Kisfaludy Sándor, Vadnay Károly, Gaal György, Kertbeny Károly, E. Kovács Gyula, gróf Kuun Géza, Lévy József, Szemere Miklós, Tilgner Viktor stb. újabban szerzett levelei.

Habár a kéziratár növekedése a lefolyt évben darabszám szerint nem volt nagy, belső érték szempontjából az 1905-iki évi gyarapodás párját ritkítja, a mennyiben a rendkívüli kedvező alkalom és a kormány bőkezű gondoskodása nem kevesebb mint *nyolcz* darab, magyar vonatkozású középkori kódexet juttatott a Széchényi orsz. könyvtár tulajdonába.

Ezek közt a legdíszesebb a Rosenthal Jacques müncheni könyvárustól 6500 márkáért megvett fényes hártya-kézirat (Dávid zoltárai), eredeti vörös bársony kötésben. A kódex a renaissance ízlésében s a Korvin-kódexre emlékeztető modorban kifestett kettős címclap czimereinek bizonyossága szerint Nagylucsei Orbán egri és bécsi püspök, Mátyás király kincstartója és bizalmas híve (1486—1493) számára készült.

Nagybecsű az Emich Gusztáv udv. tanácsostól 20,000 kor. vételáron megszerzett hét darab középkori kódex, melyek között egy kétségtelen Korvin-kódex is van. Ez az irodalmilag már ismert

»Commentum Rhetoricorum Victorini«, melyet kitűnően fenntartott diszes bőrkötése, oly modorú könyvdiszítése, a minő a Nemzeti Múzeum Korvin-kódexei között eddigelé képviselve nem volt, továbbá az a körülmény, hogy a kéziratot Vitéz János, Mátyás király nevelője javította, tesz első rangú érdekességgé. E Korvin-kódex a Nemzeti Múzeumban őrzöttek közt a *tizenegyedik*, a melynek hitelességéhez kétség nem fér.

A Korvina történetéhez nagybecsű adalékot nyújt a Surriano Antal által 1513 és 1514-ben a budai királyi könyvtárban másolt kézirat, mely öt Korvin-kódexből tartalmaz kivonatokat. Ez öt kódex közül három ma is megvan a bécsi udvari könyvtárban.

Az Emich-féle többi magyar vonatkozású kéziratok a következők: egy, a XIV. század folyamán írt breviárium, melynek nap-tára a magyar szenteket is tartalmazván, a kézirat kétségtelenül valamely magyarországi szerzet részére készült. Egy XV. századi papiros kézirat Aeneas Sylviusnak, a későbbi II. Pius pápának beszédeit, a többi közt a magyarországi követekhez mondottat tartalmazza. A »Libro della beata Margarita de re de Ongaria« című, a XV. század végéről való olaszországi kézirat a Boldog Margitnak, IV. Béla király leányának tulajdonított imádságos könyvet foglalja magában. Két kéziratban pedig Kapisztrán Jánosnak, Hunyadi János fegyvertársának két latin értekezése van meg.

A kéziratátárat a lefolyt évben 302 kutató kereste föl, kik annak állományából 772 kéziratot és 7630 irodalmi levelet használtak. Hivatalos megkeresésre 21 esetben 41 kézirat és 26 irodalmi levél kölcsönöztetett ki. A használók száma tehát együttvéve 323, a használt daraboké pedig 8469. (1904-ben 247 kutató 633 darabot használt.)

A végzett munkát illetőleg felemlítendő, hogy az újabb szerzemények feldolgozásán kívül megkezdett és befejezést nyert az irodalmi analecták csoportjának lajstromozása; az Erkel-féle gyűjtemény rendezése alkalmából »Musica« czímen egy új kéziratári szakcsoport létesítettett; az 1904. év folyamán megszerzett sűgő-könyvekből külön gyűjtemény alakítottatt; rendeztetett a Viczay és Fejérváry-féle leveles-gyűjtemény, s a Pulszky Ferencz-féle nagy terjedelmű levelezés rendezése megkezdődött. Ezen kívül a nyár folyamán az egész kéziratár anyaga revízió alá vétetett.

III. A *hírlapkönyvtár* gyarapodása: *Kötetes példányokban* (a törvényben előírt módon, t. i. havi vagy évnegyedes csomagokban, úgyszintén szabályellenesen, egyes számonként küldve) 87,073 hírlapszám (1904-ben 87,260); *ajándék* útján 132 hírlapszám; *vásárlás* útján összesen 199-80 koronáért 2307 hírlapszám; *áthelyezés* útján a könyvtár nyomtatványi osztályából 305 hírlapszám. Az összes gyarapodás tehát 89,817 szám (az 1904. évi eredmény 89,361 szám).

Ajándékozók voltak a Nemzeti és Országos Kaszinón kívül, melyek évek óta minket közelebről érdeklő külföldi hírlapok egész sorát bocsátják a hírlapkönyvtár rendelkezésére, dr. Gulyás Pál és a washingtoni Smithsonian Institution.

A vásárolt hírlapok közt kiemelendők a Miku Emiliántól vett oláh, és Breyer Mirkó zágrábi könyvárústól vásárolt horvátországi ujságok egyes régibb évfolyamai.

A hírlapkönyvtár olvasótermét 4190 olvasó látogatta, kik a könyvtárban 9057 hírlapkötetet használtak; kikölcsozás útján pedig 81 egyén 212 hírlapkötetet használt a könyvtáron kívül. Összesen tehát egy év alatt 4271 egyén 9269 hírlapkötetet vett igénybe (1904-ben 3310 olvasó 7326 kötetet használt).

A hírlapkönyvtár végzett munkája, az egyre rohamosan növekedő kiszolgáláson kívül a következő: czédulázatatott 129 új hírlap 1181 évfolyama (1904-ben 163 hírlap 1112 évfolyama); átnézetett 1057 hírlap 63,694 száma (1904-ben 1164 hírlap 92,118 száma). Bekötötett 1676 kötet hírlap, összesen 3611-47 kor. értékben.

Az új szerzemények elkönyvelésében és feldolgozásában nem volt fennakadás; de zavarólag hat a feldolgozásra, kivált az ellenőrzésre az az évek óta felpanaszolt és javulást nem mutató körülmény, hogy a nyomdatulajdonosok és kiadók egy része a hírlapokat még mindig nem az 1897. évi XLI. törvényezikben előírt módon, hanem egyes számonként küldi be. 1905-ben is 19,618 hírlapszám érkezett egyes számonként (1904-ben 15,519 szám).

IV. A *levéltár* gyarapodása: *ajándék* útján 372 db irat, *vétel* útján 4873 db irat, *áthelyezés* útján (a könyvtár egyéb osztályaiból) 135 db irat, *letétemény* útján, két alább említendő családi levéltárnak még pontosan össze nem számított anyagán kívül, 2930 db

irat. Az összeszámitott iratok mennyisége tehát 8310. Ezen kívül a levéltárba tétetett át a Szent-Ivány Zoltán-féle gyászjelentés-gyűjtemény kiegészítéséül a nyomtatványi osztályba köteles sajtótermék gyanánt érkező halotti jelentés-anyag, 68 nagy csomagban, sok ezerre menő darabszámmal.

Levéltári darabokat ajándékoztak a következők:

Özv. Bartay Edéné örökösei, Bossányi Lajos, Doby Antal, Emich Gusztáv, Fejérpataky László, Gillming Ferencz és Hermina, Gohl Ödön, Hajnal István, Horváth Sándor, Laendler Pál, Medgyesi Ferencz, Miticzky Gyula, Nagy Lajos, Nagybányai Múzeum-egyesület, Pór Antal, Richter Ferencz, Sárközy Imre, dr. Schönherr Gyula, br. Skerlecz Iván, Svajczer Ilka, dr. Szabó László, id. Szinnyi József, Thallóczy Lajos, Tóth-Kádár Vilmos, Varjú Elemér, Weiwurm Antal.

A levéltár gyarapítására 10,526 korona és 97.40 német márka fordított.

E vételösszegben 8000 koronával szerepel egy teljes, régi családi levéltár vételára. E levéltár, mely 4625 darab iratot foglal magában, a Nyitraszerdahelyi Zerdahelyi családé, a mely a többi közt a középkorból 8 db Árpádkori, 49 db XIV., 62 db XV. századi, 17 db 1526 előtti eredeti oklevelet és 42 oklevélmásolatot tartalmaz.

A múzeumi törzsanyag gyarapodásából 150 db az eredeti középkori oklevelek, 6482 db az újabbkori iratok, 77 db az 1848/9-es gyűjtemény és 47 darab a nemesi iratok és címereslevelek csoportjára esik.

A középkori oklevelek csoportjából különösen kiemelendő: IV. László egy 1283. évi oklevele, a győri káptalan 1307. évi kiadványa, mely Otto király egy okleveléről tesz említést, Czillei Frigyes és Ulrik grófoknak 1448-ban kelt okirata, mely a Czillei Erzsébet és Hunyadi Mátyás eljegyzése tárgyában létrejött megállapodások megerősítését foglalja magában és egy, Carvajal János bibornok számára 1455-ben kiállított utalvány, melyen a bibornok aláírása és pecsétje is megvan.

Az újabbkori iratok közül nevezetesebbek: egy hivatali kifüggesztésre szánt táblázat, mely I. Ferdinánd király gyermekeinek születésére és megkeresztelésére tartalmaz pontos adatokat; továbbá Thököly Imre vajdahunyadi uradalmának számadás-

könyvtöredéke az 1675—1684. évekből, és Savoyai Eugénnek a a Rákóczi-mozgalmak tárgyában írott 1703. évi levele.

A legújabb kor irataiból kiváló érdekűek a következők: gróf Andrássy Gyulának öt levele Kossuth Lajoshoz az 1849. év utolsó négy hónapjából és Kossuthnak az egyik levélre 1849. szept. 20-ikán írott felelete; Nagy Sándor József tábornok 19 db levele 1849-ből, Klauzál Gábor levelei, és Kossuthnak Csanády Sándorhoz és a karczagiakhoz intézett levele. A levéltárba kerültek Erkel Ferencz zeneköltőnek kitüntetési oklevelei is, számszerint 14 darab.

A letéteményezett családi levéltárak száma a lefolyt év alatt négygyel gyarapodott; korábban letéteményezett levéltárak pedig több nevezetes kiegészítésben részesültek.

Új levéltárak:

1. A *Bogyay*-családé, melyet Bogyay Elemér adott át a Múzeumnak.

A *Szinyei*-Merse-családé, melynek átadója Szinyey-Merse Pál festőművész.

3. A *Tarányi-Oszterhuber*-családé, melyet Tarányi-Oszterhuber Ferencz helyezett letéteménybe. Az azóta teljesen rendezett levéltár 4 db XVII., 60 db XVIII. és 113 db XIX. századi, összesen 177 darab iratot foglal magában; különös érdekessége a Deák Ferenczre vonatkozó adatokban van.

4. A *Zathureczky*-családnak Zathureczky Kálmán által átadott levéltára, mely azóta rendeztetvén, konstatáltatott, hogy benne 1528 db, túlnyomó nagy részben XVII. századi irat van.

Ez új letéteményekkel a Nemzeti Múzeumban elhelyezett családi levéltárak száma *hetvenhatra* emelkedett.

Korábban letéteményezett családi levéltárak közül a következők részesültek kiegészítésekben:

1. A Rétyi *Antos*-család levéltárát Antos Károly 1 db irattal egészítette ki.

2. A *Luka*-család levéltárának kiegészítéséhez Luka László járult 222 db jobbára XVIII—XIX. századi irattal.

3. A *Berzeviczy*-család kihalt bárói ága levéltárának kiegészítésére Szmrecsányi Miklós min. tanácsos mintegy 1000 darab iratot adott át. Azóta a bárói ág levéltára teljesen rendeztetvén, megállapítottatott, hogy benne 1 db középkori, 26 db XVI., 326

db XVII., 2003 db XVIII., 2406 db XIX. századi irat, 28 genealogiai tábla, 13 db rajz és 55 db levéltári lajstrom, összesen tehát 5858 darab irat van.

4. A gr. *Széchényi*-család levéltárát gr. Széchényi Sándor 1 db irattal,

5. a *Szirmay*-családét Karsa Ferencz szintén 1 db irattal gazdagította.

6. A Kölcsei *Kende*-család levéltárához kiegészítésül Kende Péter cs. és kir. kamarás a család cseke-helmeczi ágának iratait adta át.

A levéltárát a lefolyt évben 380 kutató kereste föl, a kik annak állományából 93,183 iratot és 9 pecsétlenyomatot használtak; ezenkívül 39 térítvényre 2453 darab irat és 8 fényképmásolat kölcsönöztetett ki. Összesen tehát 419 egyén a levéltárból 95,683 darabot használt (1904-ben 309 egyén 50,725 darabot).

A levéltár munkásságából, a rendes folyó munkákon, becsléseken, jegyzékbevételeken, a növedék-napló rendszeres vezetésén és az új járulékok feldolgozásán kívül, megemlítendő, hogy a törzsanyag középkori okleveleinek czédulázása, mely munka 1901. év óta folyt, az elmúlt évben véget ért és az eredmény az, hogy a Nemzeti Múzeum törzsgyűjteményében 9079 középkori oklevél van, melyekről ugyanannyi czédula készült. E munkálatot követni fogja a családi levéltárakban őrzött középkori oklevelek számbavétele, a mi sokkal nagyobb számot fog eredményezni.

A Kossuth-féle iratok jegyzékének revideálása és kiegészítése véget ért. Folytonos munkát igényel a Szent-Ivány Zoltán-féle gyászjelentés-gyűjtemény rendezése és a Nemzeti Múzeum gazdag anyagával való kiegészítése.

A családi levéltárakról külön letéti napló készült, mely a letéteményezés körülményeinek és a kiegészítéseknek nyilvántartására szolgál.

A családi levéltárak rendezése nagy mértékben foglalkoztatta a levéltár személyzetét. A már említetteken kívül rendeztetett és számbavételetett: a Rétyi Antos-család levéltára, mely 4683 darab, jobbjára XVII—XVIII. századi iratot tartalmaz, és a Goszthonyi-családé, melynek darabszáma 1221. Az év végén folyamatban volt a Bogyay, Kruplanicz és Kölcsei Kende-családok levéltárának rendezése.

A könyvtári tisztviselők és alkalmazottak tudományos és irodalmi munkásságát a következő összeállítás mutatja:

Dr. Fejérpataky László

osztályigazgató, egyetemi ny. r. tanár, múzeumi és könyvtári orsz. felügyelő, a M. Tud. Akadémia rendes tagja és az Akadémia történelmi bizottságának előadója.

1. Sajtókészen: »A Széchényi orsz. könyvtár ritkaságai«, a Budapesti Múzeumok kincsei cz. tervezett vállalat számára.

2. Elnöki megnyitó beszéd, a M. Heraldikai és Genealogiai Társaság 1905. évi nagygyűlésén. (Turul, 1905. IV. füz.)

3. A Magyar Nemzeti Múzeum Széchényi orsz. könyvtára az 1904. évben. (M. Könyvszemle, 1905. II. füz.)

Id. Szinnyei József

kir. tanácsos, múzeumi igazgató-őr, a M. Tud. Akadémia levelező tagja.

1. »Magyar írók élete és munkái« 90—95. füzet. (X. kötet 8. 9. füzet, XI. kötet 1—4. füzet. Philippi-Récey.)

2. »Timár-ház.« Napló jegyzetek, XII—XIV. 1843—1845. (Komáromi Lapok 5—7., 11—13., 25—26. szám. Átvette a Magyar Állam 55., 61., 112., 115., 207. és 208. sz. és részben a Nyitramegyei Ellenőr 20. sz.)

3. »A magyar hírlapirodalom 1904-ben.« (Melléklet a Magyar Könyvszemle III. füzetéhez.)

Kollányi Ferencz

jaáki apát, múzeumi igazgató-őr, a M. Tud. Akadémia levelező tagja.

1. A Magyar Nemzeti Múzeum Széchényi Országos Könyvtára 1802—1902. I. kötet. Budapest, 1905.

2. Regesták a római és pármái levéltárakból. Budapest, 1905.

3. A magánkegyúri jog hazánkban a középkorban. Akadémiai Értesítő, 1905. évf. 368. sz.

4. Szerkesztette a Magyar Könyvszemlét.

Dr. Schönherr Gyula

múzeumi igazgató-őr, egyetemi magántanár, a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelőségének előadó-titkára, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja.

1. A római Casanate-könyvtár Korvin-kódexe és annak magyar glosszái. Budapest, 1905.

2. Korvin János síremléke Lepoglaván. (Kézirat, a Műemlékek Országos Bizottságának a »Magyarország műemlékei jegyzéke« cz. kiadvány számára.)

3. Nagybánya középkori pecsétei. (Kézirat a Turul számára.)
4. Vidéki könyvtáraink 1903-ban. (Magyar Könyvszemle, 1905. évf. 32. l.)
5. Jelentés a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelőségének 1904. évi állapotáról. (Budapest, 1905.)
6. Jelentés a Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság 1905. évi működéséről. (Turul, 1905. évf.)
7. Szerkesztette a Magyar Minerva III. évfolyamát és Varjú Elemér társaságában a Turul 1905. évi évfolyamát.

Dr. Sebestyén Gyula

igazgató-őr, a M. Néprajzi Társaság főtitkára, a M. Tud. Akadémia levelező tagja.

1. A magyar honfoglalás mondái. Millenniumi díjjal jutalmazott pályamű. II. köt. Kiadta a Kisfaludy Társaság.
2. A magyar nemzet őskora. Mutatvány Beöthy Zsolt képes magyar irodalomtörténetének sajtó alatt lévő III-ik kiadásából. (Ethnographia, 1905. 193. l.)
3. Gyászbeszéd dr. Esztegar László m. n. múzeumi-őr ravatalánál. (Szamosújvári Közlöny, 1905. jún. 11-iki szám.)
4. Perfid kritika. Válasz egy névtelen bírálónak. (Ethnographia, 1905. 375. l.)
5. Főtitkári jelentés a M. Néprajzi Társaság 1905 márczius 22-ki rendes évi közgyűlésén. (U. o. 176. l.)
6. Munkácsi Bernáttal szerkesztette az Ethnographiát.

Horváth Ignác

múzeumi őr.

1. Revisnyeji Reviczky János Ferencz könyvtára 1742-ből. (Magyar Könyvszemle, 1905. 3. füzet.)
2. Folyóiratok 1904. évből. (Melléklet a Magyar Könyvszemle 1905. 3. füzetéhez.)
3. Történeti repertorium. (Századok, 1905. évfolyamában.)
4. A magyar bibliográfiai irodalom repertoriuma 1904. okt.—1905. szeptember. (Magyar Könyvszemle, 1905. évfolyamában.)

Kereszty István

múzeumi őr.

1. A hazai nem magyar nyelvű hírlapok bibliográfiája 1904-ről. (Magyar Könyvszemle, 1905. évf.)
2. Az új »Syllabaire.« (Magyar Tanügy 18. szám.)
3. Fegyvertáncz. (A Budapesti Ujságírók Egyesületének Almanachja, II. évf.)

4. Művészi műsorok. (Művészeti Almanach, 1906. évf.)
5. Modern Zeneiskola. (Az »Akadémiai Előkészítő Tanfolyam« évi értesítője.)
6. A m. kir. Opera összes ujdonságainak bírálata. (Vasárnapi Ujság.)
7. Lully suite-je: Kell-e a zenetörténet? (Zeneközlöny, 8. 24. sz.)
8. Értekező vagy bíráló nagyobb cikkek a Zenelap 6., 7., 8., 10., 13., 14., 21., 23. számaiban, s az egész évfolyam kritikai rovatának nagyobb része.
9. Eredeti nagyobb értekező cikkek a Zenevilág 11., 14., 16., 36., 38., 40. sz. és fordítottak a 37., 39—41., 44—46., 48. sz. Számos kisebb bírálat.
10. »Petőfi« eine Bio- und Bibliographie von Jos. Szinyei sen.
11. Átdolgozta Ábrányi Kornél »Általános zenetörténet«-ét.
12. Szerkesztette a »Magyar Lant« című zenei szaklapot.

Dr. Áldásy Antal

múzeumi őr, egyetemi magántanár.

1. Pozsony vármegye jegyzőkönyvei az 1650—1665—1671. évekből. (Történelmi Tár, 1905. évfolyam.)
2. Denifle Henrik, Nekrolog. (Magyar Állam, 1905. jún. 16. sz.)
3. Könyvismertetések és kisebb közlemények a Századok, Turul, Könyvszemle és Katholikus Szemlében.

Dr. Esztegár László († 1905. jún. 5.)

múzeumi őr, a m. n. múzeumi tanács előadó-jegyzője, a Magyar Könyvszemle segédszerkesztője.

1. A Toldi-trilogia eredeti kéziratai a Magyar Nemzeti Múzeumban. (Magyar Könyvszemle, 1905. évf. 3. és 4. füzet.)
2. Magyar írók levelei a bécsi cs. és kir. udvari levéltárban. (Kéziratban.)
3. Irodalmi Szerződések. (Kéziratban.)

Dr. Melich János

I. osztályú segédőr, egyetemi magántanár, a M. T. Akadémia levelező tagja.

1. Szláv jövevényszavak I. köt. 2. rész: A magyar nyelv keresztény terminológiája. Budapest, 1905.
2. A brassói latin-magyar szótártöredék, Budapest, 1905. (Megjelent az »Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből« című sorozat III. köt. 4. számaként.)
3. A magyar szótáriródalom (eddig megjelent belőle 2 közlemény a Nyelvt. Közlemények XXXV. évfolyamában.)

4. Adatok a magyar nyelv és helyesírás történetéhez: Az a hang Árpád-kori előzőjének jelölése (Nytud. Közl. XXXV. évf.)
5. A »Magyar Nyelv« cz. folyóiratban a) Hibás olvasatok. b) Kolozsvár. c) Még egyszer a Vászoly névről.
6. A »Magyar Nyelvőr« cz. folyóiratban: a) A »német« népnév, b) Suum cuique.
7. A »Nyelvtud. Közlemények« cz. folyóiratban: a) A »székely« s a »csángó« népnév eredete. b) A magy. »ország«: »uruzag« szerb horv. ruzag. c) Szalkay László glosszái.

Kováts László

I. osztályú segédőr.

1. A hallei régi magyar könyvtár katalógusa. (Magyar Könyvszemle, 1905. évf. I. füzet.)
2. Gróf Teleki László és Nyáry Pál lefoglalt könyvei. (U. ott.)
3. Központi honvédkönyvtár. (Magyar Könyvszemle, 1905. 3. füzet.)

Varjú Elemér

I. oszt. segédőr.

1. Czímeres album Egerben. (Turul, 1905. II. füzet.)
2. Az esztergomi szenátorok társas pecsétje. (Turul, 1905. III. füzet.)
3. A bécsi udvari könyvtár kötés-kiállítás. (Magyar Könyvszemle, 1905. IV. füzet.)
4. Könyvismertetések, vegyesek, nekrológok a Turulban és Magyar Könyvszemlében.
5. Szerkesztette a Turult dr. Schönherr Gyulával.

Dr. Vértesy Jenő

II. osztályú segédőr.

1. A Képes Krónika irodalmi jelentősége. (Századok, 1905. évi I. füzet.)
2. Követség Achilleushoz. Fordítás az Iliásból. (Felolvasás a Budapesti Phil. Társulat 1905. évi májusi ülésén.)
3. Költeményei. Budapest, 1905. Révai és Salamon kny.
4. Költemények a Vasárnapi Ujságban, Magyar Szemlében és a Hazánkban.

Dr. Gulyás Pál

II. osztályú segédőr.

1. De Maistre József gróf, mint ember, író és gondolkozó. Budapest 1905. Stephaneum ny. 8^o 60 l. (Különnyomat a Katholikus Szemle, 1905. évf. II. és III. füzetéből.)

2. A bécsi könyvkötészeti kiállítás. (Magyar Iparművészet 1905. évf. 1—2. füz. 41—53. l.)

3. Maupassant. (Figyelő, 1905. évf. 4. füz. 269—73. l.)

4. Közreműködött a Magyar Könyvszemle 1905. évfolyama szerkesztésénél.

5. Könyvismertetések: *A) Egyetemes Philologiai Közönyben:* *a) Baumgartner Alexander S. J. Die französische Literatur. b) Canfield Dor. Franc., Corneille and Racine in England. B) Magyar Könyvszemlében:* *a) Bellai József, A Temesvár sz. k. városi nyilv. könyvtár szakcímjegyzéke. b) Champion Pierre, Les plus anciens monuments de la typographie Parisienne. c) Das Breviarium Grimani. d) Dézsi Lajos, Balassa és Rimay Istenes Énekeinek bibliográfiája. e) Graesel Arnim, Führer für Bibliotheksbenutzer. f) Haebler Konrad, Hundert Kalender-Inkunabeln. g) U. a. Typenrepertorium der Wiegendrucke. I. h) Kóssa Gyula, Magyar állatorvosi könyvészet. i) Köblös Zoltán, Halotti beszédek az Erdélyi Orsz. Múzeum és kolozsvári ref. kollégium könyvtárában. k) Magyar könyvészet. I. évf. l) Magyar Minerva III. évf. m) Monographien des Kunstgewerbes. X. köt. n) Passerini G. L. és Mazzi G., Un decennio di bibliografia Dantesca, o) Rössler Elemér, A kassai múzeum nyilv. könyvtárának címjegyzéke. p) Strausz Antal, A veszprémi káptalan könyvtárának betűsoros czímtára. q) id. Szinnyei József, Magyar írók élete és munkái VIII—X. köt. r) Wózner-Durmits-Pavlovsky, A betűszedés elméleti és gyakorlati kézikönyve.*

6. Tizenhét vegyes közlemény a Magyar Könyvszemlében.

Dr. Bártfai Szabó László

gyakornok.

1. Proscriptio I. Mátyás korából. (Turul, 1905. I—II. füzetében.)

2. Bírálát, Thurzó Ferencz: A Nagybányai ref. főiskola (Schola Rivulina) története című művéről. (Magyar Könyvszemle, 1905. évi folyama IV. füzetében.)

3. A hazai Koller családok története. Sajtó alatt.

Dr. Fitos Vilmos

gyakornok.

Az eszme és az igazság. (Sajtó alatt.)

Zászló János

gyakornok.

1. Román származású írók élete és munkássága. Magyar Írók X. k. 90 f., XI. k. 95 f.

2. Román nemzeti múzeum Nagyszebenben. Ethnographia 2. füzet.

3. Hirlapirodamunk 1904-ben. Magyar Hirlap 251. sz.
4. Román kulturtörekvések. Budapest 228. sz.
5. Budapesti görög-oláh templom pöre. Budapesti Hirlap 189. sz.
6. A görög szertartású magyarok ügye. Magyar Szó 276. sz.
7. Bécs és a nemzetiségek. Budapesti Hirlap 157. sz.
8. Kossuth és a románok. Pesti Hirlap 191. sz.
9. Kossuth és a románok. Pesti Napló 190. sz.
10. Kossuth és a románok. Független Magyarország 1191. sz.
11. Kossuth és a románok. Egyetértés 190. sz.
12. Az aradi püspök támadása. Pesti Hirlap 3. sz.
13. Folosul si urmarile gunoiului maiestrit. Kiadja a m. kir. kereskedelmi miniszterium. Budapest, 1905. Hornyánszky Viktor kny. 8-r.
14. Procesul bisericei grecesti romanesti kin Budapesta. Telegraful Roman 79. sz.
15. Ghina Ronjicie (A román Sappho.) Telegraful Roman 138. sz. és egyéb román vonatkozású czikkek a fővárosi és vidéki magyar és román lapokban.

Dr. Bányai Elemér

gyakornok.

1. Toldi trilogia kéziratai a M. Nemzeti Múzeumban. (Magyar Könyvszemle 1905. évf. 3—4 füzet. Bevezető közlemények.)
2. Csokonai kiadatlan levelei. (Erdélyi Múzeum 1905. évf. októberi sz.)
3. Esztegar László. — A Kappel ház. — Mátyás ház. (Vasárnapi Ujság 1905 évi június, november és deczemberi száma.)
4. Mikó Imre gróf. (Régi Okiratok és Levelek tára 1905. évf. 2 füzet.)
5. Adatok Szamosújvár és az erdélyi örmények történetéhez. (Több közlemény az Armenia 1905. évfolyamában.)
6. Irodalmi vendéglők és kávéházak. (Uj idők 1905. október.)
7. Örmény Múzeum. Szilágyvármegye monografiája. (Ethnographia 1. 2. füzete.)

Dr. Šufflay Milán

gyakornok.

1. A két arbei iker-oklevél (1071., 1111.) (Századok, 1905. évf.)
2. Badnak und Kolenda in den ungarischen Geschichtsquellen. Jagić's Archiv für slavische Philologie 1905. évf. (sajtó alatt).
3. Birálatok: a) Smičičlas: Codex diplomaticus regnorum Croatiae, Dalmatiae et Slav. II. köt. (Századok). b) Laszovszky: Monumenta historica nobilis communitatis Turopolje I. köt. (Turul, 1905. évf.)





A BOLOGNAI MARSIGLI-IRATOK MAGYAR VONATKOZÁSAI.

DR. VERESS ENDRÉTŐL.

(Első közlemény, egy melléklettel.)

Rómában dolgozván a M. T. Akadémia megbízásából, 1901. tavaszán ért, *Fraknoi* Vilmos püspök ajánlatára, Budapest székesfőváros tanácsának ama kitüntető megbízása, hogy tanulmányozzam és másoljam le a bolognai egyetemi könyvtárban gróf Marsigli Lajos Ferdinánd olasz hadi mérnök jelentéseit Budavár 1684—86-iki ostromairól és visszavételéről. Örömmel vállalkoztam a föladatra és teljesítém a nehéz, de szép munkát, mely immár nyomtatásban is megjelent.¹ Bevezetésében részletesen előadtam kötetem megjelenésének előzményeit, s Marsigli életének Budavár visszavételéig terjedő körülményeit. De a tárgy körén kívül esett annak megemlítése, hogy munkaközben pontosan kijegyezgettem Marsigli 120 kötetnyi kézirati gyűjteményének egyéb magyar vonatkozásait, hazánk történetét, vagy ismertetését illető adalékait és okleveleit is, mert jóleső örömmel tapasztaltam, hogy alig van kötete, mely ne tartalmazna valami kiadatlan új anyagot hazánk ismeretéhez, s főleg XVII-ik századi állapotának rajzához.

Igy jött létre Marsigli iratai magyar vonatkozásainak e leíró katalógusa, miután későbbi három útamban újra meg újra átnéztem, javítám és kiegészítém jegyzékemet,² a bolognai egye-

¹ »Gróf Marsigli Lajos Ferdinánd olasz hadi mérnök jelentései és térképei Budavár 1684—1686-iki ostromairól, visszafoglalásáról és helyrajzáról« címen bolognai, római, karlsruhei és bécsi levéltárakból közölve megjelent a »Budapest Régiségei« cz. régészeti és történeti évkönyv legújabb IX. kötete 3—67. lapján, képekkel és mellékletekkel díszítve.

² T. i. 1903, 1904 és 1905 nyarán, midőn a kész korrektúrát hasonlítám össze az egyes kötetek anyagával.

temi könyvtár vezetőinek lekötelező szíveségét és támogatását élvezve.

Jegyzékem készítésében az alábbi elveket és rendszert követtem, apróra átnézve az egyes pergamen-kötésű köteteket, illetve colligatumokat, a mint azokat Marsigli halála után rendezték és felállították.

A köteteknek csak eredeti régi számát közlöm, elhagyván újabb jelzéseit, pl. Cod. 15. (I. M. 50.), mivel azokat egyszerű folyószámuk szerint is azonnal megtalálják. A középre fogott kötet-szám alatt *dült* betűkkel közlöm a kötet teljes címét, kiegészítve néha a gyűjtemény egykorú lajstromából, vagy a kötet sarkán olvasható címből, ha azok bővebbek és a kötet tartalmáról részletesebb tájékoztatást nyújtanak. Utána adom a magyar vonatkozású iratok pontos címét s alatta kisebb betűnimmel magyarázó soraimat. Ezt a módot használva tanulmányoztam át Marsigli terjedelmes köteteit, mindent kijegyezgetve belőlük, a mi magyar érdekű vagy oláh-magyar vonatkozású volt. Kevesebb részletességgel közlöm a horvátországi, dalmáciai és bosnya-hercegovinai tárgyú adalékokat, minthogy azok jegyzékét az osztrák *Beigl* István adta ki azután, hogy először dolgoztam volt Bolognában.¹ Munkája második feleében külön ismerteti 46 kötet magyar vonatkozásait is, de hogy mily rendszertelenül, felületesen és hibásan, egy kis összehasonlítás jelen jegyzékünkkel első pillanatra meggyőzheti a kutatókat, kik számára az ily jegyzékek épp azért készülnek, hogy munkájukban a kiadó fölösleges idővesztegetéstől megkímélje. Mennyivel más *Thaly* Kálmán és *Áldásy* Antal közleménye, melyekben a Marsigli-iratok néhány kötetét épp folyóiratunkban ismertették,² vagy akár *Szilády* Ároné, miután Marsigli kéziratait honfitársaink közül ő látta és tanulmányozta először.³

¹ A sarajevoi »Glasnik zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini« 1901-iki XIII. k. 537—563. l. jelent meg »Spisi grofa Marsilija u sveučilišnoj biblioteci u Bolonji« czímen; ismertette Margalits Ede a »Századok« 1903. évf. 277—278. l.

² Az illető köteteknél külön idézzük és méltatjuk őket.

³ A M. Tud. Akadémia Értesítője 1868-iki II. évf. 128—142. l. De ő csupán a keleti tárgyú kéziratokat tanulmányozván, Marsigli 120 kötetnyi vegyes egyéb iratait csak mellékesen nézte át és említ meg belőlük tizet.

Vol. 3.

Raccolta de disegni de' fonghi Ongarici, Croatici, Transilvani, raccolti nel tempo che il Generale era in quelle parti per stabilire i confini fra i due imperi.

Hazai gombák természetes nagyságú szép vízfestésű rajzai, a XVII. század végéről; Marsigli jegyzeteivel.

Vol. 4.

Miscellanea rerum naturalium.

Prove di vari rami di piante per l' opera Danubiale.

Elől ily című jegyzékkel:

Catalogus itinerarius, hoc est Syllogus universalis plantarum et herbarum quas per Croatiam, Bosniam, Selavoniam, Hungariae inferioris et Walachiae portionem euntibus nobis Flora colligendas in aprico posuit sponte nascentes, a mense Majo ad mensem Octobris usque inclusive, anni Salvatoris nostri MDCC.

Betűrendes lajstrom, a milyen még három más van a kötetben.

Syllogus annotandorum circa physica naturaliaive per Transylvaniam reperiunda.

Figure diverse di fiori e piante, »che si trovano nelle paludi del Danubio« dipinte e miniate con colori.

Ágak, növények, gyümölcsök rajzai, Marsigli jegyzeteivel; részben kiadva rézmetszetben 1726-ban *Danubius Pannonico-Mysicus* cz. nagy műve II. kötetében.

Vol. 5.

Piante di fortezze, forti, assedi, ponti, accampamenti, e proposizioni fatte all' Imperatore Leopoldo nelle guerre dell' Ungaria e dell' Impero dal Generale Conte Lodovico Ferdinando Marsigli.

Ponte sul Danubio; che cominciai a far fabricare a Ram per stabilire la communicatione con la Transilvania, e Servia, e che poi Sua Altezza di Baden la fece desistere e far fare a Giuvina.

20×30 cm. nagyságú festett térkép, két példányban.

Plan de Petervaradin et des retranchements faits par l'armée Imperiale commandée par le Mareschalle Comte de Caprara, avec les campements, lignes et approches de l'armée

Ottomane commandée par le Grand Vizir Aly Bassa arrivé le 11 Septembre et decampé la nuit du 1^r au 2. Octobre 1694.

46×64 cm. nagyságú gondosan festett térkép; eredetije annak a Matthiolus-féle metszetnek, melyet külön ismertettünk.

Budavár 95×127 cm. terjedelmű térképe. Kiadtam fénynyomatban »Budapest Régiségei« IX. k. 12. lapjához csatolva.

Segedin. A szegedi vár 42×61 cm. nagyságú színezett térrajza, s felül maga a vár 35 cm. hosszú látképe, tollrajzban. (Még egy jobb és egy tökéletlenebb példányban.)

A térképek közt 8-r. füzetkékben:

Memoriale delli edifici, ch' erano de' Turchi in Buda.

Kívül Marsigli sajátkezű irásával ez a cím: Moschee, e bagni de' Turchi havute in Buda.

Kiadtam »Budapest Régiségei« IX. k. 34—42. l.

Vol. 8.

Libro di diverse piante di fortetze, ed in esso vi sono le diverse mie proposizioni per fortificare Belgrado e l'istmo di Morea, e la fortificazione dell' isola Carolina, che fu fatta nel Danubio alle Porte ferree.

Pianta di Buda con la denominazione di tutte le parti d' esse datai dai Turchi.

Budavár 100 cm. hosszú 70 cm. széles térképe török meghatározásokkal és nevekkel. — Kiadtam dr. Karácson Imre magyarázataival »Budapest Régiségei« IX. k. 43—48. l.

Pianta del forte nell' isola d' Orsova, che feci fabricare per chiudere il Danubio contro l'armamento delli Turchi.

A mai Ada-Kale (vagy mint Marsigli nevezi: Carolina) sziget 18×24 cm. nagyságú színes térképe.

A kötet többi térképe nem magyar vonatkozású.

Vol. 11.

Mappe diverse miniere d' Ungaria.

Selmezbányára vonatkozó bányamívelési térképek. A 32×42 cm. terjedelmű, *Schemnitz* felirással, a tárnák átmetszetes képével. Azután következik Mathias Ethesius 4 vászonra húzott, 40×58 cm. nagyságú színes térképe bőséges jelmagyarázattal németül és A. 1688 évjelzéssel. Kettő a selmezbányai felső és alsó bányamíveletet ábrá-

zolja, kettőnek pedig »Ratzengrunder Bergwercks-Charten és Rohnitzer Eysen Bergwercks innheimische Graben« a czíme.

Kiadta rézmetszetben, »Mappa metallographica celebris fodinae Semnitzensis in Hungaria superiori« czímen, a Dunáról írt nagy műve III. k. 10. tábláján; a 11—12. l. is egyéb két részletrajz.

Vol. 13.

Esercizi militari, che praticava il Generale Conte Lodovico Ferdinando Marsili nel suo regimento d' infanteria, che aveva nel servizio dell' Imperatore Leopoldo I.

Elöl tiz színes tábla ábrázolja a gyalogság fegyverzetét és teljes fölszerelését, finom vízfestésű rajzokban.

Utána az »Esercizio del fantacino col moschetto e mezza asta« következik 13×17 cm. nagyságú 63 színes rajzban; majd az »Esercizio del fantacino col moschetto e stiletto« 88 rajzban; aztán az »Esercizio del fantacino col fucilo, stiletto, granata da mano, e mania proprio alli soli granatieri« 100 rajzban és végül az »Esercizio del fantacino col moschetto, fassina, zappa per montare e fare e difendere gl' approcci« 41 rajzban, minden kép alatt a megfelelő német vezényszóval.

Folytatólagosan a hadsereg többi részét, tiszteket és huszárokat, betegápolókat és zászlótartókat tünteti fel 33 (részben befejezetlen) önrajz.

Vol. 15.

La popolazione di Transilvania, composta di varie nazioni, di diverse lingue, religioni, usi e vestiti.

18×30 cm. nagyságú színes costume-képek, nemzetek szerint rendezve, elől rövid ismertetéssel. A képek nem művészi kivitelűek, de korhűek és Erdély XVII. századi viselete történetéhez rendkívül becsesek. A kötet beosztása ez:

Nazioni in Transilvania: Ungara, Saxona, Valacca, Greca, Armena, Anabattista, Zingara.

Distintione della lingua, religione, impieghi, e vestiti praticati dalla nazione Ungara, che popola gran parte della Transilvania.

Questa si divide in: Ungara vera, che abita le parti inferiori della Transilvania; Ungara Sicula, che abita le parti superiori della Transilvania, detta Sicilia. Ambe di lingua Ungara, diversificandosi nell' accento, ed in alcune parole Scite conservatosi tuttavia dalli Siculi. Ambe di religione: Cattolica, Calvinista,

Ariana. Ambe d' impieghi: militari, politici, juditiarii; per li quali questa governa e comanda a tutte l' altre nationi. Ambe di vestiti per omini d' ogni stato, donne d' ogni stato, della forma, che mostrano le sossequenti figure:

Parochus secularis catholicus. Franciscanus Transylvanicus. Pastor Calvinianus. Studiosus Calvinisticus. Miles Siculicus. Siculus Csikiensis. Foemina Siculica Csikiensis. (Három más kép hiányzik.)

Ezt az ismertetést Marsigli táblázatosan s igen áttekinthető alakban adja minden erdélyi népről, kivéve az örményeket, kikről úgy látszik azért nem emlékszik meg, mivel rajzot, képet nem kapott róluk.

Marsigli érdekes hat táblázatát s a képek jegyzékét betű-híven közli dr. Áldásy Antal a »Magyar Könyvszemle« 1892/93-iki évf. 268—274. lapján, s így a magyarokról szóló részt is csak tájékoztatóul mutatjuk be ismét. Megjegyezzük azonban, hogy az oláhokról vett 4, a görögökről vett 2, s a cigányokról vett 3 kép hiányzik.

Ezt a viselettörténeti szempontból annyira fontos 25 vízfestésű képet egyébiránt a M. Tud. Akadémia *Történelmi Bizottsága* eredeti színeikkel lemásoltatta, s így azok másolatgyűjteményében könnyen rendelkezésére állnak tudósainknak. Egyébként ismertette őket Thaly Kálmán, az »Akadémiai Értesítő« 1893. évf. 659—661. lapján.

Vol. 19.

Co. Aloysii Ferdinandi Marsigli Epitome historicum regni Hungariae, sive prodromus et introductio ad »Acta executionis pacis Carlowicensis«¹ ad Clementem XI. P. M.

Nagy negyedretű 59 ívlapra terjedő gondosan irt kézirat, a kötet sarkán »Bellum Tekelianum« felirattal.

Vol. 20.

Avium danubialium collectio.

Hazai madarak színes rajzai; egy részök rézmetszetben kiadva Marsigli Dunáról irt nagy műve V. kötetében.

Vol. 21.

Ichnographia fortalitionum limitaneorum, quae, vigore pacis Karlovitzensis, plurimam partem sunt destructa aut evacuata; uti quidem relationes huc spectantes clarius docent.

Notandum: in omnibus scalis orgyiae intelliguntur.

¹ Ez a czíme az okleveleket tartalmazó Vol. 16-nak is.

32×45 cm. (vagy néha valamivel kisebb) terjedelmű gondosan festett magyar- és horvátországi és boszniai terv- és várrajzok. Jegyzékek im ez: 2. Zalánkemény. 3. Mitrovicza. 4. Morovig. 5. Ratzka. 6. Brod. 7. Ugyanaz lerombolva. 8. Gradiska, 9—11. Jeszenovitz. 12. Dubitz. 13. Kastanovitz. 14. Ó- és Új Novi. 15. Zerín. 16. Pedaly. 17. Gvozdansky. 18. Sluin. 19. Kremen. 20. Dresnik. 21. Gratsatz. 22. Lapats. 23. Poritsovatz. 24. Svonygrad. 27. Titel. (Oldalt a vár látképével.) 28. Becskerek. 29. Ugyanaz lerombolva. (Következik négy számozatlan és aláírás nélküli.) 25. Sablya. 26. Ugyanaz lerombolva. 27.¹ Becse. (Mellékelten: lerombolva.) 28. Kanisa, a Tisza mellett. (Mellékletén: lerombolva.) 29. Szeged. (Oldalt a város látképével.) 30. Ugyanaz lerombolva. 31. Csanád. (A vár látképével együtt.) 32. Ugyanaz lerombolva. 33. Arad. 34. Lippa.² (Két példányban.) 35. Ugyanaz lerombolva. 36. Vepries. 37. Ugyanaz lerombolva. 38. Facset. 39. Ugyanaz lerombolva. 40. Lugos. 41. Ugyanaz lerombolva. 42. Zsidóvár. 43. Ugyanaz lerombolva. 44—45. Karánsebes. 46. Ugyanaz lerombolva. 47. Egris. 48. Ugyanaz lerombolva. 49. Bogcsán. 50. Ugyanaz lerombolva. 51. Mehádia. 52. Ugyanaz lerombolva. 53. Versetz. 55. Ugyanaz lerombolva. 58. Brod és vidéke. 59. Doboy. 60. Deschen. 61. Magoley látképe. (Campement de 30 Octobre 1697.) 62. Prantuk látképe. 63. Visoka. (1697 október 25—26.) 64. Serala látképe. (1697 október 23—24.) 65. Jajcza vára.

E rajzokat Marsigli tábornok és mérnöki kara készítő pontos fölvételek alapján 1697 őszén, mielőtt a várakat az 1699-iki karlóczai békekötés értelmében lerombolták, vagy használhatatlanná tették. Ez ad a rajzoknak kiváló jelentőséget, s a megyei és városi monografiák írói megbízható képekül használhatják fel őket.

Vol. 22.

Raccolta di vari pesci disegnati e miniati al naturale.

Hazai halak színes rajzai: egy részük kiadva rézmetszetben Marsigli Dunáról írt nagy műve IV. kötetében.

Vol. 23.

Osservazioni naturali sopra li strati de monti delle conche perlifere di Boemia. Delle miniere di Ungaria, particolarmente di Schemnitz.

Ezt Marsigli felszólítására írta egy bányász mérnök:

Observationes naturales factae per decursum anni 1704 a Johanne Scheuchzero M. C.

¹ A lapszámzás mint látszik téves.

² Ennek rajzát közöltem 1901-ben »Izabella királyné« cz. munkám 203. lapján.

Ehhez mellékelten találjuk a selmeczbányai bányatelep szép térrajzát, 124 pontból álló szövegmagyarázattal.

Berg-Karten über dero Röm. Kay. May. unsers Allergnädigsten Herrn Herrn Golt-Kunsthandlungs Grueben und allen darzugehörigen Tag-gebäuden. So den 19. Junii 1703 abgezogen, und aufgetragen worden, wie ein und anders numerirter zu sehen befündlich.

Ander Jacob Schmidl,
Bergschaffer.

Vol. 24.

Raccolta di 122 mappe di osservazioni militari ed erudite fatte dal Generale Marsili per i limiti dei due imperii, che si stendono per la vera Ungheria e pei regni adjacenti, e che si dovranno riscontrare colle mappe poste in netto, potendo essere in queste notizie ommesse in quelli.

Kisebb-nagyobb alakú térképvázlatok, eredeti felvételek és hadi meneteket ábrázoló térképek, úgy a mint azokat Marsigli 1693-tól kezdve készíté. Különös említésre méltók ez alábbiak:

1.^a L' Ungheria inondata con incomodo delle marchie degl' esserciti mostrata in mappa con il proietto del rimedio possibile per non novarsi più all' estremità dell' anno 1693, nel quale fu si grande inondatione.

31×41 cm. nagyságú tollrajz, az áradások jelzésével.

6. Mappa di là del Tibisco fatta nell' anno 1697.

Szinezett nagy térkép, a Tiszától az Oltig terjedő földekről.

7. Mappa delle marchie e contramarchie dell' armata nell' anno 1696.

A Duna völgye Érdtől Futtakig s a Tiszavidék feltüntetésével; nagy színes térrajz.

8. Mappa, che mostra le più commode marchie tanto per l'armata, che proviande dal Danubio, Tibisco e Marusio a Temisvár, e da questo per rimettersi di novo occorendo al Danubio in soccorso delle piazze della Schiavonia, come la strada, che pigliaranno li soccorsi delli Turchi da Belgrado a tal piazza.

A Maros, Béga és Temes folyók vidéke Belgrádig, színesen.

13. Recognitione nell' anno 1694 per trovar modo di fare un ponte sopra del Danubio a Baja.

Térképvázlat tollal kidolgozva.

¹ E számok a kötet darabszámát jelzik.

19. Buda s a budai Duna-part (20×62 cm. nagyságú) színes távlati rajza Ó-Budaig, jobboldalt két római-kori »Fragmenti d' aquedotti« rajzával.

29. Entrata e sortite in Transilvania.

Befejezetlen, 85 cm. hosszú finom térrajz.

30. Sito, pianta d' aviso d' Illok, fatto nell' anno 1694.

Az illoki vár 24×30 cm. nagyságú színes térrajza.

32—33. Passagio fatto da me sul Danubio e sue paludi, da Veresmarton a Culut durante la grande inondatione d' esso negli ultimi di Giugno l' anno 1693.

Két 48×71 cm. nagyságú színes térkép.

37. Distretto di Buda, nominato in Turco.

Budavára és környékének 60×60 cm. nagyságú térképe, oldalt A—U és 1—14 számú jelmagyarázattal. — Kiadtam dr. Karácson Imre magyarázó jegyzeteivel »Budapest Régiségei« IX. k. 48—50. l.

44. Prime notizie per Clain Canisa nell' anno 1694.

Német jelmagyarázattal bővített kis térképvázat.

49. Confluenza del Dravo nel Danubio l' anno 1695 osservata.

Kis 20×32 cm. nagyságú színes térkép.

57. Carta del distretto d'Alba Julia.

6×9 cm. nagyságú finom festett térkép, jelmagyarázattal.

61. Mappa idrografica del Danubio da Kobilla sino all' abocatura del Tibisco, fatta per la lite fra l' ammiraglio e vice-ammiraglio.

Színes 19×55 cm. nagyságú térkép.

66. Mappa del proietto dato all' Elettore di Sassonia per la campagna del 1697.

Dalmáciától egész Erdélyig terjedő nagy térképvázat.

137. Delineatio praelii Romani, ex Alba Julia.

Lovas csatát és foglyokat ábrázoló 137 cm. hosszú és 25 cm. magas két tusrajz, 46 alakkal; melynek hátlapjára Marsigli e szavakat írta: *Li desiderati disegni d' Alba-Julia.* — Valami reliefről lehetnek másolva, de minden bővebb felvilágosítás nélkül.

Ezekon kívül még számos más magyarországi térképvázat hever e kötetben, melyeknek egyenkénti felsorolását — épp csonka voltuk miatt — fölöslegesnek tartottam.

Vol. 28.*Notizie geographe e genealogiche dell' Ungaria, raccolte dal Generale Conte Marsili.*¹

Első része metszésre elkészített 9 drb. gondos, 43×60 cm. nagyságú térképet tartalmaz: Monarchia Hungarica in sua regna, principatus et ducatus divisa, nimirum Hungariam veram, Bosnam, Serviam, Croatiam, Sclavoniam, Erzegovinam, Moldaviam, Valachiam, Transylvaniam, Banatum Temesvariensem, Bulgariam.

Második leíró része genealogiai táblákat tartalmaz: Attiláról, az Árpádoktól I. József-ig uralkodott magyar királyokról, a bosnya királyokról, czímerképekkel és az 1500-ban meghalt Ujlaki Lőrincz sírkövével, a Nemanidákról, Wukasin szerb dinasztjáról, a zentai Balsákról, a szerbiai Lázár és Brankovics-családokról, a bolgár uralkodókról, az erdélyi fejedelmekről, a havasalföldi és moldvai vajdák-ról, a tatár kánokról; hosszabb-rövidebb szövegmagyarázattal.

A kötet elé kötve (hibásan) Marsigli »Memorie e introduzione all' istoria della ribellione d' Ungheria« cz. értekezésének egy része 13 nagy 4-rétű lapnyi sajtókezű kéziratában.

Vol. 38 et 39.*Carte geografiche manufatte.*

Mappa del fiume Marusio da Deva sino al di lui conflusso nel Tibisco sopra Seghedino; che pure fu fatta per il gran libro de' limiti.

Mappa del fiume Marcha, che corre per la Moravia, e la separa dall' Ungaria; e fu fatta in occasione che si trattava di fortificare detto fiume contro i ribelli d' Ungaria.

Az eredeti felvételek vázlatai; sok kivált a 39. kötetben.

Vol. 41 et 42.*Mappae geographicae itineris limitanei.*

A karlóczai békekötést megelőzőtt erdélyi és délmagyarországi határfölvételek vázlatai.

Vol. 45.*Geographia Danubialis manuscripta.*

Marsigli vázlatai és térképei a Dunáról írt nagy művéhez.

¹ Alatta e megjegyzés: Questo unito al volume del trattato delle Misie è compito per stamparsi.

Vol. 47.

*Mappae geographicae, quae ad limites Hungaricos iuxta pacem
Karlowitzensem stabiliendas inserviunt.*

5. sz. alatt a Marosvölgy térképe: Déva és Hunyad határától Lippa-Temesvár vidékéig, sárgán jelölve a *Linea Bethlen Gábor*.

A 6. térkép a török birodalom új határát mutatja a Marosig.

Vol. 48 et 49.

*Mappae geographicae variarum regionum Transdanubialium pro
linea limitum.*

A 48. kötet 3. sz. a. Csepelsziget 41×65 cm. nagyságú szinezett, német nyelvű térképe, Ráczekeve 20 cm. hosszú látképével. (Lefényképeztettem Budapest székesfőváros Múzeuma számára.)

Vol. 50.

*Mappae geographicae variarum regionum Cisdanubialium pro
linea limitum.*

Tavola dello stato della Transilvania che in ristretto dà l'idea di essa.

Vol. 51.

Manuscripti diversi. Vol. I.

92. Operazioni del Gran Visir Kara Mustafa nel fiume Raba dopo la fuga dall'assedio di Vienna.

(Marsigli sajátkezű írása, a 410/1. l.)

93. Dispositione de' Turchi nel formare un assedio.

Az előbbinek úgyszólván folytatása; a 411—413. lapon.

E 733 lapnyi kötet Marsigli első, 1679—1680-iki konstantinápolyi tapasztalatait és gyűjtését tartalmazza, 124 kisebb-nagyobb cikkben írva le mindent a mit látott, tanult, szerzett.

Vol. 52.

Manuscripti diversi. Vol. II.

Magyar vonatkozású irata ugyan nincsen, de a kelettel foglalkozók hasznát vehetik 115 kisebb-nagyobb cikkének, melyekben Marsigli a törökök szokásait, hadakozási módját, a konstantinápolyi görögök és más keresztények életét ismerteti.

Vol. 53.

Manuscripti diversi. Vol. III.

2. Fragmento di osservazioni sopra le miniere d' Ungaria, e di Neuhausel, scritto dal Conte Marsili a Marcello Malpighi.

(Marsigli fogalmazványa, a 7—14. l.)

4. Osservazioni sopra il Vitriolo, che si cava nei beni del Conte Batthyány nelle dipendenze di Kins¹ [nel comitato di Castro ferro] in Ungaria.

(Marsigli fogalmazványa, a 49—54. l.)

Relatione del conte Marsili a Sua Maestà Cesarea della sua speditione per la difesa del fiume Raab nel 1683.

(Levél-mellékletekkel, a 109—144. l.)

Progetto originale [a Sua Cesarea Maestà] per fortificare il fiume Rab; e qui sono annessi in ultimo gli ordini datimi, e lettere ricevute, e da me scritte originalmente sopra l' istessa materia. [1683.]

(Marsigli fogalmazványa, a 147—156. l.)

Ez ügyben kapott levelei: a 164. lapon: Batthyány Kristóf grófé (Ex arce Szalonak, 27. Maii 1683.); a 161. l. Carlo duca di Lorena (Dal campo Cesareo tra Senu et Almos gli 28 di Maggio 1683.); a 168. l. Esterházi János »győri vice-generalis« magyaryelvű szabadlevele (Győrből, 1683 május 16) Marsigli számára.²

Declaratio comitis Nicolai Draskovich genuina, cum circumstantiis, qualiter ipse in proxima belli turcici revolutione se accommodaverit; ac tandem cur et quomodo manifesto Thökölyano se conformare et protectioni submittere debuerit et necessitatus fuerit? (A királyhoz intézve; egykorú másolat, a 173—177. l.)

16. Lettera del Conte Marsili al Duca di Lorena, da Venezia, 22 Aprile 1684, in cui gli da notizia di Buda, secondo l' osservazione, che ne feci, passandovi schiavo.

(Egykorú másolata, a 214—218. l. — Kiadtam »Budapest Régiségei« IX. k. 17—19. l.)

Buda vára 45 X 72 cm. nagyságú festett térképe irónos vázlatokkal, a 244. lapon; kiadtam kicsinyítve, fénynyomatban »Budapest Régiségei« IX. k. 12. lapjához csatolva.

¹ Értendő: Güns = Kőszeg.

² Kiadtam »Budapest Régiségei« IX. k. 8—9. l.

18. Supplica al Papa [Innocente XI] per li schiavi fatti nelle guerre d' Ungaria. (Marsigli fogalmazványa, a 254—255. l.)

19. Lettera del Conte Marsili al Principe D. Gastone de Medici, nella quale gli dà ragguaglio della causa per la quale infelice-mente riuscì il primo assedio di Buda.

(Marsigli Bécsben, 1685 elején irt emlékiratának eredeti fogalmazványa, a 304—331. l. — Kiadtam »Budapest Régiségei« IX. k. 25—33. l.)

28. Lettera del Conte Marsili al Duca di Lorena, in cui discorre di qualche imperfezione del cannone di S. M. Cesarea, osservata negli assedi di Buda.

(Fogalmazványa a 386/9. l. Tisztázata a 391/3. l. — Lásd »Budapest Régiségei« IX. k. 10—11. l.)

... Lettera del Conte Marsili. Dal campo Cesareo sotto Buda, li 17 Agosto 1684. (Másolata a 410/1. l.)

A puszkapor fizikai hatásáról.

43. Lettera del Conte Marsili al Marchione di Baden per la fortificazione di Strigonia e Visegrád. Scritta di Visegrád, 12 Maggio 1685. (Másolat, a 461/4. l.)

56. Scrittura del Conte Marsili al Duca di Lorena per la fortezza di Rab. [1686.] (Másolat, az 586/9. l.)

57. Sorpresa d'Albareale col disegno dell' istessa piazza, e con le lettere originali scrittemi dal cardinal Buonvisi.

(Marsigli fogalmazványa, az 593/8. l.)

Székesfejérvár és környékének tervrajza 20 × 31 cm. nagyságú tollrajzban, az 599. lapon.

Buonvisi Ferencz biboros pápai nuntius sajátkezű levelei Marsiglihez e tárgyban Bécsből, 1686 januárius 1, 9 és 28-ról, a 600/4. l.

61. Propositione di parere fatta in Ottobre 1686 a Sua Maestà Cesarea ed all' Eccelso Consiglio di Guerra circa la riparazione di Buda.

(Másolat, a 627—630. l. — Kiadtam »Budapest Régiségei« IX. k. 51—56. l.)

62. Progetto per la riedificazione di Buda.

(Másolat, a 631/3. l. — Kiadtam ugyanott, az 57—61. l.)

63. Specificatione del numero de' guastatori et instramenti e materiali necessarii alla sollecita reparatione della Breccia di Buda.

(Másolat, a 637/8. l.) Lásd »Budapest Régiségei« IX. k. 56. l.

65. Relazione della presa di Neuhäusel.

(Eredeti fogalmazványa a 647/659. l.)

66. Situatione di Giavarino.

(A 662—667. l.)

67. Della differenza fra l' aqua del Danubio e quella de pozzi di Giavarino.

(Három ábrával, a 668. l.)

70. Scrittura del Conte Marsili al Duca di Lorena per la fortificazione di Strigonia.

(Eredeti fogalmazványa a 695/700. l.)

71. Memoir de ce qui est à faire à Grana.

(A 698. l.)

72. Detaglio della gente, artiglieria, e di altri strumenti che si potrebbero dare per la difesa di Gran.

(A 702. l.)

Vol. 54.

Manuscripti diversi. Vol. IV.

2. Racconto della resa di Erla e di tutto quello, che vi passò tra il Pascià Rustan et esso Conte Marsili, e della sua spedizione a Roma al Papa per rappresentargli lo stato delle cose d' Ungaria. [1687.]

(Eredeti fogalmazványa a 2—6. l.)

7. Progetto a Sua Maestà Cesarea per fortificare realmente Belgrado, e così coprire tutte le conquiste dell' Ungaria.

Kis 8-r. tiszttáza (két példányban) a 42—58. lapon.

8. Esame, o perquisitione fattasi per il trasporto del corpo del Beate Giovanni da Capistrano in Illok nel antico convento de padri Franciscani da Luigi Ferd. Conte Marsili del Sirmio. Fatto in Illok, li 6 Genaro 1689.

Marsigli sajátkezű eredetije, saját és két illoki franciscanus-barát aláírásával és pecsétjével megerősítve; a 62/3. lapon.

Estratto delle diffuse altre informatione havute dal Conte Marsili nella visita del ducato di Sirmio per la perquisitione del corpo di San Giovanni da Capistrano.

(Sajátkezű eredetije a 64. l.)

Mesés lehet tehát, a mit Fessler »Geschichte der Ungern« cz. nagy műve VI. k. 885. lapján olvasunk, hogy Perényi Ferencz 1557 november havában, mielőtt Nagy-Szöllösön elfogták, a kiűritett ferencz-

rendi kolostorból Capistrano János (Ujlakról odahozott) holttestét biztonság okáért a vár kútjába dobta.

10. Nota di alcune famiglie, che insieme con S. M. Cesarea possiedono i beni di Árva in Ungaria. (Eredeti, a 68. l.)

11. Relazione a D. Livio Odescalchi del comitato d' Árva. Di Vienna, 12 Maggio 1689. (Marsigli sajátkezű írása, a 77—83. l.)

12. Commendatizia del conte di Rosenberg al conte Csáky per il conte Marsigli che andava di ordine di Sua Eccellenza a fare la ricognizione del comitato d' Árva, il 18 Maggio 1688.

14. Relazione a D. Livio Odescalchi del ducato del Sirmio. (Marsigli fogalmazványa, a 90/99. l.)

22. Nota della popolazione nell' ducato di Sirmio. (175—176. l.)

24. Index civitatum, oppidorum, arcium Ungariae, eique contiguarum fluviorum, etc. (185—188. l.)

35. Fragmento di progetto per i limiti delle conquiste di Sua Maestà Cesarea, cominciando dalla Sicilia sino all' Adriatico. (Marsigli fogalmazványa, a 303/6. l.)

A 363—399. lapon különböző jegyzetek és rajzok a dunai és tiszai halakról, melyekről azonban bőven »Danubius Pannonico-Mysicus« a IV. kötetében ír.

Badeni Lajos hg. két erdélyi olasz levele Marsiglihoz: Földvárról (Marienburg) 1690 november 9-ikéről (422. l.) és Enyedről november 12-ikéről. (424. l.)

70. Pianta della città di Semendria. (A 448. l.)
Szendrő 20 × 27 cm. nagyságú színes tervrajza.

71. Istruzione data dal Conte Marsigli all' Ingegniero Morando Visconti per la fabrica e fortificatione del ponte sul Danubio ad Orsova, che è quello, che si doveva fare a Ram. Li 29 Maggio 1690.

Marsigli sajátkezű fogalmazványa, két tervrajzzal, s a hajóhid rajzával. (A 453/463. l.)

76. Sabác vár tervrajza; 28 × 39 cm. színes térkép. (A 468. l.)

85. Memorie di alcune notizie avute da Turchi intorno alle loro forze di quella campagna ed all' andata del Thököly a Widin. (Marsigli sajátkezű följegyzése, a 519/521. l.)

90. Dispositione e recognitione fattassi da me per chiudere li passi di Transilvania dopo, che il Thököly l'anno 1690 fu dal arme di Cesare cacciato il di delli 18 Ottobre.

1. Ordine credenziale a tutta la Transilvania dato al Co. Marsigli dal Principe di Baden per chiudere i passi della medesima. Actum im Feldlager bei Bozza, den 29. October 1690.

(Eredeti, német és latin nyelven, az 535. l.)

2. Marsigli sajátkezű hadi feljegyzései az erdélyi határszéli szorosokról, a Barcaság és Székelyföld terepviszonyairól, lakóiról, Erdély politikai földrajzáról. (Az 537., 541. és 545. l.)

3. Attestatione alla sede d' Orbai.

(Eredeti, aláírásával és pecsétjével megerősítve, az 548. l.)

4. Lettera al vice-capitano di Háromszék, Datum in Zernest, die 1. Novembris Anno 1690. (Az 550. l.)

5. *Judices senatusque civitatis Bistriciensis* reversalisa Marsiglinak (aláírva általa is), hogy a borgói szorost csakis a Lipóttal szövethetett lengyel király számára tartja nyitva, a radnait azonban teljesen elzárja, s mindkettőt ő Felsége hűségére őrizteti a betörők ellen. (Eredeti az 552. l.)

6. Prima dispositione de villagi nel Burzenland.

Falvankénti kimutatás, hogy a töröcsvári, tömösi és bodzai szoros felé eső községek hány katonát állítsanak örül. [Datum Coronae] 30. Octobris 1690. (Eredeti, 554. l.)

7. *Judices, villicus senatusque civitatis Coronensis* reversalisa a köztük megjelent Marsiglinak, a kivánt határőrzők kiállítására. Coronae, die 30. Octobris 1690. (Eredeti, 558. l.)

8. Marsigli rendelete Brassó tanácsához. Zernest, 1690 november hó 2-ikán. (Másolat, 557. l.)

9. Attestatione al ducato di Corona. Datum in Bodza, 9. Novembris 1690. (Másolat, 556. l.)

10. Kézdi-szék reversalisa (Marsigli és Michael Mihalec aláírásával) részletes felsorolásával az egyes határszéli községek köteletségének. (Eredeti, 560. l.)

11. Gyergyó-szék hasonló tárgyú »contractusa« Marsigli és Michael Botht vice-judex regius sedis Siculicalis Gyirgio aláírásával.

(Eredeti, 564. l.)

12. Orbai-szék reversalisa Marsigli és Franciscus Thuri vice-judex regius in sede S. sedis Orbai aláírásával. (Eredeti, 570. l.)

13. *Attestatione della sede di Marusia* Emericus Boros, Sigismondus Baranyai, Petrus Sinka, Petrus Dosa aláírásával és pecsétjével. A szovátai bíró Lukácsi Kelemen, s a két remetei bíró: Varga Lőrincz és Kibédi János nevét úgy látszik Dósa írta alá. In pago Görgény-Szent Imre, 10. mensis Decembris 1690. (Eredeti, 576. l.)

14. *Attestatione della sede di Udvarhely*, Tarcsafalvi Zsigmond és Kovács Zsigmond sajátkezű, Györgyi János sófalvi, Miklós Péter parajdi, Benedek György siklódi, Fülöp Bálint atya és Ravasz István korondi bíró idegen aláírásával. Datum in Sionfalu 7. Decembris 1690. (Eredeti, 577. l.)

15. *Contractus cum sede Csik superiori et filiali Kászon*, Marsigli és Joannes Sándor vicecapitaneus [de] Czyk aláírásával. (Eredeti, 581. l.)

16. *Contractus pro comitatu Tordensi*, Marsigli, Andreas Hegyesi supremus iudlium comitatus Thordensis és Nicolaus Görögh de Vécs vice-comes comitatus Tordensis aláírásával. (Eredeti, 585. l.)

17. *Dispositione o instructione lasciata al senato di Corona* per la difesa de passi nel Burczland inferiore; Marsigli és Andreas Richter, deputatus civitatis Coronensis aláírásával. (Eredeti, 589. l.)

18. Hasonló »per la difesa del Burczland superiore« Marsigli és Brassó város tanácsa aláírásával. (Eredeti, 593. l.)

Mindezeknek másolata is mellékelve van az eredetiekhez, melyek legtöbbje 3 lapnyi terjedelmű.

91. Passi di Transilvania.

Négy térképvázlat a havasok függőlegesen árnyékolt rajzával. (Az 598/601. l.)

Thököly Imre Erdélybe küldött magyar kiáltványa. Datum ex castris nostris ad Tergovistya positis, die 15. Decembris 1690. (Egykorú másolata, a 603. lapon; leirtam.)

91. *Mappa della dispositione si propose da me a Sua A. di Baden* per rinchiudere il Thököly, che si battesse, o ritirasse di Transilvania, che fu accettata, e da me fatta eseguire con l'effetto il mondo sa.

Az erdélyi keleti határszéli szorosok 14 × 27 cm. nagyságú csinos vázlata. (A. 604. l.)

92. Esame di più ribelli fatti prigionieri.

Thököly Erdélybe küldött, de elfogott kémeinek érdekes vallomása. (Marsigli sajátkezű írásában a 606. l.)

93. Relazione militare della Transilvania fatta a Sua M. Cesarea, con molti disegni della situazione di detta provincia.

(A 619—639. 1.)

Marsigli fogalmazványa; mellékelten: Erdély térképázlata, Erdély függőleges tagosultsága a Dunához és Tiszához viszonyítva.

94. Tavola dei passi di Transilvania. (A 641/2. 1.)

Mindkettőt lemásolva egyebütt közlöm.

95. Tavola delle semiti trovati e denunciati da stessi di Transilvania. (A 644. 1.)

96. Informazione della Moldavia al Conte Khinsky.

(Marsigli fogalmazványa a 654/8. 1.)

97. Relazione a Sua Mestà Cesarea delle conquiste de' Polacchi nella Moldavia. (Marsigli fogalmazványa a 660/2.)

98. Lettera del Conte Marsigli al principe Luigi di Baden, in cui li dà conto dell' operato ad Orsova.

(Marsigli fogalmazványa 666. 1.)

99. Raccolta della lingua che si praticava dalli Sciti, abitanti della Sicilia ne' tempi antichi, scolpita in un legno, che esprimeva il Calendario delle feste mobili, per uso di quei primi convertiti alla fede cattolica, e da me dall' istesso legno raccolta e mandata al mio gabinetto in Italia, quando serravo li passi della Transilvania. (A 671/685. 1.)

Nyolcz lapon közli az u. n. hun-scytha rovás-írás betűit, s utána a naptári szenteket, neveket: jellel és alatta magyarul, latinul.

107. *Celsissimi Principis nobiles Transilvaniae, trium nationum statu* latin levele »in cui si lamentano dell' estorsioni, che patiscono alcuni popoli dell' Ungaria da' Tedeschi«; Ex castris ad Sztanest positis, die 8. Decembris 1690.

(Igen rosszul olvasható négy lapnyi hibás másolat, a 761/2. 1.)

Vol. 55.

Manuscripti diversi. Vol. V.

21. Relazione dell' autore a Sua Maestà Cesarea dello stato della Corte Ottomantica, della sua milizia, de' trattati fattisi insino a quel tempo intorno alla pace, che si trattava nel 1691. Dell'

intenzione della Transilvania, dell' inclinazione della Wallachia e del portamento del Thököly ed Heissler.

(Marsigli tisztázata a 633—642. l.)

Mellékletül (másolatban) Marsigli levelei Erdélyből az alábbiakhoz: Aly basa nagyvezérhez, Nagy-Szeben (Ermestat) 1691 október 28. (644/5. l.) Constantino Brancovan Bessaraba Principe di Wallachia, Ermstat dal letto, 1691 október 24. (646. l.) Al Signor di Coliers ambasciatore degli alti e potenti stati d' Olanda alla Porta ottomanica; ugyanaznap. (646. l.) Fogalmazványaik előbb, a 258—262. l.

Marsigli levele az angol és hollandi portai követekhez, Brancovan havasalföldi vajdához és Lipót császárhoz, Szebenből, 1691 szeptember 18-án. (689—690 l.)

Vol. 56.

Manuscripti diversi. Vol. VI.

Lettere originali in Tedesco, che dal 1693 insino al 1696 (inclusive) molti ufficiali, generali e ministri scrissero al conte Luigi Marsili, stando in campagna o al comando di Sablya, o in altre operationi e cariche militari; con le copie delle lettere in Tedesco, che il medesimo conte ad altri scrisse per tutto il suddetto tempo.

530 lapnyi kötet, elől a levelek rövid tartalmát mutató indexével. Az első levél kelte Wien, 1693 június 27. Az utolsóé Becskerek, 1696 szeptember 14. A Magyarországból írt levelek keltezési helye 1693-ban: Veresmarton, Mohács, Futak, Illok, Pest, Szeged; 1694-ben: Pétervárad, Mohács; 1695-ben: Pest, Buda, Szabad-Szállás, Martonos, Kis-Kanizsa, Baja, Szeged, Lippa, Gyula, Zenta, Becse, Pétervárad, Bács, Bukin, Kis-Kanizsa, Illok, Szt. Lőrincz; 1696-ban: Szeged, Besztercebánya, Bibertsfalu, Pest, Szent-Miklós, Sablya, Komlós, Ollós, Szántós, Kis-Kanizsa, Csanád, Aranka, Titel, Temesvár, Illok, Becse, Szilas, Szent-Király, Vincz és Becskerek.

A levelek írói: Donat Heissler Graf von Heiderhaimb, Le Conte Derbeville, Carl Herzog von Croÿ, Leopold Graf Schlik, a 16 éves felszabadító hadjárat fővezérei és mások.

Vol. 57.

Manuscripti diversi. Vol. VII.

10. Probabile ac morale tertium expediens ac moderamen aulicum super statu Apafii et Transylvania circa Apafium.

Magyar kézírású latin történeti dolgozat a 142—159. lapon. Lemásoltatta Áldásy a M. Tud. Akadémia Történelmi Bizottsága számára.

14. Profili per far ponti sul Danubio e Savo: a Giuvina, Orsova, Semlin, Selismarton e Belgrad. (Vázlatok a 172. l.)

21—23. »Petitioni del Signor Conte Marsili all' Ill^{mo} Signor Constantino Cantacuzeno e risposte dal detto per servirsene al proseguimento e prossimo fine del trattato storico naturale geografico delle Dacie.« Per la Walachia e Moldavia. Catalogo de' principi di Walachia e Moldavia.

A két vajdaság rövid leírása magyar vonatkozásokkal Cantacuzeno eredeti olasz levelével: Bucuresti, 4 Marzo 1694. (A 192—204. l.)

Kiadta Jorga bukuresti egyetemi tanár »Operele lui Constantin Cantacuzino« cz. m. (Bucuresti, 1901.) 31—59. l.

26—28. Progetto per l' espugnazione di Belgrado comendatomi dall' Augustissimo padrone. [1697.]

Marsigli fogalmazványja, Belgrad két hadi térképével, megostromlását ábrázolván, úgy a mint azt a Felsőséghez intézett ez emlékiratában kivihetőnek tartá. (A 286—299. l.)

29. Progetto a Sua Altezza elettorale Duca di Sassonia per a campagna dell' anno 1697.

Marsigli rendkívül érdekes leírása Magyar- és Erdélyország hadi fontosságú helyeinek és szorosainak.

(Két tisztazatban a 304—317 és 320—334. lapon. — Lemásoltam és egybeült közlöm.)

32. Entwurf der Landschaft, allwo die Theisz in die Donau sich ergeust, enthaltend absonderlich di Situation Titel, und wie selbiger Ort leichtlich oder mit grosser Müh kann beschützel werden, nachdem sich trocken Zeiten oder Ergiessungen der Wässer eräugnen.

45×60 cm. terjedelmű festett térkép, 8 pontba foglalt magyarázattal, a 362. l.

34. Vari disegni di ponti.

Hat szép nagy rajztábla hajóhidak építése módjáról; a 385/9. l.

35. Memorie per l' assedio di Temesvar. (A 390. l.)

37. Memoria delli edifici, che sono nella città di Buda.

A budai összes török középületek, templomok és fürdők érdekes leírása, illetőleg jegyzéke.

(Másolat a 401/4. l. Második példánya az 5. kötetben lévő leírásnak, melyet emez néhol kiegészít. — Kiadtam »Budapest Régiségei« IX. k. 34—42. l.)

38. Relazione dell' assedio di Vienna, fedelmente dall' idioma Turco tradotta in Italiano dal Conte Marsigli. (A 407—446. l.)

Az érdekes leírás tele van magyar vonatkozásokkal, magyar tárgyú fejezetei pedig ezek: L' arrivo del supremo Vesir coll' esercito al ponte d' Eszék. Le operazioni del Thököly e di Chior Osein Bassa. L' arrivo del Vesir a Buda. La mossa del nemico per assediare Strigonia. La presa di Strigonia.

Vol. 58.

Manuscripti diversi. Vol. VIII.

Scritture e progetti fattisi dal conte Marsigli nell' anno 1698 in Vienna per preparare le istruzioni della pace. Ed atti e proposizioni fattisi nell' istesso congresso di Karlovitz.

5. Pro propositione demolitionis Petrovaradini animadversiones. (Marsigli fogalmazványa a 75/6. l.)

Pro construendo vallationis linea sive in Sirmio, aut aliunde ubi contigerit.

(Két térképvázlattal. Marsigli fogalmazványa a 77/81. l.)

Pro muniendo confluxu Tibisci.

(Két térképvázlattal. Marsigli fogalmazványa a 82/5. l.)

12. Pro impositione confinium inter Ungariam et Transilvaniam animadversiones variae.

(Marsigli fogalmazványa a 94/7. l.)

17. Prima pars mappae cum secunda, tertia et quarta integri tractus confinium (cujus divisio correspondet cum novissima scriptura sub dato 14. Augusti,) quae continet confinium mediatum cum Turcis per Wallachiam et Moldaviam in Transilvania, ad usum tractationis pacis. (Tisztázat a 141/7. l.)

20. Progetto al conte Khinsky nel 1698 per fortificare con nuove erezioni e ristoramento di piazze le conquiste di Sua M. Cesarea. Vienna, 29 d' Agosto 1698.

(Tisztázat a 161/8. l., másik példánya előbb a 116—124. lapon.)

25. Registro de' voti, progetti, istruzioni e ricordi diversi sopra de limite da stabilirsi tra l' imperio Cesareo, ed Ottomano fatti e rispettivamente esibiti a chi s' aspetta. Da Luigi Ferdinando Conte Marsili come deputato allo stabilimento de' sudetti per parte

di Sua M. Cesarea in esecuzione de' trattati della pace seguita a Karlovitz. (Tisztázat a 217—249. l.)

Egészen magyar vonatkozású, tartalmazván 1698 november 19-től 1699 januárius 19-ig előadott véleményeit Erdély határaitól, a Maros és Tisza hadi és kereskedelmi fontosságáról, Pétervárad megvédéséről Horvátország felől, a Tisza-Dunaköz védelméről, a kötéendő békefeltételek megvalósításáról a határokat illetőleg, »informatione alla corte pe' l confine della Transilvania co' l Banato di Temesvár«,¹ a Velence s a török birodalom közti eltérések kiegyenlítéséről, a horvátországi határviszonyokról, Dalmácia kérdéséről és Velence követeléséről. — Egyik érdekesebb és tartalmasabb a másiknál.

26. Registro di lettere diverse scritte dal Signor Luigi Ferdinando Conte Marsili a Sua Eccellenza il Signore Conte Francesco de Khinsky nel tempo della sua assistenza a' trattati di pace co'l Turco nel congresso di Karlovitz. (Másolat a 303—371. l.)

Az első levél Futakról 1698 október 22-ről, az utolsó Karlóczáról 1699 januárius 26-ikáról.

27. A békealkudozásra vonatkozó eredeti levelek 1698—99-ből; többek közt az alábbiaktól: Khinsky, Kaunitz, Savoyai Jenő herceg, Spada biboros, stb. (A 382—458. l.)

29. A karlóczai békére vonatkozó öt német irat. Köztük: Information an den Kaiserlichen Hof wegen der Siebenbürgischen Granitzen és Rabutin erdélyi generális német jelentése: Cibin, den 28-ten Dezember 1698. (A 461—484. l.)

MAGYAR KÖNYVESHÁZ.

ADALÉKOK

A RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁR II. KÖTETÉHEZ.

DR. DÉZSI LAJOSTÓL.

1.

[186.]¹ *Kassa, 1628.*

[*Serpilius, Johannes — Praetorius Z., David.*] In Fektivitatem Nuptialem | Generosi, ac antiquae Profapiae splendore Nobilissimi Domini, | ANDREÆ MARIASI | DE MARKVSFALVA sponfi; | & | Generosae Nobilissimaequè Dominæ | IVDITHÆ KORLATH, GENEROSI AC | Strenui Dni. GEORGII PAP, p. m. relictæ Viduæ, Sponsæ, | ad 27. Iunij, Anni 1628. Caffoviae celebran. observantiae contestan. ergò | *GRATVLANTVR.* | — | [Alul:] *CASSOVIÆ, Daniel Schultz Imprimebat, Anno 1628.* || [Keretes czimlap, két-hasábos szövegnyomás.]

Egyleveles ivrét nyomtatvány (hátlapja üres). A latin versek írói: »Johannes Serpilius Eccl. Caismarcen. Pastor. M. David Z. Praetorius Sch. Caism. R.«

B. Radvánszky-levéltár Zólyom-Radványban.

2.

[187.] *Löcse, 1637.*

[*Ratagius, Venceslaus.*] SENTENTIÆ | EVANGELIORUM DOMINI- | CALIUM | *In* | Ufum Scholarum col- | lectæ, hemiftichis & distichis | Latinis, nec non rhythmis | Bohemicis colligatæ | *per* | VENCESLAUM RATA- | gium *Boëmum* | [Vig-

¹ A 185. számot l. M. Könyvszemle 1900. évf. 76. l.

nette.] | *Leutschovia, Tipis Laurentii Brevver.* | — | *Anno: M. DC. XXXVII.* || [Keretes címlap.]

8-r. A—F₄ = 44 számozatlan levél. Ajánlás [A₃]: »Nobiliffimæ Fratrum Trigæ: | *Emerico, Balthasari & Samueli Mariaßis, S.*«
Kelte: *Marcivillâ. Idibus Septembris. Anno 1637.* | *Vestri amans* |
Institutor | **VENCESLAUS RATAGIUS.** ||

A löcsei ev. egyház könyvtára.

3.

[188.] *Löcse, 1639.*

[*Wencelius, Lukas.*] **Das Geistliche Gynæceum** I. II. Theil.
Címlap hiányzik; a II. rész címe a 245. lap előtti szatlan lapon:]
**Der Ander Theil/ Nemlich/ Das Geistliche Gynæceum, | Oder
Frawen Zimmer/ von vielen Weibs= Personen und Jungfrawen/
So beydes im Alten und Newen Testament gelebet/ und ent=**
lich von dieser Welt selig abge= | schieden seynd. | [Colophon:]
**Gedruckt in der Königlichen | Stadt Leutschaw/ | Bey Lorenz
Bremern/ |** [Vignette: Magyarország címere, két címerőrző orosz-
lánál.] | **Im Jahr Christi/ | 1639.** ||

8-r. A—Ee_{ii} + 1 = [Címlap] + 1 szatlan lap + 2—244 +
4 szatlan lev. + 245—363 + 10 szatlan lap + 364—383 számozott
lap + 17 szatlan levél. A II. rész előszavának kezdete: *Vorrede
auff folgenden Andern Theil. | Gott mit Uns. | Der Hoch vnd
Wolgebornen Frawen/ | Frawen Anna Sunegtin/ Geborner Turzin
von Bethlem Falva/ | Gräfin auff Drawa vnd Freyn auff Bu=*
detin vnd Bilig. | So wol ihrer Gn. Hoch vnd Wolgebohr=
nen Fräwlein=Fräwlein SIDONIA, | Geborner Sunegtin/ Freyn zc. | . . .
Aláírása: „*Geben zur Bilig/ den 24. Sept: dieses 1638. Jahres. | . . .*
Lucas Wencelius von Bilig auß der Schlesien.“ Az egész mű énekek-
ből áll. A 363. lap után köv. lapon: **NUNCUPATIO APPENDICIS.** |
Krakói kereskedőknek s tescheni és bilitzi polgármestereknek stb. ajánlja.
364. **APPENDIX.** A 383. l. után köv. 4 szatlan levél: **Register der
Lieder/ | a köv. 13 szatlan lev.: Melodien | Ertlicher Gefänge . . .**

A löcsei ev. egyház könyvtára.

4.

[189.] [*Löcse.*] 1655.

[*Ratagius, Wenceslaus.*] **LACHRYMÆ** | Super Obitu |
GENEROSI AC NOBILISSIMI DOMINI D. JOANNIS
MARIASSI | DE MARCVSFALVA &c. | CELEBERRIMÆ

*SEDIS JUDICIARIAE INCLVTI COMITA- | TUS SCEPU-
SIENSIS JURATI ASSESSORIS GRAVISSIMI | AC EX-
PERIENTISSIMI | Ann. Dñi 1655. in generalibus Regni Hun-
gariæ Comitijis Pofonienfibus Legati exiftentis, | 24 Martij circiter
I. h. antelucanam ibidem humanis exempti, | & 18. Julij, anno eodem,
BATISFALVÆ in novâ Crypta penes | Templum extractâ, honorificè
fepulti. | non sine dolore | profufæ | Per Wenceslaum Ratajium Eccl.:
Batif: Paf: | [Diszes választóvonal] | — — [Keretes czímlap.]*

Egyleveles ívrét nyomtatvány (hátlapja üres). Latin versek kéthasábosan a következő felirással: APOSTROPHE. | *Ad Vitâ
functum & Vivos.* | azután: DEFUNCTUS DE SEIPSO. | végül: IN-
SCRIPTIO VEXILLI. | Diszes választóvonal, alatta két chronostichon:
Numerale Obitûs és Numerale humationis.

B. Radvánszky-levéltár Radványban.

5.

[190.] *Löcse, 1657.*

[Der Neue und Alte Allmanach Auff das Jahr nach der
Gebuhrt unfers H. Jesu Christi 1657. — — [Czímlap hiányzik.]

*Melléklete: B_[7]^a: Astrologisches Be- | denken/ | auff das
Jahr/ nach der heilsamen Ge- | burt Jesu Christi/ | 1657. |
Darinẽn/ was nechst Göttlicher All- | macht/ an d' Witterung ins
gemein/ an Krieg | und Fried/ an Krauckheit und Gesundheit/ |
an Zu- und mißwachs/ und andern derglei- | chen natürlichen
Büsfallen/ guttes und böses/ | zugewarten: sol angedeutet und
er- | klåret werden: | Von | CHRISTOPHORO NEUBARTHIO,
Bolesla-Silef. Dienern am Worte Gottes un | Pfarrn zur Holt-
kirche in | Ober- | Taufitz. |*

16-r. A—E_v + 3 = 40 sztlan levél. Az aláhuzott szavak itt és
alább a *vörös* nyomást jelölik.

A löcsei ev. egyház könyvtára. (Elül 2 levél hiányzik.) »Michael
Culman 1657.« bejegyzéssel.

6.

[191.] *Löcse, 1659.*

MVNDANA VANITAS | Exuviis | *ILLUSTRISSIMAE*
COMITIS AC DOMINAE | DÑÆ MARIÆ GYV- | LAFFI DE
RATOT &c. | *Conjugis lectissimæ* | *ILLVSTRISSIMI COMITIS*

AC DOMINI | DÑI STEPHANI | THOEKOELI | Dñi perpetui de
 Kesmarck, Equitis Aurati, & Comitatus | Arvensis Comititis supremi, |
 Anno Ætatis sue XXII, à Chr. nato. 1. 6. 5. 9. die XIX. No-
 vembris | demortua | An. 1660. d. 1. Febr. in Templo Arcis |
 humatis, | nov-antiquâ Querimoniâ | dicata | à quodam Condo-
 lente. | [Vignette.] | Leutschoviæ, Typis Lauerentii Breveri ||

4-r. 2 levél, a 4-ik oldal üres. Kezdete: *Cur Mundus militat sub
 vanâ Gloriâ | Plus crede Literis scriptis in Glacie.* | Hangjegyekkel.
 A löcsei ev. egyház könyvtára.

7.

[192.] Lócse (?) 1660.

A. N. A. | Gebeth | In gefährlichen Zeiten/ | Absonderlich |
 Wider den Türcken | gestellet. | Im Jahr 1660. | — | A! mäch-
 tiger GOTT/ | . . .

12-r.): (—): (iiii +): (+ 7 (ebből 3 levél üres) = 12 számo-
 zatlan levél. Czimlap nincs, a fenti czim fejlécz gyanánt áll. A 9. levelen:
 Kinder-Gebethein | wider den Türcken/ | M. B. | O Starcker Gott . . .
 Utolsó lapon: B. BERNARDUS Medit. | Devotiff. cap. 6. | Noli ergo
 vilipendere oratio- | nem tuam . . . Hozzáköte: Neuzehen jchöne
 Himmel-Lieder . . . Erfurdt, 1684. 12-r. 12 szatlan levél. A köv. kéz-
 irati bejegyzéssel: »Erscheinungsort jedenfalls in Ungarn (Leutschau?)
 darauf wiese die am Schlusse angehängte Bernardus Medit.«

A löcsei ev. egyház könyvtára.

8.

[193.] Lócse, 1664.

M. T. CICERO/ | NIS EPISTO- | LARUM | LIBRI QUA-
 TUOR, | à | JOHANNE STURMIO, | Viro doctissimo, puerili |
 educationi confecti. | Cum doctorum virorum argumentis & an-
 notationibus quibusdam. | Adjectus est ubique ad singulas E-
 pistolas geminus numerus: quorum prior | Librorum, posterior
 verò Epistolarum cujusque | libri ordinem observat. | [Vignette.] |
 LEUTSCHOVIAE, | — | Typis, LAURENTII BREVER, | Anno
 M. DC. LXIV. ||

8-r. A—I=72 számozatlan levél. Ajánlás: [A^a]: JOANNES |
 STVRMIVS, | JACOBO STURMIO || FRATRI S. | Kelte: A^b:

Argentinae tertio Calend. Febr. | Anno 1539. || (Először ism. Pekár K. E. Phil. Közl. 1904. 522. l., az u. o. közölt 1700. évi löcsei kiadást I. Szabó: RMK. II. 2002. sz. a. V. ö. U. o. 1545. 1663. 1783. 2101. 2440. sz.)

A löcsei ev. egyház könyvtára.

9.

[194.] *Löcse, 1671.*

[Sartorius, Johannes.] Praxis | Symboli Apostolici | Paracletica, | Das ist/ | Tröstliche Übung/ | Der Dreyen Haupt=Artickel | unsers Christlichen Glaubens: | Welche/ | bey dem letzten Ehren= Gedächtnis/ | Der Viel Ehr= und Tugend= begabten Frauen | CHRISTINA Haasin/ | gebohrnen Scheuermannin/ | Des Ehren= Vesten/ Wohl= Weisen und Kunst= reichen Herrn/ | MARTINI HAAS/ | Vornehmen Bürgers und Apotekers/ auch des Eusern | Raths/ in der Königlichen Freyen Stad CHERIES/ Herrlich= Lieb= gewesen Hauß= Kronen/ | als dieselbige | Im Jahr Christi/ 1671. den 17. April. | ehrlich und herrlich bestattet würde/ einfäl= tig ist vorgetragen worden: | Durch | JOHANNEM SARTORIUM. | Pastorem etInspectorem Primarium, | der Kirchen und Schulen daselbst. | Pfal. CXVI. v. 10. | Ich gläube/ darumb rede ich/ ich wérdt (!) | aber sehr geplagt. | — | Teutschau/ | Gedruckt bey Samuel Brewern. ||

4-r. A—E₂ = 18 számozatlan levél.

A löcsei ev. egyház könyvtára.

10.

[195.] *Löcse, 1672.*

JESUS. | IN. NUBILO. JUBILUS. | *Hymnus à S. Bernharo compositus | nunc transpositus.* | **JESUS.** Freund im Leid/ | Ein Loblied | aufgesetzt von S. Bernhard | übersetzt von M. C. S. | Nach der Singweise: | O Jesu Christ mein Lebenslicht. | — | Gedruckt zu Teutschau | 1672. ||

8-r. A—B [ívjelzés tulajdonképen csak A, B₂, B₄ leveleken van] = 16 számozatlan levél.

A löcsei ev. egyház könyvtára.

11.

[196.] *Kassa, 1679.*

[*Ketzer, Adamus — Saarosy, Adamus.*] HARMONIA AGE-
 NORIDÆ, | & | Aquila triphyllô vittata rofeô, in Tædas prosperè
 accenfas | *GENEROSI ac NOBILIS DOMINI MARTINI*
 SAAROSY, | Inclyti Comitatus SAAROSSENSIS Judicis Nobilium: |
 SPECTABILIS atq; GENEROSI DOMINI | SEBASTIANI SAAROSY, |
 Inclyti Comitatus Saarosfienfis Vice-Comitis, Celfisfimi PRINCIPIS
 Hungariæ Confiliarii, | Collegiî; Statûs Evang. Eperjess. Inspectoris,
 FILII SPONSI, | *CUM GENEROSA ac NOBILI VIRGINE* |
 CATHARINA, | SPECTABILIS atq; GENEROSI DOMINI | ANDRÆ
 KETZER, | Inclyti Comitatus Saarosfienfis Affefforis Primarii,
 Celfisfimi PRINCIPIS Hungariæ Confi- | liarii, & Collegii Stat.
 Evang. Eperj. Inspectoris, FILIA SPONSA: | *ANNO QUÔ* |
 BrafsiCa MIXta rosïs pLaVsVs renoVabl t oDore. | OBLATA, |
 [diszes választóvonal.] [Alul:] CASSOVIÆ, *Excudebat* STEPHA-
 NVS BOSYTZ. || [Keretes czimlap.]

Egyleveles ívrét nyomtatvány, két latin vers kéthasábosan
 »Ab ADAMO KETZER, | *Nobili Poëta.*« és »Ab ADAMO SAA-
 ROSY, | *Nobili Poëta.*« Hátsó lap üres.

B. Radvánszky-levéltár Radványban.

12.

[197.] [*Kassa,*] 1679.

SACRA POESIS; | Seu: | DIVUS GEORGIUS | MILES, |
 De Dracone Triumphans, | Martyrij LAUREA Coronatq. | Reve-
 rendis, Nob: ac Eruditis D. D. | Primâ AA. LL. & Philosophiæ
 LAUREA | coronatis, | *Per Reverendum Patrem* | GEORGIUM
 SZUNYOGHY | è Societate JESU, AA. LL. & Phi- | lofophiæ
 Doctorem, ejusdémque | Profefforem Ordinarium. | In Alma Epi-
 scopali Univer- | fitate CASSOVIENSI, | *A Prænobili ac Gene-
 rofa* | HUMANITATE CASSOVIENSI | oblatus. | — | ANNO
 M. DC. LXXIX. ||

12-r. §—§₆ + 3 = 9 számozatlan levél.

A czimlap belső oldalán: »Nomina Dominorum Neo-baccalaureo-
 rum: B. Emericus Szeredszeghy, Franciscus Csongradi, Georgius
 Hotsai, Gabriel Revesz, Joannes Viza, Michael Tarnoczy. Stephanus

Kaszoni.« §₂^a: DEDICATIO, & CLAVIS. §₂^b: *OBTULERUNT.*
Franciscus Lengyel de Obuchow. Nob. Ungarus. Samuel Horvath,
Nobilis Ungarus. Emericus Karolyi, Nobilis Ungarus, Convictor.
Gabriel Horvath, Nobilis Ungarus. Michael Jaszay, Civis.«

A löcsei ev. egyház könyvtára. (Köv. beírással: »Pauli Kalmancazay Anno 1687. Nos cum prole pia benedicat virgo Maria.«

13.

[198.] *Löcse, 1682.*

[*Dubowsky, Martinus.*] Palmifera Geniftæ Umbra | MAXIME
REVERENDO PRÆCELLENTI & CLA- | RISSIMO | DN. ELIÆ
LADIVERO, | de ECCLESIIS & SCHOLIIS optimè merito | Dùm
DIRECTORIS COLLEGII STATUUM EVAN- | GELICORUM, quod
EPERIESSINI est, restaurandi Munus | fusciperet, | Anno | Tan-
DeM (LaVs sVperIs!) LVX Inesperata refVLget. | Die 18. Decemb. |
In Perenne Honoris & Pietatis Monimentum Umbratili Minerva
adumbrata Opera Martini Du- | bowsky, Solná Pannoni in eodem
Coll. Poëf. P. P. | *SURge: grandis enim Tibi restat via.* Hoc
quondam — — [17 sor] | [díszes választóvonal] | [Alul:] Impreffum
LEUTSCHOVILÆ, Typis SAMUELIS BREWER. || [Keretes czím.]

Egyleveles ívrét nyomtatvány (másik oldala üres); két latin vers,
kéthasábosan nyomtatva, a 2. latin vers czíme: *Applausus Musarum.*

B. Radvánszky-levéltár Radványban.

14.

[199.] *Löcse, 1683.*

I. N. J. | PROBLEMA ORATORIUM | In Publico & Gene-
rali Examine Claffis | Rhet: Collegii Epperienfis Colophonis loco |
PROPOSITUM, | Chorago GEORGIO HENRICO SAPPUHN, |
Ecclesie Lutherane Orthodoxæ Epperienfis Verbi | Divini Miniftro
& Oratorie P. P. | ANNO dno 1o CLXXXIII. | Die [nincs kitöltve]
Octobr. | [Díszes választóvonal.] | ARGUMENTUM. | *An Hofti*
victo ex Sententia Herodoti infistendum, vel ex mente Plinii |
petenti Pax tribuenda. | [Külön keretben:] Proœmium. | *Decla-*
mabit Johannes Lani, N. Hung. | [Kéthasábosan:] *Herodoti*
Sent: defendent: | [Köv. 5 név] *Plinii effatum tuebuntur:* | [5 név]
Conciliabit utramq; Sententiam | JOHANNES *Tręstęnsky* Arvenfis. |

[Díszes választóvonal.] | [*Alatta:*] *Impref: LEUTSCHOVIAE.*
Typis SAMUELIS BREVVVER. || [Keretes címlap.]

Egyleveles ívrét nyomtatvány (hátlapja üres). A keretben levő
tiz név: Emericus Keczer de Lipotz N. H. | Michael Chmelius Bela
Turocz: | Adamus Kubinsky N. H. | Emericus Marcipan, N. H. |
Georgius Klenerus, N. H. | Andreas Hlavati, N. H. | Samuel Platani,
Scepuflenf. | Nicol: Hier: *Richtbauer*/ N. H. | Paulus Lani, N. H. |
Petrus Kesler, Tranfylv. ||

B. Radvánszky-levéltár Radványban. (Kézírással ráírva: G. D.
G. R. (= Generoso Domino Georgio Radvánszky.)

15.

[200.] [*Löcse,*] 1683.

[*Dubowsky, Martinus.*] JOAS à Deo in REGEM | JUDA
SERVATUS, | *A* | Generosa & Egregia Illuftris Coll: Stat: | Evang.
Juventute in Scenam datus, | Choragò | MARTINO DUBOWSKY, |
In Ill: Coll: Epp: Stat: Evang: Poëf. P. P. | Pro Coronide Pub-
lici Examinis publicè representatus, | Annò, Quò | *AVrea LVna*
faVens eXMIttit VeLLera PARDIs. | *Die 8. Octobris.* | [Díszes
választóvonal.] | [Következik háromhasábosan a programm.]
[Keretes címlap.]

Egyleveles ívrét nyomtatvány (hátlapja üres) két példányban a
B. Radvánszky-levéltár Radványban. G. D. G. R. (Generoso Domino
Georgio Radvánszky) betűkkel. A játsszók nevei nincsenek feltüntetve.

16.

[201.] *Kassa,* 1684.

RAPTVS HELENÆ; | *Cùm* | Perquàm Reverendus, & Præ-
cellens VIR | *DN̄. ELIAS LADIVER,* | Illuftris Statûs Evangelici
Collegii Eperjeffiensis Director meritiffimus, | Generosæ, ac entheà
Virtute ornatiffimæ Matronæ, | *DN̄Æ HELENÆ SINAPI,* | Conjugi
olim suaviffimæ, jam defideratiffimæ Jufta perfolveret, | Lugubri
Næniâ adumbratus, | *PER* | Profeflores, Præceptores, & Claffes
Collegii Eperjeff. | *ANNO QUO* | FAX HeLenæ fVLgens DeMittit
nVbILa VIVO. | [Díszes választóvonal.] | [*Alul:*] *CASSOVIAE,* | — |
Excudebat STEPHANVS BOSYTZ. | *Anno M. DC. IXXXIV.* || [Kere-
tes címlap.]

Egyleveles nagy ívrét nyomtatvány (hátlapja üres.). Latin versek három hasábosan köv. aláírásokkal: M. Johannes Schwartz, Eperj. Logic. Publ. Profeff, Georg. Henricus Sappuhn, Orator. Publ. Profeff. Martinus Dubovszky, Illuft. Coll. Eperj. Poéf. P. P. Nicolaus Karacsy, Agropolit. Transylv. Syntax. Præcept. Johannes Andreades, Convict. & Grammat. Præcept. A többi versek alatt: Claffis Logica. Claffis Rhetorica. Claffis Poëtica. Claffis Syntactica. Claffis Gramatica.

B. Radvánszky-levéltár Radványban.

17.

[202.] *Kassa, [1685.]*

PALMETUM ANAGRAMMATICUM, | SVB FORTVNATO
CLYPEO | CELSISSIMI PRINCIPIS ac DOMINI, DOMINI | EME-
RICI THÖKÖLY, | Principis, ac Partium Regni Hungariæ Domini,
Domini noſtri clementiffimi, | Poſt memorabilem Obfidionis gravis-
ſimæ ſolutionem; | *NEC NON* | IVDICATVS & SENATVS EPER-
JENSIS | FELICEM RENOVATIONEM, | *DEBITÆ RECORDA-*
TIONIS ERGÒ, HORIS OPERISq; SUCCISIVIS | ANNO 1685.
ipſo FELICIS Epifcopi die, | *Adornatum* a S. G. S. *Oblatum*
à S. G. J. | [Diszes választóvonal] | [Alul:] CASSOVIÆ, Excudebat
STEPHANUS BOSYTZ. || [Keretes czimlap.]

Egyleveles nagy ívrét nyomtatvány (hátlapja üres). Anagram-
mák és »enodatió«-k következő nevekre: »Emericus Thököli Prin-
ceps, Epperiessinvm, Georgius Fleifchhacker Judex, Sigismundus
Guth, Georgius Halligantz, Sigismundus Zimmerman, Franciscus
Baraniai, Fridericus Veber, Georgius Crescenski, Georgius Schoen-
leben, Samuel Medveczki, Stephanus Somoffi, Georgius Conrad [utolsó
betű jav.], Michael Schirer, Franciscus Szerdaheli.« A két első lap-
hosszában, a többi kéthasábosan.

Báró Radvánszky-levéltár Radványban.

18.

[203.] *Lőcse, 1685.*

[Schwartz, Johannes.] HELENA MENELAO REDDITA, | *ſive* |
HUNGARIA REGI SUO, | poſt felicem è jugo *Paridis Ottomanici*
li- | berationem, communi Orbis Chriſtiani | voto, reſtituta, | & recur-
rente ter-ſaulta *Natali luce*, ſacratà | *SACRATIſſIMO, INVIC-*
TIſſIMO | ac *POTENTIſſIMO PRINCIPI* | AC | DOMINO
DOMINO | LEOPOLDO I. | D. G. ROMANORUM IMPERATO- | RI

femper AUGUSTO, GERMANIÆ, HUN- | GARIÆ, BOHEMIÆ,
DALMATIÆ, CROA- | TIÆ, SCHLAVONIÆq; &c. REGI,¹ | ARCHI-
DVCIS² AVSTRIÆ, DUCI³ | BURGUNDIÆ, &c. &c. &c. | DOMINO
NOSTRO CLEMENTISSIMO, in debitam⁴ *remeantis faustè Nata-*
lis, | recens-nati ARCHI-DVCIS & Victoriarum | recentium gratu-
lationem, | nec non humillimam Parnassi Fragarij subjectionem |
ipso LEOPOLDI Festo, | à gratulabunda Collegij Eperienfis Juven-
tute | Scenicè adumbrata | ANNO 1685. | *Autore* | M. JOHANNE
SCHWARTZ | Ill. Coll. Eper. Log. & Phil. Pract. P. P. | [Záró-
disz.] | LEUTSCHOVIÆ, | — | Typis SAMUELIS BREWER, ||

2-rét, 4 levél 1+)(₂+)(₃+1 ívjegynélküli levél.
Báró Radvánszky-levéltár Radványban.

19.

[204.] *Löcse, 1685.*

[Zölner, Georg.] **Christliches und Nütz-** | **liches Hand-**
Büchlein | **Dor Fürsliche und** | **andere Gottsfürch** | **tige Kinder.** |
Aus Gottseliger rei- | **ner Lehrer Büchern und** | **Schriften**
zusammen | **getragen/** | **Durch** | **Georg Zöllnern/** | **Jenens:** | **=** |
Gedruckt zu Teutschau/ | **By Samuel Breuern.** | **Im Jahr/** |
M. DC. LXXXV. || [Keretes czimlap.]

12-r. A—F₄ + 2 = 128 lap.
A löcsei ev. egyház könyvtára.

20.

[205.] *Löcse, 1686.*

Gottgefälliger | **Kinder-Tauff** | **Oder:** | **Alte und Neue** |
Reim-gebetlein/ | **In allerhand Nöthen** | **nützlich zugebrau-** | **chen.** |
Denen fromen Christl. Kindern | **zum besten/** | **zusammen getragen/**
durch einen Deß Seligmachenden Worts | **Gottes Prediger in** |
Teutschau/ | **ANNO 1686.** | [Vignette.] | **Gedruckt in Teutschau**
beym S. Breuer. ||

¹ Javítva, előbb REGIS állott.

² Jav., előbb DVCIS állott.

³ Jav. DVCIS-ból.

⁴ Jav. *debitum*-ból.

12-r. A—C = 36 szatlan levél. Ajánlás A^b: »Denen Edlen/ | und
in den Christlichen | Tugenden zunehmenden | fräulein/ | | vornehmen
Herrn Eltern/ | hertzliebsten | Töchtern. | Sophiæ und Rosinæ Breuerin/ |
Annæ und Elisabeth Schubertin/ | Dorotheæ Sontagin/ | Judithæ
Klischin/ | Dorotheæ und Susannæ Butche[rin/ | Annæ Mariæ
Uyhazy/ | Elisabethæ FURNSTEIN. | Wie auch allen andern frommen |
und Christliebenden Kindern. | Meinen allerseits hertzliebsten | Jung=
fræulein Schwaegerinnen | nud Freindinnen. | Gnade und Friede — —«

A löcsei ev. egyház könyvtára.

21.

[206.] *Löcse, 1686.*

Der Neue und Alte | Allmanach/ | Auff das Jahr/ nach der |
Menschwerdung IESU | CHRISTI. | 1686. | Darinnen die Monat/
Wochen/ | Sonn- und Feiertage/ Planeten- | lauff/ Aspecten/
Witterung/ Tag- uñ | Nachtlänge/ Sonnen Auff- und | Unter=
gang/ ic. zu finden. | Gestellet/ von | Johann Neubarth/ Bol. Sil. |
— | Gedruckt zur Teutschau. || [Keretes czimlap.]

Melléklete: B_[18]^a: Kurze | Astrologische | Vorragung/ | Auff
das Jahr nach der Gna- | denreichen Gebuhrt IESU | CHRISTI/ |
1686. | Darinnen der Zustand der Vier Jahres- | Zeiten/ an der
Witterung/ Krieg/ | Krankheiten Erdgewächsen/ und andern |
natürlichen und Menschlichen Zu- | fällen zu befinden/ | Mit
gebührlischen Fleiß gestellet | und beschrieben/ | von | Johanne
Neubarthio, | Boleslâ-Silefio. ||

16-r. A—C₃ + 1 levél (utolsó lap üres) = 44 számozatlan levél
A löcsei ev. egyház könyvtára.

22.

[207.] [*Löcse.*] 1686.

CONCLUSIONES | THEOLOGICO-METAPHYSICO-LO-
GICÆ | Quas | in publico Examine Autumnali | sub præsidio | VIRI
CLARISSIMI ac DOCTISSIMI | DNI. M. JOHANNIS SCHWARTZ |
Coll. Stat. Evang. Eperien. P. P. ut & Subst. Director, | placidæ oppo-
nentium disquisitioni exponunt | Metaphysicæ & Logicæ Auditores. |
ANNO 1686. die 2. Octobr. | — | CONCLUSIONES THEOLOGICÆ
de Peccato Originali. | Quas defendet | PETRUS KESSLER N. S.
Tranf. Met. & Log. Stud. | [3 Concl.] | Conclufiones Metaphysicæ |

Quas defendet | MARTINUS CEROVINUS, Philof. Stud. vocatus Rector Bottyán. | [6 Concl.] | Conclufiones Logicas | *defendet* | ADAMUS BORS, Nob. H. Met. & Log. Stud. | [8 Concl.] [Keretes címlap.]

Egyleveles két ivből összetett nyomtatvány (hátlapja üres).

B. Radvánszky-levéltár Radványban.

23.

[208.] *Zsolna, 1686.*

PARÆNESIS | ACROSTICHO - METRICO - PARUSIACA, |
 qvâ | ANIMA CHRISTIANA | ad | HUMILEM, eamqve GLORIOSAM |
 ENSARCOSIN, | five | ADVENTUM IN CARNEM | IESU CHRISTI |
 pië, juftë, fobrië recolendum, excitatur, animatur, con- | vincitur,
 ipfo Mëffianæ parufias tempore, | fubfecivis horis, elucubrata: |
 nec non | PERQVAM-STRENUIS, | GENEROSIS ATQVE NÖBILIS-
 SIMIS | DOMINIS AC PATRIÆ PROCERIBUS, | Charitum Ever-
 getis gratiofis, | omnibus & fingulis Acrofticho dilaudatis, | Tùm
 obfervantiæ refandæ gratiâ, cùm ftudiorum pro- | movendorum
 caufâ, | Calendis Januariis, Anno à | NataLI DoMINI noftri IesV
 ChrifTI totIVs VnIVersI SerVatoris: | IngreffIVs gratVs, sIt greffVs
 gratlor anni! | OMni DeCVrsVs prosperitate fLVat! | & | CoMpLeat
 eX noftris Veftros VeraX DeVs annos! | humilitate fubmiffiffimâ
 oblata | à | Scholæ Cremnicie Alumnis. | [Rosetta-sor.] | SOLNÆ |
 TYPIS JOHANNIS DADAN. ||

2-r. 2 levélből álló nyomt. A latin költemény következő részekből áll: 1. Prologus. 2. Logos. 3. Epilogus. és Parergum. A sorok fejeiből: »Iohannes Viffalvi vivat! Georgivs Radvanski vivat! Georgivs Gerhard vivat! Stephanus Sandor vivat! Iohannes Gillani vivat! Volfgangvs Benicki vivat! Iacobvs Gvtth vivat Amen« szavak jönnek ki.

B. Radvánszky-levéltár Radványban.

24.

[209.] [Lőcse,] 1687.

[*Keczer de Lipocz, Emericus.*] MONETA LAMECHIDÆ. |
 Janus | & | (per Ἀναγραμμά.) | Navis | GENEROSO ac NOBILIS-
 SIMO, | DN. GEORGIO GERHARD | SPONSO, | atq; | GENEROSÆ
 CASTISSIMÆq; VIRGINI | CATHARINÆ, | GENEROSI ac NOBI-
 LISSIMI | DNI. GEORGII RADVANSKY | de & in Radvan, &c.
 Inelyti Comitatus Zolienfis Jurati Affefforis Primarij, | FILLE SPON-

SAE | In Felix Conjugij Fortunatissimi Omen | ANNO | QVo LegIt In
BrVMa ^{Vrigo}_{VIVat} RADIVanskIa spICAs. Die 9. Mensis Februarij Exa-
rata. | Operā EMERICI KE CZER de LIPOCZ. | [Diszesválasztó vonal.] |
[Köv. kéthasábosan 3 latin és egy tót vers.] [Keretes czímlap.]

Egyleveles 2 ivből összetett nyomtatvány (hátlapja üres); a
fraktur betűs tót vers két oldalán két szerenését osztó angyal. A latin
versek: Monetam Lamechidæ, | — — I. Ad Neogamorum Infignia
Allufio. | II. Votum, pro felici Neogamorum Navigatione. |

B. Radvánszky-levéltár Radványban.

25.

[210.] Pozsony (?) 1687.

[Vibegius, Joannes.] I. N. I. Nachgedruckter Geistlicher |
Denck-Pfenning/ | Das ist: | Wuntsch-Gebett/ | Und Dankagung/ |
Als der Durchleuchtigste | Erzh-Herzog | JOSEPH | von Oester-
reich/ 1c. 1c. | Zum König in Ungarn in | der Königlichen Freyen
Haupt- | Stadt Preßburg den 9. Decemb. | 1687. gekrönet. | In
dem allhiefigen Evangeliz- | schen Preßburgischen Bett-Haus | bey
GOTT abgelegt. | Von JOANNE VIBEGIO. ||

12-r. Czíml.,)o(2 —)o(6 + 6 (utolsó levél üres) = 3 számozatlan +
4—22 számozott lap. Czímlap belső oldalán: PannonIæ eleCtVs
ReX | feLICISSIMVs orbI | IosephVs CresCat, | fLoreat, aC
VIgeat. || (= 1687))o(2; Gebett und Wundsck vor der | König-
lichen Krönung. |

A löcsei ev. egyház könyvtára. (Mellette: Achte schöne | Neue
Geistliche Lieder. |

26.

[211.] Lőcse. 1689.

Der Neue und Alte | Allmanach/ | Auff das Jahr nach der |
Gebuhrt unsers H. Jesu | Christi. | 1689. | Darinnen die Monat/
Wochen/ | Sonn- und Feiertage/ | Planeten- | lauff/ Aspecten/
Witterung/ Tag- und | Nachtlänge/ Sonnen Auff- und | Unter-
gang/ 1c. zu finden. | Gestellet/ von | Johann Neubarth/ Bol. Sil. |
— | Gedruckt zur Teutschau. || [Keretes czímlap.]

Melléklete: B₁₇₁^a: Kurze | Astrologische | Vorsagung/ | Auff
das Jahr — — 1689. — —

16-r. A—E₅ + 3 = 40 szatlan levél.

A löcsei ev. egyház könyvtára.

27.

[212.] *Löcse, 1693.*

[Kretschmer, Ephraim.] Der Mit Himlischen Schmuck gezierete | **LEHNER** | Der Weyland Wol-Ehrwürdige | Groß- | Achthare und Wol-gelehrte | **H. AUGUSTINUS** | **LAZARI**, | Wol-meritierter Prediger der | **Evang: Deutschen Gemeine** | nach dem Er | im 58. Jahr seines Alters nach Christi Geburth im | 1693. den 5. Junij, sanfft und seelig in seinem Erlöser eingeschlaffen/ und den 9. Junii darauff/ in ungewöhnlicher Begleitung zur Erden bestattet worden/ nach Anleitung der Worte | Dan. 12. v. 3. | Die Lehrer werden leuchten wie des Himmels-Blantz/ | und die so viel zur Gerechtigkeit weisen/ wie die Sterne imer und ewiglich. | Seiner lieben Gemeine [igy! Gemeine ht.] vorgefellet/ | von | **EPHRAIM KRETSCHMER**, | Dienern des Worts Gottes daselbst. | [Vignette.] | Gedruckt zur Teutschau/ bey Samuel Brewer. ||

4-r. A—B₃+1 = 8 szatlan levél.*A löcsei ev. egyház könyvtára.*

28.

[213.] *Löcse, 1700.*

[*Postajárat menetrendje.*] [Czímfelirat: repülő sas által tartott szalagon:] **LEVCHOVIÆ Anno 1700.** | Sonntag. | *Abends kommen beede so wohl Prespurger als Caschauer Ordinari Posten an, | vnd gehen beede nach verfloßener einer Stund widerumb ab. | Mittwoch. | Abends kommet an daß andermahl die Prespurger Ord: Post, und gehet ab | nach verfloßener einer Stundt nach Caschau. | Donnerstag. | Abends kommet an die Caschauer Ord: Post, welche gleichfahls nach verstrichenener einer Stundt nach Prespurg abgeheth. | Die Dominico. | Vesperi tam Pofonienfis quàm Caffovienfis Ordinaria Posta advenit, | & utraq; post effluxam unam horam iterum abit. | Die Mercurij. | Vesperi secundario Pofonienfis Ord: Posta advenit, et post effluxam | unam horam Caffoviam abit. | Die Jovis. | Vesperi Caffovienfis Ord, (sic!) Posta advenit, quæ eodem modo post effluxam unam horam Pofonium abit. ||*

Egyleveles nyomtatvány a *Közlekedési Múzeumban* »K« terem-
ben (262. sz. a.). A lap felső részét egy metszet foglalja el, melyen
egy sípoló lovas postás látható, háttérben egy város képével; bal-
oldalt határoszlop Magyarország czímerével, mellette egy angyal
sípot fú; a repülő sas a czímszalaggal a kép felső jobbsarkában van.

29.

[214.] *Lőcse, 1700.*

[*Frantisci, Georgius Lissovinus.*] *Panegyrica domūs Ola-
fzianæ*, | Sub quadriga Generorum per modulus Chronologicos
felicitationis delineatio, | quam postea ubi Generosæ & Celeberrimæ
firipis Juvenes | Dñs THOMAS BENYITZKY, de eadem, & in
Pribocz. | ET | Dñs LADISLAUS JUUSTH, de Neczpal. | Cum
Nobilissimis, & Spectatissimis Virginibus | SOPHIA & HELENA
KUBINI. | Filiabus, Parentis Per-Illuft. & Gen. D. ADAMI KUBINI
de Felső Kubin, & Olach. | Matris Generosæ & Nobilissimæ Dñæ
SOPHILÆ CHORVATH Stansith. | Anno, quò &c. die 21. Novembris.
Tædas Conjugales celebrarent: succinctissimè expreffit, | proq;
perenni sui apud summè Generosos & Nobilissimos dominos | D.
JOHAN. CHRISTOPH. KHEBERITS, [*alatta: de Hofzur. & Rib.*]
& Dñm GEORGIUM GÖRGÖY, | [*alatta: de Toporc.*] recom-
mendatione. gratVLabVndUs apposVIt GeorgIUs LIffoVInUs
FrantisCI | reCtor sChoLæ DeCretaLIs nagIpaLUglensIs. | [vignette-
sor választóvonal. Ezután köv. két hasábban a latin versek.]
[Alul:] LEUTSCHOVILÆ, typis BREVERIANIS. Anno 1700. || [Ke-
retes czím.]

Egyleveles ivr. nyomt. (Hátlapja üres). Anagrammák és latin
versek köv. felirásokkal: Adamus Kubini socer, c. pro k. Generi:
Christophorus Kheberith [jav. előbb Kheberite], Georgius Görgöy,
Thomas Beniitski [jav.], Ladislaus Juvsth. Sophia Chorvath, Socrus.
Filiæ Kubinianæ: Maria Kubini, Anna Kubini, Sophia Kubini Neo-
Sponsa. Helena Kubini Neo-Sponsa. « Utána: Apocryphum. Mylticum.
Ad Zoilum.»

B. Radvánszky-levéltár Radványban. (Köv. dedációval: Per-
Illustri, Summèq, Generoso Domino Dño Johanni Radvanskj de
Radvan, Inclytæ Sedis Wetrosolien. Judici Appellationis gravissimo,
Dño Mecenati mihi ubiq; colendissimo.)

30.

[215.] *Löcse, 1700.*

ÆLII | DONATI, | VIRI CLARIS- | SIMI, | De Octo Partibus
 Orationis Metho- | dus, Quæstiunculis Puerilibus undiq; collectis,
 illufrata: | Per | LEONHARDUM | CULMANNUM, | Greylsheimen-
 fem. | *Iam denuò revisa, & diligenter reco- | gnita & aucta, for-
 mulis facien- | da Orationis & Syn- | taxeos.* | THOMAS VENAT. |
 Rivulus è tenui ducit primordia tophe, | Cujus nunc rapido fonte
 feruntur aquæ. | Surgit in immensum modico thesaurus ab ære, |
 Qui passim Cræfi vincere possit opes. | Et puer è parvis studiorum
 exordia poscit, | Donec sufficiat grandia scripta sequi. | *LEU-
 TSCHOVLÆ*, Anno M. DCC. || [Keretes czimlap.]

8-r. A—G₃+1 (a többi hiányzik) = 54 számozatlan levél.
 A^b: AD | STUDIOSUM ARTIUM | liberalium Puerum. | Albert.
 Buffæus Scebrd: | *Heus puer heus fi docta viru tibi nomina
 quæris . . .*

A löcsei ev. egyház könyvtára.

31.

[216.] *Debreczen, XVII. század.*

Bocatus redivivus.

Említi maga Bocatus János ily című művének ezt a 2-ik
 kiadását Szenczi Molnárhoz írt levelében, l. lejjebb 217. sz. a.

32.

[217.] *Kassa [XVII. század].*

Bocatus redivivus.

Említi művének ezt az első kiadását Bocatus János egy 1611.
 nov. 12-én Kassáról Szenczi Molnárhoz intézett levelében a következő
 szavakkal: . . . gratulationibus amicorum hic primo Cassoviae, deinde
 Debrecini impressis titulum feceram: »Bocatus redivivus«. Bod Péter
 »Redivivus A. Molnár Sz. 100. (88.) §. ezt jegyzi meg rá: »Liber adeo
 rarus, ut vel Mathiae Belii effugerit diligentiam, cuius non meminit
 inter alia Bocatii opera.« L. Szenczi Molnár Albert naplója. Buda-
 pest, 1898. 375. l.

33.

[218.] *Kassa [XVII. század].*

»Diploma regium.«

Említi Bocatius 1611. nov. 12-én Szenczi Molnár Alberthez írt levelében: »Typis Pragensibus et Cassoviensibus editum est diploma regium, in qua causae illius expeditionis contra Bathorem susceptae recensentur«. L. Szenczi Molnár Albert Naplója. Budapest, 1898. 376. l.

34.

[219.] [*Kolozsvár? 1680?*] *XVII. század.*[*Buzinkai, Michael.* Compendii Logici Libri Dvo.]

12-r. [A—A₂] A₃—L₅+2 levél = 2 sztlan lev. + 1 — 237 számozott + 3 sztlan lap (Index). Az elül lévő két sztlan levél dedicatio köv. aláírással: *Patakini. Anno D. 1668. die 8: Septemb.* | [ab. .] MICHAELE BUZINKAI. || A Szabó K. RMK. II. 974. sz. a. (Patak, 1661.), 1156. sz. (S.-Patak, 1668.) 1833. (Lőcse, 1696.) és 2113. sz. a. (Lőcse, 1702.) felsorolt kiadásoktól, mint terjedelme mutatja, különböző kiadás.

A lőcsei ev. egyház könyvtára. (Hiányzik A—A₂ levél) Tolnai, Steph. Demonstratio. Claudiopoli 1680. (Sz. K. RMK. II. 1467. sz.) cz. művel egybekötve.

35.

[220.] *Lőcse, [XVII. század].*[*Luther, Martinus.*] Catechesis Minor D. MARTINI LUTHERI. Germanice & Latine.

8-r. [A—B_{II}] B_{III}—D₅+3 = 32 számozatlan levél (utolsó lap üres). A Szabó K. RMK. II. 846. sz. (Brassó, 1656.) 2099. (U. o. 1702.) és 2209. (Lőcse, 1704.) sz. a. leírt kiadásoktól különböző.

A lőcsei ev. egyház könyvtára. (Hiányzik a czimlapon kívül elül 9 levél (A—B_{II}).

36.

[221.] [*Nagyszombat é. n. XVII. század.*]

1. | † | SYNODI | PROVINCIALIS | DECRETA, | anno M. DC. XI. TYRNAVIÆ celebratæ. | PER | Illuſtriffimum ac Reverendifſimum | D. FRANCISCUM FORGACH DE GHIMES, | S. R. E. Presbyterum Cardinalem, Archiepifco- | pum Strigonienſem. |

Ritualis Strigonicenſi nunc primùm annexa, | JUSSU & AUTHORITY
TATE | ILLUSTRISSIMI ac REVERENDISSIMI DOMINI (GEORGII
SZELEPCHÉNY, | ARCHIEPISCOPI STRIGONIENSIS, &c. | *Hebr.*
13. verf. 27. | Obedite Præpofitis veſtris, & ſubjacete eis: ipſi
enim pervigi- | lant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddaturi. |
A *Ezech.* || [T. i. ívje gy és őrszó, fent az »1.« lapszám.]

4-r. A — D₂ = 28 számozott lap. A cím, valamint az egész
mű egyenes vonalakból alkotott léczszerű keretben. A címlevél
második oldalán mottóul: *Ezech. 33. verf. 6.* [köv. az idézet] s a
Jézus-társaság ismeretes jelvénye [IHS a feszülettel] van. A mű
kezdetén »A« initiale van arabeszk-díszszel.

Az »ACTA | ET | DECRETA | SYNODI DIOECESANÆ,
STRIGONIENSIS. | AUTHORITY | ILLUSTRISSIMI AC RE-
VERENDISSIMI DOMINI, | PETRI PAZMANY, | ARCHI-
EPISCOPI STRIGONIENSIS. | *Celebrate Tyrnaviæ, Anno Domini*
M. DC. XXIX. die IV. Octobris & ſequentibus. | JUSSU | ILLU-
STRISSIMI AC REVERENDISSIMI | D. DOMINI | GEORGII
SZELEPCHÉNY, | ARCHI-EPISCOPI STRIGONIENSIS, | *Pro*
Commoditate Parochorum recuſum, Anno Domini M. DC. LXVII.«
(4-r. Czimlap A₂—V₂+2 lev.= Cziml., 1—155+2 lap (3 lap üres);
cím mind a 4 oldalon egy egyenes vonallal van bekerítve, maga a
szöveg léczszerű keretben, több initialéval) cz. mű melléklete gyanánt,
melylyel nyomdai kiállítása is megegyezik és külön is megvolt néhány
évvel ezelőtt *Kun S. antiquárius* birtokában. A czimben lévő »nunc
primùm annexa« kifejezés bizonyára tévedésen alapul, mivel már a
»Rituale Strig.« 1656-iki nagyszombati kiadása mellett is ott találjuk,
mely Lippai György esztergomi érsek parancsára csatoltatott mellé.
V. ö. Szabó K. RMK. II. 859. 1512. 1625. valamint 1723. sz. a.
Az »Acta és Decreta« czímét e melléklet nélkül közli Szabó RMK.
II. 1109. sz. a.

37.

[222.] XVII. század.

[*Megyeri, Sigismundus.*] MEDU[LLA] CEDRI LIBA[NO]-
RVM | [id] eft, | SYN[OPSIS] SELECTIO[RUM] | SENTENTIA-
RUM. | *Ex Libro Clypei Patientiæ,* | Adm. R. P. JACOBI
COR[ENI] | . . . ||

4-r. Cziml., ++, + + +, 1 lev., A—Z + Aa—A_[34] = Czim-
lap + 3 levél (utolsó lap üres) + 1—180 számozott lap + 1 sztlan lev. [IN-
DEX CAPITUM.] Ajánlás: *ILLVSTRISSIMO, EXCELSISSIMO |*
PRINCIPI, DOMINO, D. | FRANCISCO WESSELENY | COMITI
DE HADAT (sic!) | PERPETUO IN MURANY REGNI | HUN-
GARIÆ PALATINO, | Judici Cumanorum Locum Tenenti, | SACRÆ

REGIÆ MÀIES: CONSILIARIO INT: &c. | Domino D. meo
Colendissimo, | Felicitatem. | Aláírása: SIGISMVNDVS DE MEGER |
LIB: B. + + +^a: PRÆFATIO AD LECTOREM. (nincs aláírás).
A^a: [fejléc:] EX CLYPEO | PATIENTIÆ.

A löcsei ev. egyház könyvtára. (Rongált czimlappal, Géresi K. köv. jegyzetével: »Lásd magyar fordítását Szabó K. I. 1122. sz. a. [Nagy-Szombat, 1671.] Ezen mű Szabó K. 2-ik kötetében említve nincs. G. K.« Corenus művét egészen Haller fordította le s adta ki 1682-ben.

38.

[223.] *Löcse, 1702.*

Neuer | Calender/ | Auff das Jahr/ nach der | Gebuht unsers
HErrn | IESU CHRISTI | 1702. | Darinnen die Monat/ Wochen/ |
Sonn- und Feiertage/ Planeten- | Lauf/ Aspecten/ Witterung/ Tag-
und | Nachtlänge/ Sonnen Auff- und Untergang/ | r. zu finden. |
Gestellet/ von | Johann Neubarth/ Bol. Sil. | — | Teutschau bey
Sophia Bremerin. || [Keretes czimlap.]

Melléklet: B_[7]^a: Kurze | Astrologische | Vorsagung/ | Auff das
Jahr/ — — 1702. |

16-r. (per 8 lev.). $\mathcal{A} - \mathcal{E}_5 + 3 = 40$ sztlan levél.*A löcsei ev. egyház könyvtára.*

39.

[224.] *Löcse, 1703.*

Neuer | Calender/ | Auff das Jahr/ nach der | Gebuht unsers
HErrn | IESU CHRISTI | 1703. | Darinnen die Monat/ Wochen/ |
Sonn- und Feiertage/ Planeten- | Lauf/ Aspecten/ Witterung/ Tag-
und Nachtlänge/ Sonnen Auff- und Untergang/ | r. zu finden |
Gestellet/ von | Johann Neubarth/ Bol. Sil. | — | Teutschau | bey
Sophia Bremerin. || [Keretes czimlap.]

Melléklete: B_[7]^a: Kurze | Astrologische | Vorsagung/ | Auff
das Jahr/ . . . | 1703. |

16-r. (per 8 levél) = $\mathcal{A} - \mathcal{E}_5 + 3 = 40$ sztlan levél.*A löcsei ev. egyház könyvtára.*

40.

[225.] *Löcse, 1703.*

Das Demüthige Gebeth/ welches | FRANCISCUS | RÁKOCZI |
 De | FELSŐ-VADÁSZ, | Von Gottes Gnaden | FÜRST/ | Und
 des Höblichen Saároser Comitats Erblicher Ober-Ge- | span/ nach
 dem Maas der Gna- | den selbstn abgefasset/ und täglich | vor
 dem Angesicht seines GOT- | tes bringet. | Aniko in Druck gegeben |
 zu | dem En- | de/ | daß das Ungarische Kriegs-Volk/ | welches
 seinem Befehl unterworfen ist/ | in die Fußstapffen ihres Gnü-
 digsten Fürstens | und Herrns treten/ und gleiche Andacht | in
 dem Gebeth erzeigen lerne. | LEUTSCHAM/ | — | Anno 1703. ||

Czl. +)₂ = 2 sztlan lev. A mű kezd. a 2. old. (Czl.^b) D SEMM/
 Allmächtiger und Barmherziger GOTT/ . . .

A löcsei ev. egyház könyvtára.

41.

[226.] *Löcse, 1703.*

FRANCISCI | RÁKOCZI | De | FEISŐ-VADÁSZ | DEI GRA-
 TIA | PRINCIPIS, | Et Incltyi Comitatus de Sá- | ros Supremi
 & perpetui | COMITIS; | A se pro mensura gratiæ concepta |
 supplex | PRECATIO, | Quâ Domini DEI sui faciem quo- | tidie
 exorare solet. | *Nunc prælo publicata, eum ob finem: | ut imperio*
Ejus subjacens Exercitus Ungaricus, | vestigia Clementissimi sui
PRINCIPIS & | Domini, in devotè precando sequi | asvescat. |
 [Vignette:] | LEUTSCHOVIAE, | Typis BREWERIANIS, Anno
 1703. ||

12-r. Cz. 1. (belső old. üres) ⁵/₅ (így!) + 1 levél (utolsó lapja
 üres). = 3 levél. Kezdete: DOMINE DEUS, | .Iustitiæ fons . . .

A löcsei ev. egyház könyvtára.

42,

[227.] *Löcse, 1704.*

JOHANNIS CYRIACI | HÖFFERI | Himmels-Weg/ | Das ist: |
 Wie ein Kind in 24. Stun- | den lernen kan/ wie es soll der |
 Hölle entgehen/ und selig | werden. | Begreift in sich 735. Fragen
 und | Antwort/ darinnen alle Artikel der Christlichen Lehre kürz-
 lich zu- | sammen gezogen sind. | Wie diß Büchlein redyt zu gebrau-

den | findet man in der Vorrede. | [Vignette.] | **LEUCSCHAU** |
— | Im Jahr 1704. ||

12-r. $\mathcal{N} - \mathcal{D}_7 + 5 = 7$ sztan lap + 2 — 83 lap. (Utolsó lap üres.)
 \mathcal{N}^b ; Vorrede an den Leser. |

A löcsei ev. egyház könyvtára. (Fedelében a »Mennyei Tárház kultsá«-nak mutató táblája.)

43.

[228.] [Löcse, 1704.]

[Spetkius, Michaël.] PHOEBUS | ACROSTICHO-ANATO-
LIUS. || [Keretes címlap].

Egyleveles 2-r. nyomtatvány, a latin költemény verssorfejei: COMES STEPHANUS PETROCZI HEROS PATRIÆ; a verssorok végei: COMES STEPHANUS PETROCZI HEROS PATRIÆ. A költ. aláírása: d. 26. Dec. A. M. D. CCIV. *Cecinit Illustrissimæ Dnationi Vestrae divinitus ab Exilio Anatolio revocato solemniterq; in Patriam reduci facto festivo applausu subjectissimus Servus* Michaël Spetkius, | Neogradienfis. |

B. Radvánszky-levéltár Radványban.

44.

[229.] Löcse, 1705.

Neuer | Calender // Auff das Jahr/ nach der | Geburt unsers
HErrn | **LEUCSCHAU** | 1705. | Darinnen die Monat/ Wochen/
Sonn- und Feiertage/ Planeten- Lauff/ Aspecten/ Witterung/ Tag-
und | Nachtlänge/ Sonnen Auff- und | Untergang/ ic. zu finden. |
Gestellet von | Johann Neubarth/ Bol. Sil. | — | Teutschau/ bey
Sophia Brewerin. || [Keretes címlap.]

Melleklete: $\mathcal{B}_{[7]}^a$: Kurze | Astrologische | Vorsagung/ | Auff
das Jahr/ . . . | 1705.

16-r. Czl. $\mathcal{N}_2 - \mathcal{E}_5 + 3 = 40$ sztan levél.

A löcsei ev. egyház könyvtára.

45.

[230.] [Löcse, 1705.]

[Spetkius, Michael.] PHOEBUS | GENIALIS HELLEMPACHI-
ANUS. | Acrosticho-Anagrammaticè | adornatus. | [Diszes választó-
vonal.] || [Keretes címlap.]

Egyleveles ívr. nyomtatvány kéthasábosan; két latin költemény; a 2. felirata: *Anagramma Ampliativum*. | Joannes Godeffredus de Hellempeach. | Aláírása: *Lufit solennibus Natalibus Spect. Magnificentiae* | *Vestra, sincero sinceri animi affectu* | *MICHAEL SPET-KIUS. Neogradiens.* | die 24. Junij, Anno CIO ICOV. ||

B. *Radvánszky-levéltár Radványban.*

46.

[231.] *Kassa, 1709.*

D. O. M. A. | *QVOD BONVM, FELIX, FAVSTVM, FORTVNATVMQVE SIT* | *ALMÆ EPISCOPALI VNIVERSITATI CASSOVIENSI,* | *SENATUI PHILOSOPHICO, TOTIQVE REIPUBLICÆ CHRISTIANÆ,* | *SVB* | R. P. IOANNE DUBOVSKI, | *E SOCIETATE JESV, AA. LL. PHILOSOPHIÆ, ET SACRO-SANCTÆ THEOLOGIÆ DOCTORE,* | *EJUSDEMQUE UNIVERSITATIS CANCELLARIO, NEC-NON INCLYTÆ FACULTATIS PHILOSOPHICÆ* | *DECANO SPECTABILI:* | *REVERENDI, PRÆNOBILES, NOBILES, ET ERVDITI AA. LL. ET PHILOSOPHIÆ CANDIDATI,* | In Aula Universitatis, Anno M. DCCIX. Die [nines kitöltve] Mensis Junij, horâ octavâ matutinâ, primâ earundem | AA. LL. & Philosophiæ Laureâ condecorati sunt. [ti sunt. ráragasztott papírszeleten] | *PROMOTORE* | R. P. LADISLAO NEMSOVAI, | *E SOCIETATE JESV, AA. LL. ET PHILOSOPHIÆ DOCTORE, EJVSDEMQUE IN ALMA EPISCOPALI UNIVERSITATE CASSOVIENSI PROFESSORE ORDINARIO.* | [Diszes választóvonal.] [Következik kéthasábosan a candidatusok névsora.] *QVÆSTIONES IN ACTU DECIDENDÆ.* | [2 kérdés.] | *Problema Gnomologico-Catoptricum.* | — — [Keretes címlap].

Egyleveles ívrét nyomtatvány (hátlapja üres). A candidatusok: Reviczky János, Neományi János, Keczer István, Kercho András, Kilián Dániel, Lehoczki András, Fodor János, Csernenski Mátyás, Horváth András, Gál Ferencz, Magyarai Zsigmond, Molner János, Slezanski Adalbert, lengyel Gradnai Miklós, Balcsarovics Jakab.

B. *Radvánszky-levéltár Radványban.*

47.

[232.] *Löcse, 1709.*

Neuer | Calender | | Auff das Jahr/ nach der | Gebuhrt unsers
 HErrn | 1698 | | 1709. | Darinnen die Monat/ Wochen/ |
 Sonn- und Feiertage/ Planeten- | Auff/ Aspecten/ Witterung/ Tag-
 und | Nachtlänge/ Sonnen Auff- und | Untergang/ *ic.* zu finden. |
 Gestellet von | Johann Neubarth/ Bol. Sil. | — | Teutschau/ bey
 Sam. Breuers | Erben. || [Keretes czímlap.]

Melléklete: B_[7]^a: Kurze Astrologische | Vorsagung | Auff
 das Jahr/ . . . | 1709. |

16-r. (per 8 levél) = $\mathcal{N} - \mathcal{E}_5 + 3$ lev. = 40 sztlan levél.

A löcsei ev. egyház könyvtára.

48.

[233.] *Löcse, 1711.*

Neuer | Calender | | Auf das Jahr/ nach der | Gebuhrt unsers
 HErrn | 1700 | | 1711. | Darinnen die Monat/ Wochen/ |
 Sonn- und Feiertage/ Planeten- | Auff/ Aspecten/ Witterung/ Tag-
 und | Nachtlänge/ Sonnen Auff- und | Untergang *ic.* zu finden. |
 Gestellet von | Johann Neubarchs/ Conti: | Gedruckt zur Teutschau/ |
 Bey denen Breuerischen Erben. || [Keretes czímlap.]

Melléklete: B_[7]^a: Kurze | Astrologische | Vorsagung | Auff
 das Jahr/ . . . | 1711. |

16-r. (per 8 lev.) $\mathcal{N} - \mathcal{E}_5 + 3 = 40$ sztlan levél.

A löcsei ev. egyház könyvtára.

TÁRCZA.

ÉVNEGYEDES JELENTÉS A MAGY. NEMZ. MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZÁGOS KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL

AZ 1906. ÉV I. NEGYEDÉBEN.

I.

A *nyomtatványi osztály* anyaga a lefolyt évnegyedben köteles példányokban 3679 db, ajándék útján 162 db, vétel útján 100 db, csere útján 1 db, összesen 3942 darab nyomtatvánnyal gyarapodott. Ezenfelül köteles példány czimén beérkezett: gyászjelentés 1367 db, zárszámadás és üzleti jelentés 209 db, egyházi körlevél 117 db, perirat 8 db, hivatalos irat 171 db, műsor 425 db, alapszabály 192 db, szinlap 2371 db, falragasz 879 db, vegyes 469 db, összesen 6208 darab aprónyomtatvány.

Vételre fordított 1085.06 korona, 66.30 márka és 22 lira.

Ajándékaikkal a következők gyarapították könyvtárunk anyagát: Alapy Gyula Komárom (6 db), Áldásy Antal, Awetarianian. Sumla, Bajza József, Bibl. Royale de Belgique Bruxelles, Bishop H. R. New-York (2 db), Breznay Béla, Budapesti kir. orvosegyesület, Budapest székesfőváros statisztikai hivatala (2 db), Dunamelléki ev. ref. egyházkerület, Érseki iroda Kalocsa, Eger, Zágráb, Fándly József Székelyhid, Fejérpataky László, Földmivelésügyi m. kir. miniszterium, Fraknoi Vilmos (4 db), Francis D. R. Boston, Gillming Ferenczné (52 db), Győry Árpád, Győry Tibor, Havass Rezső (2 db), Herczegprimási iroda Esztergom, Horváth Géza, Kais. Akademie der Wissenschaften Wien (4 db), Kalmár F., Keleti Szemle szerkesztősége, Képviselőházi iroda (2 db), Kliment Ferencz Békés-Gyula, Kongl. Universitets-bibliotheket Upsala, König Lajos, Közgazdasági Közlemények szerkesztősége, Kunszt János Losoncz, Kuthy Zoltán New-York, Küzdényi Szilárd Cibakháza, Litsken Ottó Wien, Lukács Géza Selyp, M. kir. állami számvevőszék elnöksége, M. kir. földtani intézet, M. kir. közp. statisztika-

tikai hivatal (2 db), M. kir. orsz. meteorologiai s földmérő intézet, M. kir. orsz. vízépítési igazgatóság, M. kir. szabadalmi hivatal, M. N. Múzeum irodája (2 db), M. ornithologiai központ, M. Tudományos Akadémia (15 db), Mayer Gyuláné, Műbarátok Köre, Ortway Tivadar Pozsony, Pólai gimnázium igazgatósága, Radnai Rezső, Róth Gyula New-York, Rothschildische Bibliothek in Frankfurt, Simonyi Zsigmond, Statist. Central-Commission Wien (4 db), Stojits István, Szalay Imre (2 db), Szilágyi József Monor, Temesvár sz. kir. város tanácsa (2 db), Theer János, Tudomány-Egyetem rektora, Tudomány-Egyetem I. sebészeti klinikája, Veszprém vármegyei gazdasági egyesület Veszprém, Zilio Baccio Trieste.

Nevezetesebb szerzemény: Caroli P. Elementa Graecae grammatices, Leutschoviae, 1647.

A könyvtár helyiségeiben 14,053 egyén 32,154 kötet nyomtatványt, kölesönzés útján pedig 647 egyén 1047 kötetet használt.

A lefolyt évnegyedben 2904 munka osztályoztatott, a melyekről 3972 cédula készült. Kötés alá készítettett 554 munka 648 kötetben.

A köteles példányok átvételére berendezett helyiségbe ezen idő alatt 536 csomag érkezett; ugyaninnen 354 levél expediatott, a miből 58 reklamálás volt. Az 1897: XLI. tczikk intézkedései ellen vétő nyomdatulajdonosok ellen peres eljárás megindítása e negyedévben nem kéretett.

II.

A *kézirattár* ajándék útján 1 kötet kézírral, vétel útján 18 kötet kézírral, 10 darab irodalmi levéllel és 12 darab irodalmi analectával gyarapodott.

Az ajándékozó Korizmics Antal Gróf Zrinyi Miklós »Török afium ellen való orvosság«-ának egy XVII. századi másolatát juttatta a kézirattár birtokába.

Vételre összesen 341 korona fordított. A gyarapodásból különösen kiemelendő Gróf Beckers József Henrik ezredes »Beitrag zur Geschichte der Insurrection im Jahre 1809 und 1810« című kiadatlan művének öt kötetre terjedő eredeti kézirata és ennek több eredeti okmány-melléklete; minők: Kisfaludy Sándor, gróf Hadik, gróf Keglevich stb. levelei s Napoleon kiáltványának franczia, latin és magyar nyelvű változata. Megemlítendő továbbá a tarczali magyar bortermelők 1573. évi adóaljstroma, Losteiner Lénárd XVIII. századi szent Ferencz-rendi szerzetes eddig ismeretlen »Istennek kincses háza« című művének másolata s Fekete Lajos orvos-történeti munkáinak eredeti kéziratai. Az irodalmi levelestár és analecták darabjai közt Szigeti József, Hiador, gróf Bethlen Miklós, Ökröss Bálint stb. levelei s Hollósy Kornélia,

Lendvay Márton, Szerdahelyi Kálmán, Egressy Gábor, Szentpéteri Zsigmond és Sükei Károly hagyaték-tárgyai szerepelnek.

A negyedévi szerzemények feldolgozásán kívül befejeztetett a Pulszky-féle leveles-gyűjtemény rendezése.

Az évnyegyed folyamán 8 esetben kikölcsönöztetett 12 kézirat és 1 irodalmi levél, 84 kutató pedig 268 kéziratot és 191 irodalmi levelet használt.

III.

A *hírlap-osztály* gyarapodása: a) Köteles példányokból: nyomdai kimutatással, csomagokban 101 évfolyam 8346 szám; számonként 121 évfolyam 5565 szám. b) Aigner Lajos, dr. Breznay Béla, Roth Gyula ajándékából: 4 évf. 27 szám. c) Áthelyezés útján: 1 évf. 51 szám. d) Vásárlás útján (Müller A. antiquariustól 11:20 kor.) 9 évf. 112 sz. Összesen 236 évf. 14,286 sz.

Az évnyegyed folyamán a könyvtárban 1441 olvasó 3018 kötetet, a könyvtáron kívül 29 intézet vagy egyén 67 kötetet, összesen 1470 olvasó 3085 kötetet használt.

Czéduláztatott 18 hírlap és 314 évfolyam. Átnézetett 80 hírlap 8536 száma. Kötés alá adatott 443 kötet hírlap.

Ama köteles példányok, melyek nyomdai kimutatással (csomagonként) érkeztek be, a növedéknaplóba irattak és a nyilván tartó lapokra vezettettek; a számonként beérkezett hírlapok pedig hetenként számbavéve, betűrendjük szerint elhelyeztettek. A csomagküldeményekben hiányzó hírlapszámok azonnal feljegyeztetvén, reklamáltattak.

IV.

A *levéltári osztály* a lefolyt évnyegyedben ajándék útján 4211 dbbal, vétel útján 16 dbbal, a kéziratárból áttétel útján 25 dbbal, összesen tehát 4252 dbbal gyarapodott.

Vételre fordítottatott 94 korona.

A családi levéltárak száma a lefolyt évnyegyedben három új levéltárral gyarapodott és pedig az Egyházasközponti Töttössy-családdal, melyet Töttössy Béla kúriai bíró, a Kisdobai Dobay-családdal, melyet Sándor József főhadnagy és a Kölcsei Kölcsey-családdal, melyet Kölcsey Gábor földbirtokos letéteményezett. Ezekkel együtt a letéteményezett családi levéltárak száma 79-re emelkedett.

Ajándékaikkal a budapesti ev. ref. főgimnázium igazgatósága, Tóth Kádár Vilmos főhadnagy, id. Szinnyei József múzeumi igazgató, Gömörly Gusztáv cs. és kir. ny. őrnagy, Simonyi Dénes, dr. Fényes Dezső, dr. Áldásy Antal múzeumi ör, gróf Teleki Sándor és Szent-Iványi Gyula gyarapították a levéltár anyagát. Ez ajándékok közül id. Szinnyei József ajándéka emelendő ki, mely

4000 darab gyászjelentéssel gyarapította gyászjelentéseink gyűjteményét.

A törzsanyag gyarapodásából 5 db eredeti és 1 db. egykorú másolat esik a középkori iratok, 46 db az újkobkori iratok, 5 db a nemesi iratok, 4192 db a gyászjelentések és 3 db a fénykép-másolatok csoportjára.

A nemesi iratok csoportja a következő darabokkal gyarapodott: 1. 1622 jun. 23. Sopron. II. Ferdinand czimereslevele Németh Péter részére (másolat). 2. 1639 ápril 7. Bécs. III. Ferdinand czimereslevele Németh János részére. 3. 1693 febr. 11. Bécs. I. Lipót czimereslevele Bán Péter részére. 4. 1805 szept. 19. Győr. Győrvm. igazolványa a Gömörey család czimereslevelének kihirdetéséről. 5. 1827 nov. 19. Pécs. Baranyavm. nemesi bizonyítványa a Gömörey család részére.

Az osztály helyiségeiben 75 kutató 18,995 darabot használt. Külső használatra kikölcsönözött 5 tértvényen 134 darab irat.

A törzsanyag új szaporulatának feldolgozásán és a vételre felajánlott dr. Kardos Samu-féle okirat-gyűjtemény megbecslésén kívül folytattatott a Kossuth-iratok jegyzékének revideálása és a beérkezett köteles példányú gyászjelentések dátum szerinti rendezése. A letéteményezett levéltárak közül rendezettek a Bogyay, a Dobay, a Kölcsei Kende, a Kölcsei Kölcsey, a Kruplanicz, a Szinyei-Merse és a Töttössy családok levéltárai. Ezeknek tartalma a következő: 1. Bogyay levéltár: 1 db XIII., 4 db XIV., 8 db XV. századi eredeti oklevél, 7 db középkori oklevél-másolat, 33 db XVI. századi mohácsi vész utáni, 284 db XVII. századi, 1272 db XVIII. századi, 620 db XIX. századi irat, 17 db genealogiai tábla, 1 db elenchus és 7 db térképrajz, összesen 2252 db. — 2. Dobay levéltár: 1 db XV. századi, 1 db középkori oklevél-másolat, 1 db XVI., 1 db XVII., 7 db XVIII., 79 db XIX. századi irat, 7 db genealogiai tábla, 12 db elenchus, 1 db címerrajz, összesen 110 db, köztük a Dobry családnak 1431-iki czimereslevele, Zemplén és Pozsony vármegyék 1825-iki és Szepes vármegye 1834-iki nemesi igazolványa a Dobay család részére. — 3. Kölcsei Kende levéltár: 4 db XIII. századi, 90 db XIV. századi, 40 db XVI. századi mohácsi vész előtti eredeti oklevél, 10 db középkori oklevél-másolat, 397 db XVI. századi mohácsi vész utáni, 2855 db XVII. századi, 4452 db XVIII., 1916 db XIX. századi irat, 67 db genealogiai tábla, 75 db elenchus, összesen 10,064 db, ezek között a Szentpéteri család 1621. évi, a Sipos család 1629. évi czimereslevele és Baizat István 1669. évi, Palay Miklós XVII. századi év nélküli címerkerő folyamodványa. — 4. Kölcsei Kölcsey levéltár: 1 db XIII., 10 db XIV., 14 db XV. és 5 db XVI. századi mohácsi vész előtti eredeti oklevél, 4 db középkori oklevél-másolat, 141 db XVI. századi mohácsi vész

utáni, 386 db XVII., 951 db XVIII., 640 db XIX. századi irat, 7 db genealogiai tábla, 14 db elenchus, 2 db nyomtatvány, összesen 2175 darab. — 5. Kruplanicz levéltár: 20 db középkori oklevél-másolat, 13 db XVI. századi mohácsi vész utáni, 170 db XVII. századi, 1753 db XVIII., 8140 db XIX. századi irat, 49 db genealogiai tábla, 43 db elenchus és lajstrom, 19 db rajz, 1 db térkép és 122 db kézirat, összesen 10,330 db, köztük a családnak 1647. évi címeres-levele. — 6. Szinyei-Merse levéltár: 4 db XIII., 53 db XIV., 164 db XV., 23 db XVI. századi mohácsi vész előtti oklevél, 14 db középkori oklevél-másolat, 118 db XVI. századi mohácsi vész utáni, 186 db XVII., 163 db XVIII., 67 db XIX. századi irat, 4 db genealogiai tábla, 11 db elenchus és 3 db rajz, összesen 810 db, köztük a családnak 1602-ből származó és a Skábel családnak 1666-iki címeres-levele. — 7. Töttössy-levéltár: 1 db XVI. századi mohácsi vész előtti irat, 13 db XVI. századi mohácsi vész utáni, 71 db XVII., 794 db XVIII., 233 db XIX. századi irat, 2 db elenchus, 9 db genealogiai tábla, összesen 1123 db. Folyamatban van jelenleg a Sibrik, a Berzeviczy család kakaslomniczi ágának, valamint a régibb időről elmaradt Balassa család levéltárának rendezése.

A BUDAPESTI MAGYAR KIRÁLYI TUDOMÁNY- EGYETEM KÖNYVTÁRA 1904. ÉVBEN.

A budapesti magyar királyi tudomány-egyetem könyvtárának 1904. évi állapotáról *Ferencki Zoltán* igazgató a következő jelentést terjesztette a magas vallás- és közoktatásügyi minisztérium elé:

A budapesti m. kir. tudomány-egyetem könyvtárának 1904. évi működéséről és állapotáról szóló igazgatói jelentésemet mély tisztelettel a következőkben teszem meg:

Nagyméltóságod 32.490/1904. vkm. sz. alatt elrendelni méltóztatott, hogy az egyetemi könyvtár gyarapodási címjegyzéke az egyetemi nyomda által ingyen nyomattassék. Ez a változás némi akadályokat okozott kezdetben arra nézve, hogy az évi gyarapodási jegyzék a szokott módon június havában megjelenhessék; de ezek ma már elhárítottván, reményem van, hogy a régi kerékvágásban fogunk tovább haladni. Ezt mutatja az is, hogy 1905-ben kiadhattuk az 1903. és 1904. évi gyarapodási címjegyzékeket. A kézirati címjegyzék nyomása is több éven át hátramaradt, tőlünk nem függő körülmények miatt; de most erre nézve is reményem van, hogy szintén rövid időn a nyomda elkészíti a még hiányzó íveket.

A könyvtári rendes munkálatokon kívül a folyó évben befejezést nyert mindazon nagyobb szabású könyvadományok feldolgozása, melyeket mult évi

jelentésemben felsoroltam, nevezetesen a Pauler-könyvtár is. A Schwarcz-könyvtár egy része szintén feldolgoztatott, nagyobb része azonban még hátra van s remélhetőleg az 1905—06. tanév folyamán lesz feldolgozható. Befejeztük nagyrészt a külföldi dissertatiók felvételét is, számozásuk most van folyamatban.

E rendkívüli gyarapodások megint felszínre kerítették a könyvtári épület kibővítésének kérdését, mely ügyben a nagyméltóságú miniszteriumhoz felterjesztést is intéztem. A kérdés azonban sok nehézségbe ütközvén, még oddig nem volt megoldható. Ugyancsak munkába vettük a könyvtár nagy olvasótermének új berendezését is. Az eddigi könyvállomány 1875-ben került az olvasóterembe. Ezt ugyan iparkodtunk eddigelé is a kívánalmaknak megfelelőleg kiegészíteni és pótolni, azonban a teljes új berendezést és új címjegyzék nyomását az olvasóterem használhatósága szempontjából nem lehet tovább elodázní. Ezzel azután sokféle panasznak és elégedetlenségnek is végét vehetjük.

Mindezen munkálatok fokozottabb mértékben vették igénybe a könyvtár tisztviselőinek és szolgaszemélyzetének erejét s őszinte köszönettel kell megemlékeznem, hogy Nagyméltóságod a könyvtár részére az 1904. évre is 2 napidíjas írnok és 2 napidíjas szolgálka alkalmazását a költségek engedélyezésével lehetővé tenni méltóztatott.

Mikor az egyetemi könyvtár igazgatását átvettem, a könyvtár pénzügyi helyzete tudvalevőleg igen szomorú helyzetben volt. Tőlem telhetőleg iparkodtam a könyvtárnak a könyvkereskedő-czégekkel szemben fennálló tartozásait törlesztetni s csakugyan sikerült elérnem, hogy jelenleg már csak a Kilián-czeggel szemben vagyunk nagyobb mértékben lekötelve. E cég főnöke, Noséda Tivadar, tudtommal és beleegyezésemmel 11—12.000 kor. követelésének törlesztését a nagyméltóságú miniszteriumhoz beadott folyamodványban kérelmezte, de kérelme pénzügyi nehézségek miatt nem volt teljesíthető.

A könyvek kötésére nézve Nagyméltóságod felhívására könyvkötői árlejtést tartottam, mely bebizonyította, hogy az eddigi könyvkötőnk, Pausz Gyula ajánlata a legelőnyösebb. Ez oknál fogva vele a szerződés 1904—07. évekre megkötöttet s ezt Nagyméltóságod 46.313/1904. vkm. sz. a. megerősíteni s jóváhagyni méltóztatott.

A könyvtár hivatalos, tudományos, kulturális szereplése tekintetében megemlítenéd, hogy az igazgató a Szegedi Somogyi-könyvtár igazgatói állásának betöltése alkalmával a kijelölő-bizottság egyik tagja gyanánt működött. A Múzeumok és Könyvtárak Országos Szövetségének 1904. okt. 28—30-ig Temesváron és Verseczen tartott közgyűlésein könyvtárunkat az igazgató képviselte. Meghívást kaptunk a nagybányai városi Múzeum megnyitásához. Dr. Dézsi Lajos könyvtártiszt folytatólagosan közreműködött, mint szakértő, a Tököly Száva intézet (Tökölyanum) könyvtárának hivatalos átadása alkalmával. Ugyanó becsülte meg a Kerékgyártó-könyvtárt.

A könyvtár duplum-példányainak egy részét Nagyméltóságod utasításából a bécsi Theresianum könyvtára részére engedjük át. Itt megemlítem,

hogy könyvtárunkban a kettős példányokról rendes címjegyzéket vezetünk, melynek kinyomatása a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa indítványára az egyetemi tanácsnál javaslatba hozatott. A könyvtárbizottság ehhez hozzájárult, de a könyvtárt a szükséges költségek alól felmentendőnek tartja, mihez Nagyméltóságod is hozzájárult.

Könyvtárunk személyzetének ügyeiben a következő változások történtek:

a) Kudora Károly könyvtárőr állásának a VIII. fiz. osztályból a VII. fiz. osztályba leendő sorozása kérelmezett, mely ügy még folyamatban van. — Tetzel Lőrincz III. oszt. könyvtártiszt az eddigi X. fiz. osztályból a IX. fiz. osztályba neveztetett ki 35.431/904. vkm. sz. alatt; magasabb fizetése 39.044/904. vkm. sz. alatt folyósított; ugyanő 300 K. rendkívüli segélyben részesített 7950/904. vkm. sz. alatt. — Dr. Barbul Jenő kisegítő-tiszt a IX. fiz. osztály szerinti illetményekkel könyvtártiszté neveztetett ki 75.570/904. vkm. sz. alatt. — Dr. Lukcsics József 8407—904. vkm. sz. a. fizetéstelen kisegítő-tiszté, majd pedig 75.570/904. vkm. sz. alatt fizetéstelen könyvtártiszté neveztetett ki. — Hóman Bálint fizetéstelen kisegítő-tiszt érdekében felhatalmaztatott a könyvtárigazgató 42.695/904. vkm. sz. alatt, hogy a könyvtárnál üresedésbe kerülő 3 koronás napidíjas állás illetményeit Hómannak juttathassa; a folyó évben azonban ez állás be volt töltve. — Az 1904. évi I. t.-cz. alapján járó személyi pótlékok a tisztviselői kar részére 17.976. vkm. sz. alatt utalványoztattak.

b) A szolgaszemélyzetben beállott változások tekintetében mély sajnálkozással kell megemlékezni Pertl András szolgának 1904. október havában bekövetkezett haláláról. Az elhunyt 20 évig hű, szorgalmas, szolgálatkész, ügyes és teljesen megbízható szolgálója volt intézetünknek, halálát mindnyájan őszinte szívből fájlaljuk. Az elhunyt özvegyének ellátása ügyében a kellő lépések megtörténtek s a folyó évben aziránt intézkedés is történt már. A megüresedett szolgai állásra pályázat hirdettetvén, azóta Beck Ferenczcel be is töltetett. — A szolgaszemélyzetnek járó személyi pótlék 20.021/904. vkm. sz. alatt folyósított. — Három segédszolga részére 39.130/904. vkm. sz. alatt ruhapénz engedélyeztetett.

A könyvtár bevételei tettek 1904-ben: 33.000 koronát az állami átalányból, egyéb bevételekből (időközi kamatok, beiratási és könyvtár-illeték) 9260 korona 50 fillért, összesen tehát 42.260 korona 50 fillér. Ezzel szemben a kiadás volt: 43.129 korona 17 fillér, a túlkiadás tehát 863 korona 67 fillér. A díjnoki és napszámelőleg mérlege 6841 korona bevétel s ugyanannyi kiadással záratott le.

A lefolyt évben könyvtárunk vétel útján szaporodott 3603 kötet művel, ajándék útján pedig 1934 kötettel és füzettel, mely utóbbiak között volt egyetemi nyomtatvány 104 db, dissertatio 951 db. Az évi gyarapodás tehát együttvéve 5537 kötet.

Könyveket ajándékoztak:

a) *Hatóságok, intézetek, testületek és szerkesztőségek.* M. Orsz. Képviselőház, Országgyűlési Néppárt, M. kir. kormány, Cs. és kir. közös kormány, Osztrák cs. kir. kormány, Olasz kormány (Róma), Orosz kormány (Pétervár), Gouvernement of India (Calcutta), zágrábi, boszniai, galicizai, sziléziai, dalmát

és felső-ausztriai kormányok, Lika-Krbava vm., Modrus vm., Budapest székesfőváros tanácsa, Sepsiszentgyörgy, Temesvár, Zágráb városok, Varasd és Vukovár városok tanácsa, Cs. és kir. udvari és államnyomda, M. kir. államnyomda, Esztergomi és kalocsai érsekségek, Dunántúli ág. ev. egyházkerület, Budapest székesfővárosi államrendőrség, U. S. Departement of agric., M. kir. vízépítési igazgatóság vízrajzi osztálya, M. kir. rovarfajta állomás, Szőlészeti kísérleti állomás, Budapesti keresk. és iparkamara, Fővárosi statisztikai hivatal, M. kir. statisztikai hivatal, Statisztikai hivatal (Zágráb), Direzione della Statistica, L'institut intern. de Statistique, Statistische Centralcommission (Wien), Miskolczi kereskedelmi és iparkamara, Norske Gradualings Kommission (Krisztiania), M. Tud. Akadémia, Académie royale de Belgique, Academie der Künste (Berlin), Academia dei Lincei (Róma), Académie Royale Suédoise, Akademie der Wissenschaften (Wien), Nemzeti Múzeum, Országos képtár, Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa, Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége, Délmagyarországi Múzeum-Társulat (Temesvár), Kassai Múzeum. Nagybányai Múzeum-Egyesület, Székely Nemzeti Múzeum (Sepsiszentgyörgy), Berlini egyetemi könyvtár, Berlini kir. könyvtár, Public library of Boston, Crerar library (Chicago), Trinity college library (Dublin), Congresso bibliografico di Firenze, Firenzei orsz. könyvtár, Gráci egyetemi könyvtár, Habanai könyvtár, College of Mines Houghton, Middlesex Hospital (London), New-York Public Library, New-York State Hospital, University Club (New-York); Congrès international des Bibliothécaires (Paris), Bibliothèque Nationale (Sofia), Strassburgi egyetemi könyvtár, Hof- und Staatsarchiv (Wien), Österreich. Museum für Kunst und Industrie (Wien), Würzburgi egyetemi könyvtár, Kölcsey-Egyesület (Arad), Szigligeti-Társaság, Történelmi Társulat, Hunyadmegyei tört. és rég. társulat, Verein für siebenbürgische Landeskunde (Nagy-Szeben), Institut für österr. Geschichtsforschung, Kopenhágai régészeti társ., Smithsonian Institution, Asiatic Society of Bengal, Societa Asiatica Italiana, Magyar Iparművészeti Társaság, Magyar prof. irod. társaság, Izraelita magyar irod. társ., Magyar jogászegylet, Stefánia gyermekkórház, Vöröskereszt-Egylet, Hopkins Hospital (Baltimore), Pathological Society (London), Wissenschaftliches Humanitäres Comité (Charlottenburg), Országos Állatvédő-Egyesület, Magyar Mérnök- és Építész-Egylet, Orsz. Magyar Gazdasági Egyesület, M. kir. földtani intézet, Ampelologiai intézet, Ó-Gyallai orsz. meteor. intézet, Observatoire Royal de Belgique, Faculdade de direito do Recife, Alkotmány, Aradi Közlöny, Archeologiai Értesítő, Bolond Istók, Borsszem Jankó, Budapesti Tagblatt és Budapesti Közlöny szerkesztőségei, Chronique de France kiadóhivatala, Corvina, Erdélyi Múzeum, Gyógyászat, Gyógyszerészi Hetilap, Gyógyszerészi Közlöny, Gyorsírási Szemle szerkesztőségei, Igazságügyi Közlöny, Jézus Szent Szive Hirnöke, Jogtudományi Közlöny, Kakas Márton, Keleti Szemle, Központi Értesítő, Magyar Ipar, Magyar Nemzetgazda, Magyar Nyelvőr, Magyar Paedagogia, Magyar Sion, Ország Világ, Országos Középiskolai Tanár-Egyleti Közlöny, Pester Lloyd, Pesti Hírlap, Pesti Napló, Religio, Rendeleti Közlöny, Üstökös, Vasárnapi Ujság folyóiratok szerkesztősége.

b) *A magyar egyetemek és felsőbb tanintézetek közül*: Budapesti kir. m. tudományegyetem, Egyetemi növénykert igazgatósága, Egyetemi növénytani intézet, Kolozsvári tudományegyetem, József-műegyetem, Debreczeni ev. ref. főiskola, Egri joggyeum, Kecskeméti jogakadémia, Nagyváradai jogakadémia, M. kir. állatorvosi főiskola, Besztercei szász gymnasium, Medgyesi gymnasium. Azonkívül a beérkezett iskolai értesítők egy részét közvetlenül az illető intézetek küldték be, másik részét a nagym. vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztérium útján kapta a könyvtár.

c) *A külföldi egyetemek közül*: University of St. Andrews, Université St. Jos. Bayrouth, baseli, bécsi, berni, bonni, bostoni, coimbrai, edinburgi, göttingai, greifswaldi és hallei egyetemek; jurjevi (dorpai) egyetem; kopenhágai, königsbergi, kyotói, lausannei, lyoni és marburgi egyetemek; Princetón

University (New-Jersey); odesszai, oxfordi, párisi egyetemek; École pratique des hautes études (Paris); Scuola super. di agricoltura (Portici); prágai és stockholmi egyetemek; University of Texas; tübingeni, upsalai és wisconsini egyetemek.

d) *A magánosok közül*: dr. Ágner Lajos (Balassa-Gyarmat), dr. Árkövy József (Budapest), dr. Ásbóth Oszkár (Budapest), Balogh Ferencz, Balogh Margit (Budapest), dr. Bárány Gerő (Budapest), Baranyai Gyula (Szeged), dr. Barbul Jenő (Budapest), dr. Békefi Remig (Budapest), Beksics Gusztáv (Budapest), Beltrami Luca (Milano), Bernhárd Zsigmond (Kalocsa), Csapó Ida, Csengeri János (Kolozsvár), Csippék Sándor (Budapest), Curbipet N. (Bombay), Dedek Cr. Lajos (Budapest), Dézsi Lajos (Budapest), Dolecskó Mihály (Budapest), Domitrovich Armin (Berlin), Eble Gábor, Edmund Alb. (Philadelphia), Esterházy Sándor (Kassa), dr. Fehér Ipoly (Pannonhalm), dr. Ferenczi Zoltán (Budapest), Gallovich Jenő (Budapest), Grasserie, Raoul de la (*sic!*) (Nantes), Hadsics Antal (Budapest), Handler Simon (Tata), Havass Rezső (Budapest), dr. Hegedüs István (Budapest), hg Hohenlohe (Bécs), dr. Horváth János (Budapest), Jaegermann R. (Pétervár), Jakabffy Elemér (Budapest), Jedlicska Pál (N.-Szombat), Jorga Nic. (Bukarest), Iványi István (Szabadka), dr. Király Péter (Debreczen), Kőrösy József (Budapest), dr. Krakauer I. (Berlin), Kristóf György (Kolozsvár), László Géza, Lehoczky Tivadar (Munkács), Leusz Hans (Berlin), gr. Majláth József, Makay Béla (Budapest), Márki Sándor (Kolozsvár), Marr Bernhárd (Dux), Máté Sándor (Budapest), Merck E. (Darmstadt), dr. Nagy Béni (Eger), Nagy Dezső (Budapest), Osztern Salamon (Jászberény), Ódörfi László (Budapest), Pámer László (Kalocsa), Pappafava Wladimir (Zára), Pausz Gyula (Budapest), Peisker I. (Berlin), Pertik Ottó (Budapest), Pertl András (Budapest), Petrovics László (Szeged), Pfeiffer Ferdinánd (Budapest), Pongrácz Elemér (Budapest), Radvánszky Béla báró (Budapest), Rääf C. G. W. (Stockholm), Récsy Viktor, Réger Béla (Budapest), Reiner Zsigmond (Budapest), Richter Aladár (Budapest), Rihay Jenő (Budapest), Rudnyánszky Gyula (Debreczen), dr. Schmidt Béla, Schöneberg W. (Berlin), dr. Seler F. (Stockholm), Springer Julius (Berlin), Strausz Adolf (Budapest), Szabó Ervin (Budapest), dr. Szabó I. (Budapest), Szász Zombor (Budapest), Tahy István (Budapest), Téglás Gábor (Budapest), dr. Temesváry Rezső (Budapest), Tóth Mike (Kalocsa), Turchányi Elemér (Budapest), Vámbéry Rusztem (Budapest), dr. Venetianer Lajos (Budapest), Walter Gyula (Esztergom), Welcker Aladár (San-Francisco), Zsemley Oszkár (Budapest).

A külföldi könyvtárakkal és tudományos intézetekkel való érintkezéseinkről a következő jegyzék szól: bécsi cs. tud. Akadémia, bécsi cs. kir. udvari könyvtár, bécsi cs. kir. egyetemi könyvtár, bécsi egyetem államtudományi seminariuma, bécsi cs. és kir. közös pénzügyministerium levéltára, bécsi »Österreichisches Museum für Kunst und Industrie«, belgrádi kir. könyvtár, berlini kir. könyvtár, berlini egyetemi könyvtár, berlini »Kgl. Akademie der Künste«, berni városi könyvtár, bordeauxi egyetemi könyvtár, boroszlói városi könyvtár, brünni Franzens-Museum, czernowitzi egyetemi könyvtár, göttingai egyetemi könyvtár, gráci cs. kir. egyetemi könyvtár, habanai »Biblioteca Nacional«, hallei egyetemi könyvtár, innsbrucki cs. kir. egyetemi könyvtár, krakói cs. kir. Jagello-egyetem könyvtára, leideni egyetemi könyvtár, lipcei egyetemi könyvtár, manchester-i »Victoria-University«, marburgi egyetemi könyvtár, müncheni kir. bajor udvari és állami könyvtár, new-yorki Albany-könyvtár, strassburgi csász. egyetemi könyvtár, velencei »Società Bibliografica Italiana«, washingtoni »Library of Congress«, würzburgi egyetemi könyvtár.

I. TÁBLÁZAT.

Az egyetemi könyvtár olvasótermét látogatók foglalkozási ág szerinti kimutatása az 1904. évben.

	Január	Február	Márczius	Április	Május	Június	Szeptember	Október	November	Deczember	Összesen
Jog- és államtud. hallgató	50	83	40	27	27	5	619	262	156	60	1329
Orvostanhallgató	11	15	1	1	1	2	122	82	45	8	288
Bölcsészethallgató	39	36	23	6	9	1	203	203	52	23	595
Gyógyszerészhallgató	2	3	1	—	—	—	—	—	—	—	6
Hittanhallgató	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	3
Műegyetemi hallgató	17	14	10	4	8	2	65	41	21	11	193
Közép- és szakisk. tanuló	5	3	—	1	3	—	4	1	3	1	21
Állatorvostanhallgató	1	3	2	—	—	1	2	7	1	1	18
Jog- és államtud. szigorló	1	2	1	1	1	1	5	3	3	2	20
Orvostani szigorló	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	3
Bölcsészeti szigorló	—	1	—	—	—	—	—	—	—	9	10
Ügyvédjelölt és joggya- kornok	11	14	9	5	8	—	36	26	23	9	141
Tanár- és tanítójelölt	2	—	—	—	—	—	8	4	5	3	22
Magánzó	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	2
Hivatalnok	6	12	4	5	1	3	11	21	5	3	71
Hirlapíró és író	—	—	—	—	—	1	3	—	—	—	4
Tanár és tanító	1	—	1	6	3	1	9	3	2	4	30
Ügyvéd	1	—	—	—	—	1	3	—	1	2	8
Orvos	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—	3
Lelkész	1	1	—	—	—	—	1	1	—	—	4
Katonatiszt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kereskedő	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Mérnök	4	1	—	—	—	—	3	2	—	1	11
Művész	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Vegyész	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Műiparos	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gazdász	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Közigazg. tanf. hallg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gyógyszerész	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Állatorvos	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen	153	189	92	57	61	19	1099	658	318	138	2784

A 2784 látogatási jogosultsággal bíró olvasó 55,783 ízben vette igénybe az olvasótermet és itt 60,047 művet használt. Az erre vonatkozó részletes kimutatás a II. táblázatban foglaltatik.

II. TÁBLÁZAT.

Az egyetemi könyvtár nagy olvasótermének forgalma az 1904. évben.

Hónap	Olvasók összege	A használt művek szakok szerint									A használt művek összege
		A.	B.	C.	D.	E.	F.	G.	H.	I.	
		Hittudom.	Jogtudom.	Államtud.	Orvostud.	Mathem. és term.-tud.	Bölcsészet- és nevel.-tud.	Történelmi és földr.-tud.	Nyelvészet és irodalom	Egyet. encyel. és vegyések	
Január	6715	23	2170	691	1071	742	287	924	997	258	7163
Február	7549	21	2749	904	1035	811	319	1001	1009	290	8139
Márczius	7441	38	2792	4033	837	613	289	933	1128	237	4900
Április	4064	11	1727	608	486	292	136	429	559	138	4386
Május	3942	7	1839	565	408	343	120	405	517	99	4303
Június	1432	8	631	189	141	126	60	196	268	51	1670
Szeptember	3505	6	1148	339	338	567	237	484	568	134	3821
Október	7352	10	2953	526	785	806	380	895	1236	310	7901
November	8209	5	3512	776	1052	787	327	904	1112	296	8771
Deczember	5574	5	2308	546	603	672	277	609	715	258	5993
Összesen	55783	134	21829	9177	6756	5759	2432	6780	8109	2071	60047

Az olvasóterem július és augusztus hónapban zárva volt.

III. TÁBLÁZAT.

A budapesti egyetemi könyvtár tanári dolgozó- és folyóirati termében a használati forgalom az 1904. évben.

H ó n a p	Az olvasók száma	A használt művek száma
Január	250	498
Február	227	536
Márczius	248	446
Április	301	539
Május	297	625
Június	130	364
Július	—	—
Augusztus	—	—
Szeptember	296	464
Október	374	685
November	350	514
December	362	560
Összeg	2835	5201

Az olvasóterem július és augusztus hónapban zárva volt.

IV. TÁBLÁZAT.

A budapesti egyetemi könyvtár könyvkölcsönzési forgalma
az 1904. évben.

H ó n a p	A kölcshözök száma	A kölcsön- vett művek száma
Január	454	1383
Február	615	1645
Márczius	757	1488
Április	716	1536
Május	680	1417
Június	737	2015
Július	—	—
Augusztus	—	—
Szeptember	310	646
Október	300	640
November	291	684
Deczember	261	582
Összeg	5121	10236

SZAKIRODALOM.

Mellottée, Paul: *Histoire économique de l'imprimerie. Tome I. L'imprimerie sous l'ancien régime. 1439—1889.* Paris. 1905. Hachette et Cie. 8-r. Címkép, 531 l. Ara 15 frank.

Paul *Mellottée*, nyomdász és a »politikai és gazdasági tudományok doktora«, ezen, saját chateaurouxi műhelyében nyomtatott, művében a modern történeti felfogás világitásában írta meg a könyvnyomtatás történeti fejlődését. Munkája, mely általános címe s Gutenberget ábrázoló címképe daczára csupán Franciaországra szorítkozik, előzőitől, melyek vagy technikai, vagy művészeti, vagy pusztán történeti szempontból tárgyalták az anyagot, abban különbözik, hogy — a mint ennek első tapogatózásai már Louis *Radiquer*¹ művében is föllelhetők — gazdasági alapon, az úgynevezett »történelmi materializmus« módszerével adjon képet a könyvnyomtatás évszázados fejlődéséről. »Behatólni a könyvnyomtató műhelyekbe, tanulmányozni a termelés mechanizmusát, a munka és haszon megoszlását, leltárba szedni a sajtókat és betűket, kiváltkép belemélyedni a mesterek és munkások életének részleteibe, tanulmányozni egymáshoz való viszonyukat, erkölcsüket és szokásaikat; röviden, apróra megvizsgálni — akár csak napjainkban — a nyomdászok életét — úgymond — ez könyvem célja.«

E cél megvalósítása nem könnyű feladat, különösen ha tekintetbe vesszük, hogy az 1789-iki forradalomig — a meddig az előttünk fekvő első kötet terjed — a munka és munkások mily kevés becsületben részesültek. E megvetés leginkább szembeeszkő következménye a rájuk vonatkozó adatok szegényessége. *Anisson-Duperron*-nak, a párisi kir. nyomda legutolsó igazgatójának 300 vaskos kötetre terjedő nyomdásztörténelmi okmánygyűjteményében például alig-alig találunk egy-egy mintegy véletlenül s egészen mellékesen odavetett gazdasági adatot, vagy számot. Mindazonáltal meg kell vallanunk, hogy szerző ügye-

¹ *Maîtres imprimeurs et ouvriers typographes (1470—1903).* Paris. 1903.

sen értékesítette a rendelkezésére álló anyagot s lehetőleg hű és teljes képet nyújtott erről az iparágról, mely *Firmin-Didot* szavai szerint¹ az emberiségnek mintegy új érzékszerve lett.

A munka első kötetének beosztása a következő:

Rövid bevezetés után, melyben szerző a könyvnyomtatás fel-találását, Franciaországba telepítését, ottani első küzdelmeit s vég-leges meghonosodását tárgyalja, *Mellottée* könyve első részében a sajtóügynek a királyi hatalomhoz való viszonyát fejtegeti (33—127. ll.) öt fejezetben. E fejezetek címei: I. A királyság általános magatartása a nyomdászattal szemben. II. A nyomtatási engedélyek és a könyvek cenzurája. III. A kivételek és hallgatolagos engedélyek. IV. A kiváltságlevelek. V. A sajtórendészet.

A második rész nyolcz fejezetében (128—286. ll.) azután a szerző a nyomdászati és a testületi szervezet (czéhek) viszonyával foglalkozik. E részben van szó a könyvnyomtató czéhekről, az inasokról, kiségitőkről (*alloués*), a legényekről és a mesterekről, azok anyagi helyzetéről s mindennapi életéről.

Végül a harmadik rész (287—468. ll.) a munka szervezetét mutatja be a következő kilencz fejezetben: I. A munkaszervezés. II. Bérek. III. Sztrájk és szövetkezés. IV. A munkaterem és a könyvsajtó. V. A betűfajok. VI. A festék. A papiros. VII. A kor technikája. VIII. A sajtótermékek és azok ára. IX. A könyvnyomtatás általános helyzete a régi kormányforma idejében.

Általános fejtegetések s egy rendkívül terjedelmes, a kézirati s levéltári forrásokra, egykorú nyomtatványokra és a jelenkori retrospektív tanulmányokra egyaránt kiterjedő bibliográfia (481—517. ll.) zárják be a testes kötetet, melyet a már említett cím-képen kívül, több egykorú metszet hasonmása s Franciaország századonként megszerkesztett tipográfiai térképe is ékesít.

A munka eredményeit — szerző nyomán — a következőkben foglalhatjuk össze.

A mi a királyi hatalom hatását illeti, nem lehet tagadnunk a legtöbb uralkodónak a könyvnyomtatással szemben tanusított jóindulatát s ama gyakori törekvését, mely az irodalom emelésére irányulván, a sajtó felvirágoztatására vezetett. De viszont ne feledjük, hogy azok a preventiv rendszabályok, melyeket a királyság a kiadványokkal szemben mindig fenntartott s a nyomtatási engedélyek szükségessége akadályozták meg leginkább a könyvsajtó nagyszabású emelkedését, mely e korlátok ledölte után szinte hihetetlen gyorsasággal beállott s hogy a királyi cenzura mennyi bajt és kellemetlenséget okozott, noha végső elemzésben mégis tehetetlennek bizonyult a gondolat szabadság elnyomásának hóhérmunkájánál. Ámde, ha a nyomtatási engedély rend-

¹ Encyclopédie méthodique. Paris. 1851. »Typographie« cikkében.

szere, az ő kivételeivel, hallgatólagos s titkos beleegyezésével, sohasem is érte el kitűzött célját s mindenkor fölösleges tehernek is bizonyult, másrészt egyes ítéletek túlhajtott szigora folytán sajnosan megcsappant a vállalkozási kedv és szabadabb szellem.

Gazdasági szempontból sokkal kedvezőbb elbírálás alá esik az államhatalom ama ténykedése, mely a kiváltságlevelek, privilégiumok kiadását honosította meg. A kiváltságlevél ugyanis az egyszerű nyomtatási engedélytől abban különbözött, hogy annak, a ki részére kiállították, egy-egy mű monopoliumát is biztosította s ily módon az irodalmi tulajdonjog legelső biztosítékának tekinthető.

A czéhrendszer hatását vizsgálva, szerzünk még kevesebb vigasztalót talál. Franciaországban a könyvnyomtatás, mint az Egyetem fennhatósága alá tartozó mesterség, a XV. és XVI. századokban elég nagy gazdasági szabadságot élvezett s egy-egy új vállalat megalapítása semmiféle rendszabályhoz nem volt kötve. Mindez szinte egy csapásra megváltozott a mikor az első könyvnyomtató czéh, a párisi, 1618-ban megalakult. Az ujonnan keletkezett czéhnek az volt a legelső teendője, hogy a szabad versenyt korlátozza s főtörekvése nem a régi jó hagyományok fenntartására s a mesterség fejlesztésére, hanem a monopolium megszerzésére irányult. A czéhbe tartozó gyöngék erkölcsi s anyagi támogatásáról, védelméről, *Mellottée* szerint, szó sem volt.

Legjobban megérezték ezt a tanoncok, a kik ebben a korban szinte teljesen ki voltak szolgáltatva a mesterek önkényének s a legények gyűlöletének, csupán arra használtatva fel, hogy mint díjazatlan munkaerők a bérek emelkedéseit ellensúlyozzák.

Maguk a legények nem látták sok hasznát a czéhrendszernek, mely nem volt elég egyöntetűen szervezve ahhoz, hogy legény tagjainak jogos érdekeit kivívja s megvédelmezze. Igaz ugyan, hogy a nyomdászlegények mindenkor körülbelül kétszer akkora napi bért kapnak, mint az egyéb mesterséget űzők, de ez a gyilkos munka időtaralmával éppen nem állt arányban: hiszen naponként 13—16 óra volt a rendes munkaidő. Az arányt még kedvezőtlenebbé teszi a sok díjazatlan szünnap, melyet részint az egyházi ünnepek nagy száma, részint a munka hiánya idézett elő.

Csupán a mesterek húztak a czéhrendszerből hasznot, mely a verseny korlátozásával s monopolizálásával egyre fokozta jövedelmüket, habár másrészt a monopolizált munka drágasága folytán annyira ellanyhult a könyvkiadói vállalkozás, hogy igazán virágzó nyomdászati műhely a legritkább jelenségek közé tartozott.

»A czéhrendszer s a szigorú királyi korlátozás — ezzel végzi *Mellottée* sorait — megszakította azt nagyszerű és sokat ígérő emelkedést, melylyel a XVI. századi nyomdászat kecsegtetett,

mintegy első állapotában tartva, megrögzítve azt mindaddig, míg a gazdasági intéczuók teljes felújulása, s a szabadság kikiáltása felrázta szendergéséből.»

Dr. Gulyás Pál.

Dr. S. Muller Fz., Dr. J. A. Feith und Dr. R. Fruin
Th. Az. Anleitung zum Ordnen und Beschreiben von Archiven. Für deutsche Archivare bearbeitet von **Dr. Hans Kaiser.**
 Leipzig-Groningen 1905. Harrasowitz, Erven B. van der Kamp
 8° VIII, 136 l. Ára 7 M.

A kis Hollandiának tudományos irodalma nálunk meglehetősen ismeretlen. Nem igen vagyunk tájékozva sem históriai kiadványaik, sem folyóirataik vagy az önállóan megjelent munkák tartalma felől. Pedig főleg az utolsó évtizedben Hollandiában élénk munkálkodást fejtenek ki a történettudományok, így a segédtudományok terén is. A németalföldi levéltári tisztviselők már rég idő óta külön egyesületet alkotnak és ez egyesületnek folyóirata a »Nederlandsch Archievenblad« immár XIV. évfolyamába lépett. Nagybecsű kiadványok láttak napvilágot úgy a holland, mint az általános egyháztörténetet illetőleg és csak nemrég alakult meg az az egyesület, mely föladataul tűzte ki a németalföldi történet forrásainak új, kritikai kiadását.

A németalföldi levéltárnokok egyesületének vezéremberei *Muller* utrechti, *Feith* groningeni és *Fruin* middelburgi állami levéltári igazgatók együttes munkája az előttünk fekvő kötet, melynek német fordítását *Kaiser* strassburgi levéltári assistens végezte. A munka eredeti kiadását a szakkörök kedvezően fogadták, és a kedvező fogadtatás, de meg az a körülmény, hogy a német irodalom a levéltárak szakszerű kezelésére vonatkozó újabb tudományos kézikönyv nélkül szükölködik, vezetett arra, hogy e munka a német viszonyoknak megfelelőleg átdolgoztassék.

A könyv maga hat részre oszlik. Az első a levéltári anyag keletkezése és beosztásáról, a második a levéltári anyag rendezéséről, a harmadik annak leírásáról, inventározásáról, a negyedik az inventáriumok szerkezetéről, az ötödik az oklevelek leírása körül követendő általánosabb irányelvekről szól, míg a hatodik rész némely kifejezések és jelek általánosan megszokott használatáról szól. Csoportosítja azonkívül a könyv tárgyát tárgyi szempontokból is, melynek főbbjei a levéltárról mint ilyenről, a levéltár anyagáról, az inventáriumokról, a regesztákról szólnak és egy külön fejezetet szentel a levéltárnok tudományos munkálkodásának. A könyv keletkezésére tulajdonképp az szolgáltatott alkalmat, hogy 1891 folyamán a németalföldi levéltárnokok együletének alakulásakor fölmerült egy a hollandi levéltárak egyöntetű rendezésére szolgáló szabályzat kidolgozásának terve. Ez a szabályzat emlékirat alakjában 1895-re elkészült, majd 1898-ban könyvpiacra

került. E memorandumszerű jellegből folyik a könyvnek beosztása is, az egész könyv paragrafusokra van osztva, melyek élén az emlékirat egy-egy tétele áll, utána következik e pontnak bővebb-rövidebb magyarázata.

A könyv kiindulópontja természetesen a levéltár fogalmának definíciója. Ezt a definíciót a holland belügyminiszter az országos levéltárnokok előterjesztése alapján a következőképp formulázta: Levéltár alatt az írott, rajzolt és nyomtatott okiratok összessége értendő, a mennyiben azok valamely hatóság avagy annak valamelyik tagja által hivatalból állíttattak ki, s a mennyiben az okiratok rendeltetése az, hogy az illető hatóságnál vagy annak hivatalnokainál őriztessenek meg. Ebből a tételből kiindulva szólnak aztán a szerzők a levéltár állagáról, anyagáról, beosztásáról, kiegészítéséről stb.

E helyt olvasóink figyelmét a könyvnek egyes helyeire akarjuk csak felhívni. Első sorban a harmadik részre, mely a levéltári anyag leírásáról, az inventáriumok készítéséről szól. Erre nézve a könyv főbb tételei a következők: Az inventarium csakis útmutatóul szolgál, ennek folytán czélja csak az, hogy a levéltár tartalmáról adjon felvilágosítást, nem pedig egyúttal az egyes darabok tartalmáról is. (37. §.) Hogy valamely oklevélkötet, illetve gyűjtemény leírása czéljának megfelelően, szükséges annak megállapítása, hogy mely szempontok voltak mérvadók annak összeállításánál. Ez a tétel, a mint azt a szerzők néhány példával illusztrálják, a minden levéltárban előforduló formuláskönyvek vagy oklevélgyűjtemények, kartulariumok és hasonló természetű darabokra vonatkozik. (38. §.) Szem előtt tartandó, hogy a régibb darabok értékesebbek az újaknál, tehát ezen darabok leírása részletesebb lehet. Ajánlatos egyébiránt e darabokra nézve bizonyos háttérpontot (értsd időpontot) megállapítani, pl. a középkor végét, vagy pedig egyes szembeötlőbb időpontot, a mit mindig az anyag minősége határoz meg. (39. §.) Inventariumokban tabellák lehetőleg mellőztessenek. (40. §.) A leírásnál először a sorozatok és kötetek dolgoztassanak fel, hogy a levéltár állománya felett áttekintést lehessen nyerni, aztán jönnek sorra az egyes darabok. (41. §.) A sorozatok nem darabonként, hanem egy szám alatt írandók le. A mennyiben a sorozaton belül az idők folyamán változás állott be, különböző alcsoportok létesíthetők. (42. §.) Ez különösen a számadásokra, számadáskönyvekre vonatkozik. Szólnak továbbá a szerzők s részben még a keltezés megállapításáról, az átírt oklevelekről, az eredeti oklevelekre nézve megjegyezve, hogy azok rendszerint külön-külön írandók le, hacsak nem tartoznak valamely sorozathoz vagy dossierhez. Az inventáriumnál felveendő a darab régi czíme, a mennyiben az adva van, tartalmának általános leírása, az év, illetve időszak, melyből való, vagy a melyet magá-

ban foglal; feltüntetése annak, vajjon egy vagy több kötetből, darabból, oklevélből stb. áll-e, továbbá azon darabok felsorolása, melyek azon számhoz tartoznak, de tartalmilag nincsenek vele összefüggésben. (48. §.)

A negyedik főrész az inventárium felállításáról vagyis beosztásáról szól. Erre nézve a főbb tételek a következők: Egy levéltár inventáriumát általában a levéltár eredeti szervezetének megfelelőleg készüljön. (50. §.) Nyilvános hatósági levéltáraknál rendszerint különböző időrendi osztályok létesítendőek, a mennyiben az illető hatóság szervezetében fontosabb változás állott be, az inventáriumban is egy új osztály kezdessék meg. (51. §.) Önálló hatóság levéltára rendszerint önállóan rendeztessék és írássék le, még akkor is, ha e hatóság jog- és hatásköre egy más hatóságra ment át. (52. §.) E tárggyal foglalkoznak még az 53., 54., 55. szakaszok. A 61. §. megköveteli, hogy az inventárium minden egyes főrésze jegyzetekkel legyen ellátva, melyek röviden tájékoztatást nyújtanak azon hatóság vagy testület története- és hatásköréről, melytől a levéltár származik. Az inventárium darabjai folyószámokkal jelöltessenek meg, ezen belül az egyes részek leírásánál betűk alkalmaztassanak, hogy a különbség a két számozás között szembetűnő legyen. (62. §.) Modern másolatok nem tartoznak az inventárium keretébe. (63. §.) Az inventárium mutatókkal legyen ellátva és pedig külön a személy-, külön a helynevekre nézve. A 65. és 66. §§. a levéltár állagába nem tartozó darabokról, így kéziratokról, térképekről stb. szólnak. A 67. és 68. §§. pedig a levéltári anyag elhelyezéséről szólnak röviden.

A könyv további tartalmából még csak egy-két részt akarunk kiemelni. Így a 73. §. a regesztajegyzékekről szól általában, melyek alatt a levéltárban őrzött eredeti vagy másolatban meglevő oklevelek chronologikus rendben tartott tartalmi mutatója értendő. A 74. §. precízeálja, hogy mik tartoznak a regesztajegyzékekbe és pedig: *a)* az összes pergamenre vagy papírra írott oklevelek; *b)* a kartulariumokba felvett oklevelek; *c)* egyes darabok, melyek másolatai a kartulariumokban előfordulnak, ha azokkal azonosak, vagy ha pergamenre írottak; *d)* az összes oklevelek, melyek registerkötetekbe vannak felvéve, más oklevelekbe átírva, vagy pedig a melyek másolatban vannak meg. Ezeknek leírására vonatkoznak a 76., 77. és 78. szakaszok, míg a 79. §. meghatározza, hogy miből álljon minden egyes regeszta, u. m. az oklevél kelte feloldott és fel nem oldott alakban, keltezetlen okleveleknél egy a lehetőségig meghatározott és okadatolt időmeghatározás, a keltezés helye, a meglévő pecsétek felsorolása, az oklevél leírása, u. m. eredeti-e vagy másolat, pergamen vagy papír, végül az átírt oklevelek fölemlítése. E regesztajegyzékek szintén mutatókkal látandók el és pedig személy- és helymutatóval, továbbá kívánatos egy

pecsétmutató szerkesztése is. (81. §.) Ezt kiegészíti a 82. §., mely a személynevek jegyzékének összeállításáról szól. A 83. §. pedig a levéltárnok tudományos munkásságáról szól és kívánatosnak jelzi, hogy a levéltárnok levéltára fontosabb darabjait a nyilvánosság elé bocsássa, azonban a közrebocsátásnál is bizonyos szempontokat kíván betartani; így, hogy előbb tanulmányoztassék át a levéltár anyaga, mielőtt a közlések megtörténnek, sőt kisebb levéltárakra nézve előbb az inventárium elkészítését is szükségesnek jelzi.

Az egyes fejezeteket és tételeket a szerzők nemcsak elvontan, hanem gyakorlatilag példákkal, magyarázatokkal is tárgyalják. Ezekre nézve természetesen, hogy azokat a holland levéltáraknak anyagából veszik. Az állami levéltárak érdekei Hollandiában különben eléggé megóvatnak. Egy 1890. évi miniszteri rendelet értelmében az állami levéltárnokok évenként a birodalmi főlevéltárnok elnöklete alatt gyűlést tartanak, melyen a németalföldi levéltárak érdekei és azokra vonatkozó tudományos kérdések kerülnek megvitatás alá. Főlöszleges fejtegetni, hogy ily összejövetelek mennyire fejlesztik a testületi szellemet és mily jótékony befolyással bírnak a levéltári ügyre magára is.

Á. A.

Livingston, Luther S.: *Auction prices of books. A representative record arranged in alphabetical order from the commencement of the English Book-Prices Current in 1886 and the American Book-Prices Current in 1894 to 1904, and including some thousands of important auction quotations of earlier date.* New-York. 1905. Dodd, Mead & Company. (London, Elliot Stock.) 4^o I. köt. XI, 580 l.; II. köt. 6, 580 l.; III. köt. 6, 579 l.; IV. köt. 6, 530 l. Ára vászonkötésben 200 korona.

Szerző tíz évi munka gyümölcsét nyújtja ebben a négy hatalmas kötetben, nem kis hálaára kötelezve mindazokat, a kik akár nemes szenvedélyből, akár üzleti nyereségvágyból érdeklődnek a ritkább régi könyvek szokásos árai iránt. Mert ha igaz is az az állítás, hogy az árveréseken fizetett ár nem mindig szolgál biztos zsinórmértékül a könyvek valóságos értékének megállapításánál, mégis a legtöbb esetben ez a könyv értékelésének egyetlen biztos determinánsa.

Livingston adatai főként az 1886 óta megjelenő angol »*Book-Prices Current*« s az 1894-ben megindult amerikai párja, az »*American Book-Prices Current*« cz. kiadványokból merítvék, de számos korábbi angol és amerikai nevezetesebb árverés katalógusai is kivonatoltattak, még pedig az angolok a *Daniel* György-féle árverés, vagyis 1864 július havától fogva s az amerikaiak a *Rice A. János*-féle árverés, azaz 1870 márcziusa óta. Ezenkívül nem egy adat egészen a múlt század első éveigi is visszanyúlik,

érdekesen mutatva be így a könyvárak divatkozta hullámzását szinte egy évszázadon keresztül.

Az ekként egybegyült adalékok óriási halmazából természetesen bizonyos, előre megállapított irányelvek betartásával kellett kiválasztani azt, a mi közlésre valóban érdemes. Ez irányelvek röviden a következők.

A szerkesztő mindenekelőtt a könyvek árára volt figyelemmel s gyűjteményéből minden olyan könyvet kiküszöbölt, a mely az egy font = 5 dollárban megállapított minimális áron alul maradt. Az egy fontnál drágábban elkelt könyvek közül teljes számban fölvették az Angliában nyomtatott könyvek s az angol nyelven, de az Egyesült királyság határain kívül megjelent nyomtatványok, továbbá az Americanák, a szó legtágabb értelmében, s végül a szárazföldi Európában 1520 előtt nyomtatott könyvek. Ellenben a kontinensen 1520 óta napvilágot látott sajtótermékek csak válogatva adtak közre, mivel egyrészt az angol és amerikai könyvpiacra csak ritkán s meglehetősen hiányos számban kerülnek egyéb, XVII—XIX. századi európai nyomtatványok, másrészt pedig a róluk szóló adatok az első sorban angol és amerikai gyűjtők használatára szánt kézikönyvben komolyan szóba sem jöhetnek.

Kizárattak továbbá a sorozatból, csekély kivétellel, az összes colligatumok, melyek teljesen ötletszerű összeállításuk folytán az árak megállapításánál úgy sem jöhetnek szóba s ugyanez okból azok a történeti, földrajzi stb. kiadványok, melyeket egyes gyűjtők saját ízlésük s leleményük révén összehordott képekkel, okmányokkal stb. illusztráltak, egész sorozatokká dagasztva fel egy-egy különben szerény méretű kötetet.

A fölvett adatok közlése módját a következőkben ismertetjük. Egy-egy a szerzők, esetleg rendszők betűrendjébe állított könyvczím után jönnek az eladására vonatkozó adatok, még pedig chronologiai egymásutánban. Minden egyes adat lehetőleg kiterjed az illető példány épsége, kötése, esetleges híres tulajdonosa s egyéb ismertető jeleinek sommás felsorolására, továbbá az árverező nevére, az eladásnak évet és hónapot feltüntető dátumára s végül az árára.

A mi az ekként összehordott adatok esetről-esetre leendő gyakorlati értékesítését illeti, nem hangsúlyozhatjuk eléggé a legnagyobb óvatosságot. Mert az árak kialakulásánál a legkülönbözőbb körülmények működéhetnek közre. *Sterne* »Sentimental Journey« című munkájának első kiadása pl. kötvé jelent meg s igen szép példányai 5—6 fontért kaphatók, néhány példány azonban borítékba fűzve is kiadásra került; egy ilyen, habár csonka s meglehetősen elpiszkolt példányért, 1903-ban 28 £-ot, tehát a rendes ár közel ötszörösét fizették. Egy XVII. századi biblia, mely-

nek különben alig néhány shilling az értéke, *Shakespeare* állítólagos autogrammjával ellátva, 1560 £-on kelt el. Föl nem vágott példányok pedig rendszeren 75⁰/₀-nyi áremelkedést érnek el. Hogy a példány épsége mekkora szerepet játszik, mutatja *Bunyan* híres vallásbölcséleti munkája, *The Pilgrim's Progress* 1678-iki első kiadásáról feltalálható két adat. 1901-ben egy teljes, bár részben a szöveg tükréig megmetszett példány, a mely azonban a szerző, e kiadásban rendkívül ritka, rézkarcú arczképét tartalmazza, 1475 £-ot ért el, míg ugyane kiadás egy címleap s arczkép nélküli példányán 22 £-ért voltak kénytelenek túladni. Ne feledjük továbbá, hogy az árveréseket nem csupa egyforma ember látogatja, hanem a legkülönfélébb czélokot, hogy ne mondjuk rögeszméket hajhászó bibliománok is fölkeresik, a kiknek a saját, sokszor fölötte speciális és elszigetelt szempontjából egy-egy különben értéktelen kiadványnak óriási értéke lehet. Ha valaki például Napoleonra vonatkozó speciális gyűjteményt hord össze, úgy egy-egy ritkábban piacra kerülő plakett árát oly magasra fogja szöktetni, hogy ez az ár a könyv belső, reális értékével éppen nem áll arányban.

Befejezésül álljon itt néhány taláalomra kiragadott adat. Az angol s amerikai könyvgyűjtők előtt kivált a XVI. század nagy britt költőinek, első sorban *Shakespeare*nek, eredeti kiadásai emelkedtek becsben. 1884-ben például *Shakespeare* 1623. évi folió kiadásának egy Roger *Payne* által bekötött példánya mindössze 590 £-ért kelt el, a mi elég szép ár ugyan, de teljesen eltörpül az 1899-ben fizetett 1700 £ s az 1901-en fizetett 1720 £ mellett, pláne ha tekintetbe vesszük, hogy a két utóbbi példány korántsem volt teljesen kifogástalan állapotban. Azóta az árakban ismét hanyatlás állott be: egy-egy erősen használt példány 1902-ben 1050 £-ért s 1904-ben 950 £-ért kelt el. Ha a század elejéről való adatokat vetjük össze, még szédületesebb az emelkedés: *King Lear* 1608-iki 4^o kiadása például 1800-ban 2 £ 2 s-nyi nevetségesen csekély összegért volt kapható; 1894-ben egy másik példány 100 £-on kelt el, míg *Steevens* példányáért 1905-ben 900 £-ot is adtak. — Más, e korbeli kiadványok ára is rohamosan felszökött. *Spencer Fearie Queen-jének* 1590-iki kiadása például alig három lusztrum alatt 200⁰/₀-kal emelkedett: 1889-ben egy példány 26 £-on kelt el, míg 1902-ben 75-öt fizettek érte. Szép áremelkedést mutatnak továbbá a modern költők *éditio princeps*ei is; hogy csak egyet említsünk: *Dickens* David Copperfieldjének 1850-iki londoni kiadása pl. 1888-ban 2 £ 2 s-ért volt kapható, míg 1902-ben egy némileg defekt példány 30 £-ot ért el; ugyanekkor egy a szerző névalírásával ellátott példánynak Amerikában 625 dollárért akadt vevője, a ki ekként a költő autogrammjáért 125 koronát fizetett.

Mindaz, a mit általánosságban, e munka útján megállapíthatunk, az, hogy a könyvek ára — minden ingadozás daczára — folyton emelkedik. Legjobban mutatják ezt pl. egyes Aldus Manutius műhelyéből kikerült nyomtatványok, melyek hosszú ideig sok könyvgyűjtő szenvedélyének legfőbb táplálékát képezték, de úgy tíz—tizenöt év óta — elég méltatlanul — teljes mellőzésben részesülnek s jelenlegi áruk mégis jóval magasabb, mint például a múlt század ötvenes és hatvanas éveiben. *Aristoteles* összes műveinek 1495—98-ban megjelent ötkötetes folio kiadása *Brunet* Manueljében például 300—350 frankon szerepel; *Livingston* adatai közül pedig a legújabb 1902-iki adat is ez összeg kétszeresét, 20 £-ot mutat, a mi az Aldinákkal szemben napjainkban dívó közömbösség mellett, még mindig elég tekintélyes összeg.

Ismertetésünket azzal az óhajtással zárjuk, vajha mentől előbb elkészülne a kontinensen tartott árverések összefoglaló árjegyzéke is, méltó párjával ezen amerikai méretekben tartott kiadványnak.

Dr. Gulyás Pál.

Weisz Miksa: *Néhai dr. Kaufmann Dávid tanár könyvtárának héber kéziratai és könyvei. Összeállítja és ismerteti —.* Budapest 1906. Nyomatott Alkalay Adolf és fiánál Pozsonyban. 8-rét. 4, 199, 80 l. Ára?

A néhai dr. *Kaufmann* Dávid rabbiképzőintézeti tanárnak a Magyar Tudományos Akadémiába került gazdag zsidóvonatközű könyv- és kéziratgyűjteményéről szóló, magyar címlappal és rövid előszóval ellátott, de különben német nyelvű katalógus minden szüksézsavúsága mellett is elég kimerítő képet nyújt a szóbanforgó gyűjtemény rendkívüli gazdagságáról.

A könyvtár 594 kéziratot, 1066 héber könyvet, mintegy 600 judaikát, 47 bibliográfiai munkát, 258 kötet folyóiratot, 127 általános keleti munkát és 157 vegyes tartalmú művet tartalmaz. A nyomtatványok nagy része *Marco Mortara*, mantuai orthodox rabbi (1815—1894) híres gyűjteményéből került ki, míg az illuminált kéziratok java a *Trieste*-testvérek pádovai könyvtárából való. Jelen katalógusban csupán a kéziratok (A. csoport) s a héber nyomtatványok (B. csoport, külön lapszámozással), továbbá a spanyol judaikák (C. csoport) vannak tételenként felsorolva, míg a gyűjtemény többi állományáról a könyv szerzője csupán hozzávetőleges számszerű adatokkal s a legfontosabb 2—3 mű címével szolgál.

A kéziratgyűjteményről szóló jegyzék ismét 18 szakaszra oszlik. Ezek: I. Biblia. II. Exegesis. III. Nyelvészet és alaktani bibliamagyarázat (massora). IV. Szent hagyományok és törvénykezés (Halacha). V. Agada. VI. Kabbala. VII. Theologia és bölcsészet. VIII. Apologetika. IX. Hitszónoklattan. X. Történelem. XI. Ima-

könyvek. XII. Olasz rabbinusok gyűjteményes munkái. XIII. Levélformulák. XIV. Mennyiségtan. XV. Gyógyászat. XVI. Költészet. XVII. Vegyesek és XVIII. Genizah-részletek.

Diszes kiállításánál fogva kitűnik az első csoport 14—16. száma alá foglalt három, Eszter könyvét tartalmazó pergamentekercs; köztük főleg a 39 cm. magas 14. számú tekercs érdemel figyelmet, melynek 16 szöveghasábját egy-egy virágfüzérékkel megrakott portále kereteli. E portálék alján vonódnak végig az öt centiméter magas, tulajdonképeni szövegillusztrációk, míg felső részén egy-egy symbolikus alak fejezi ki a bekeretelt fejezetek uralkodó gondolatát.

Műtörténeti szempontból még érdekesebb a 77. sz. a. felvett négykötetes, kvadrátbetűkkel írt, Mischneh Thóra, melyen *Nathan b. Simeon ha-Levi* kölni miniátor 1295 április 26-tól 1296 szeptember 9-éig, tehát közel másfél évig dolgozott, sógora és meczenása, *Abraham b. Rabbi Berechja* számára, pazar képzelettel szórva be lapjait színesnél színesebb, az egész állat- s növényvilágra kiterjedő ornamentikával s finom kézzel dolgozva ki az egyes részeket bevezető, egész jeleneteket ábrázoló kompozíciókat.

Miniált kéziratokban leggazdagabb az imakönyvek csoportja. Megemlítjük közülök a 374/II. számú kétkötetes, pergamenre írt Machsot, melyet *Schalom b. Salomo* olasz zsidó készített 1484-ben s a mely ornamentikájának friss színeivel, gazdag aranyozásával az e nemű emlékek legszebbjei közé sorozható. Az arabeszkek, rozetták finom kivitele által válik ki egy másik, ugyancsak olasz eredetű Machsot (880/II. sz. a.), mely 1481-ben fejeztetett be Pesaróban. Végül említésre érdemes több Németországban készült ünnepi imakönyv a XIV.—XV. századokból, melyek sorából a 387-ik számú nagy méreteivel (32,5×22 cm lapnagyság) s képei-nek szabadabb elrendezésével tűnik ki; kár, hogy befejezetlen.

Képeinek kevert stílusánál fogva említjük meg a különben meglehetősen rossz állapotban fennmaradt 422. számú Pesachhaggadát, a XIV. század második feléből, melynek freskoszerű képei, egyrészt a veronai *Altichieró*tól kiinduló felsőolaszországi miniatura-festészetre, másrészt pedig naturalisztikus díszítő elemei s a háttér gazdag mustrázása a francia-flamand iskolára utalnak s valószínűleg valamely olasz-francia határvárosban készültek.

Goldziher Ignácznak az akadémia április 23-iki ülésén felolvasott könyvtárismeretése szerint¹ a kéziratok között, több, tudományos szempontból is fölöttébb becses unikum található. Ilyen p. o. a 280. számú filozófiai munka, *Juszuf al-Baszir* (XI. sz.) tollából, mely a mu'tazilita-tételek ismeretere nélkülözhetetlen forrás. Ilyen továbbá *Juszuf ibn Aknin* kommentárja a Pirké-Aboth nevű misnah-traktátusról (130. sz.) s végül egy *hungari-*

¹ V. ö. Akadémiai értesítő 197. füz. 1904. május 306—314. ll.

kum: Buda visszavételének egy szemtanútól héber nyelven írt elbeszélése (349. sz.), mely számos érdekes részletet tartalmaz.

A mi a zsidónyelvű nyomtatványok gyűjteményét illeti, állományának legbecsesebb részét főként a XVI—XVII. századi, jobbara olasz földi, nem egyszer rendkívül ritka nyomtatványok s néhány inkunabula képezi.

Ez utóbbiak közül főlemlítjük, mint a gyűjtemény legrégebbi darabját, az 1477-ben Nápolyban megjelent s igen ritka »Kethúbim, Thilim i(m) p(eres) Redak, Mislé i'm p(eres) R(abbi) Emanuel b(en) R(abbi) Jákob, Ijobi(m) p(eres) Ralbag wesáar im p(eres) Rasi« című ivrétű nyomtatványt (73. lap 935. szám); továbbá egy Soncino Józua Salomon soncinoi sajtójából 1485 szeptember havában kikerült Machzórt (38. l. 464. sz.); egy ugyane könyvnyomtató nápolyi műhelyében 1492 május 8-án elkészült Misszajothot (45. l. 567. sz.); s végül Günzenhäuser József által Nápolyban 1489 nov. 18-án kiadott »Szepher choboth ha-Lebabeth« című művet (21. l. 262. sz.) s Alcantansi Lázár lisszaboni sajtójából 1489 nov. 29-én kibocsátott Abudarhamot. (1. l. 1. sz.)

A könyvtárban néhány igen ritka, pergamenre nyomtatott mű is szerepel. Ilyenek pl. »Szeder tephilah Keminhoy bene Rómi« Bologna, 1537, 12^o (48. l. 601/I. sz.) és egy Velenczében, a mohácsi vész évében nyomtatott, tizenkettedrétű Machzór (38. l. 465. sz.)

A XVI. századból — *Goldziher* szerint — 136 héber nyomtatvány van a gyűjteményben, melyek nagy része az itáliai zsidó nyomdászat emlékei. Számszerint e sajtótermékek közül 54 Velenczéből, 18 Mantuából, 16—16 Riva di Trentóból és Konstantinápolyból, 5—5 Ferrarából, Salonikiból és Krakkóból, 4—4 Cremona- és Bolognából, 3 Sabionettából, 2 Fanóból, 1—1 Nápoly-, Puaro-, Soncino-, Verona-, Drinápoly-, Bâsel- és Breisgauból való, míg öt db olaszországi nyomtatványon megjelenésük helye nincs feltüntetve.

A könyvek értékét fokozza az a körülmény, hogy nagy részük több kiváló tudós időleges tulajdonában lévén, számos rendkívül becses szeljegyzetet, glosszát is tartalmaz. *Spectator.*

KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

Deutsche Literaturzeitung. XXVII. évfolyam. 1. szám (1906. január 6.): *Verzeichnis der laufenden Zeitschriften der freiherrlich Carl von Rodschildschen öffentlichen Bibliothek in Frankfurt a. M.* — *3. szám* (január 20.): *M. Polk, Catalogue of the Library of the Bureau of Government Laboratories.* — *4. szám* (január 27.):

G. *Wustmann*, Geschichte der Leipziger Stadtbibliothek. 1. Hälfte. — 5. szám (február 3.) I. *Bédier* et M. *Rocques*, Bibliographie des travaux de Gaston Paris. — 6. szám (február 10.): *Jahrbuch* der deutschen Bibliotheken. 4. Jahrg. — 8. szám (február 24.): T. K. *Abbott*, Catalogue of fifteenth-century books in Library of Trinity-College, Dublin and in Marsh's Library, Dublin. — 9. szám (márczius 3.) Vollständiges *Verzeichnis* der von der Firma F. A. Brockhaus in Leipzig seit dem Jahre 1873 bis zu ihrem hundertjährigen Jubileum im Jahre 1905 verlegten Werke. — 10. szám (márczius 10.): *Library of Congress*. Report of the Librarian of Congress and Report of the Superintendent of the Library Buildings and Grounds for the fiscal year ending June 30, 1905. — 11. szám (márczius 17.): G. *Zedler*, Das Mainzer Catholicon (K. Haebler). — *Katalog* einer hervorragenden Bibliothek deutscher Literatur der klassischen und romantischen Periode. — 12. szám (márczius 24.): *Katalog* der Handschriften der Universitäts-Bibliothek zu Leipzig. VI. Die lateinischen und deutschen Handschriften. III. R. Helssig, Die juristischen Handschriften.

La Bibliofilia. VII. *évfolyam* 10. szám (1906. január): Leo S. *Olschki*, Les cartes à jouer du XIV^e au XX^e siècle. — Leonardo *Olschki*, Le contese intorno a Cecco d'Ascoli. — *Documenti* circa la persecuzione dei libri ebraici a Venezia. — Hugues *Vaganay*, Amadis en français. Essai de bibliographie. (Befejező közlemény.) — 11—12. szám (február—márczius): C. *Lozzi*, Le feste dei Comuni italiani e in ispecie del Santo patrono di Ascoli e del tremuoto. (Befejező közlemény.) — E. *Vajna de Pava*, Di un codice della Collezione del Comm. Leo Olschki contenente la *Sfera* del Dati e altre opere italiane dei secoli XIV e XV e di un codice Laurenziano contenente la *Sfera* di Andalò di Negro. — G. *Boffito*, Saggio di bibliografia aeronautica italiana. Cenni storici e ristampa di un rarissimo trattatello d'aeronautica antica. — Enrico *Celami*, Dedicche, postille, dichiarazioni di proprietà ecc. nei libri a stampa della R. Biblioteca Angelica di Roma. (Folytatólagos közlemény.) — **Allandó rovatok:** Vendite pubbliche. — Notizie.

Le Bibliographe Moderne. IX. *évfolyam* 5—6. szám (1905. szeptember-december): Henri *Stein*, La place de la science dans les bibliothèques françaises. — Dr. P. *Dorveauz*, Historique de la bibliothèque de l'École de pharmacie de Paris. — Marius *Barroux*, Analyse du premier registre des archives de l'École de pharmacie. — Georges *Bourgin*, Les archives pontificales et l'histoire moderne de la France. — C. *Oursel*, A propos de la réorganisation des bibliothèques et des archives. — P. *Arnauldet*, Inventaire de la librairie du château de Blois en 1518. (Folytatólagos közlemény.) — **Chronique des archives:** Autriche-Hongrie. Belgique. France. Pays-Bas. — **Chronique des bibliothèques:** Belgique.

France. Grande-Bretagne. Suisse. Turquie. Reproductions de manuscrits. — Chronique bibliographique. Un institut bibliographique. Une soi-disant bibliographie historique de la pharmacie. Les recueils de fac-similés de chartes. Bibliographie juridique italienne. Le dépôt légal français. Histoire de l'imprimerie. — Comptes rendus et livres nouveaux: A. d'Hoop, Inventaires sommaires des Archives de l'État en Belgique; Inventaire général des Archives ecclésiastiques du Brabant. Tome I. (H. S.) G. Durville, Catalogue de la Bibliothèque du Musée Thomas Dobrée. Tome I. (H. S.) M. Dewey, Library of Congress, A. L. A. Catalog. (H. S.) V. Chauvin, Bibliographie des ouvrages arabes ou relatifs aux Arabes publiés dans l'Europe chrétienne de 1810 à 1885. Tomes VIII—IX. (H. S.) — Manuel universel de la littérature musicale. Tomes II—V. (H. de C.) M. Pellechet, Catalogue général des Incunables des Bibliothèques publiques de France (H. S.) A. Claudin, Histoire de l'Imprimerie en France au XV^e et au XVI^e siècle. Tome III. (H. S.) — Table des Matières.

Mitteilungen des Österr. Vereins für Bibliothekswesen.

IX. évfolyam 5. szám (1905. december 30.): R. F. Arnold, Ein verschollenes Buch. — A. Schubert, Ziffern und Streiflichter zu einigen die k. k. Bibliotheksbeamten betreffenden Standesfragen. — S. Frankfurter, Unrichtiger Büchertitel. Literarische Besprechungen: Konrad Haebler, Typenrepertorium der Wiegendrucke. (A. Goldmann.) A. Keysser, Das Bibliothekswesen als Gegenstand der öffentlichen Verwaltung. (Kaukusch.) Frederic Jessel, A bibliography of works in English of playing cards and gaming. (C—II.) — *X. évfolyam 1. szám* (1906. január-márczius): F. Eichler, Moderne Bibliotheksbauten. — F. Menčík, H. G. Bretschneider und G. van Swieten. Ein Beitrag zur Geschichte der Universitäts-Bibliothek in Lemberg. — O. Schlüssel von Fleschenberg, Zur Bibliographie der tirolischen Literatur des 18. Jahrhunderts. I. — Literarische Besprechungen: Veröffentlichungen der Gutenberg-Gesellschaft. I—IV. (Hübl). III. Publication der österreichischen Exlibris-Gesellschaft. (H. R.) I. Herbert Slater, How to collect books. Hugó Hayn, Vier neue Kuriositäten-Bibliographien. (G—g.) — *Állandó rovatok*: Aus österreichischen Bibliotheken. Vereins-Nachrichten. Personal-Nachrichten. Vermischte-Nachrichten.

Revue des bibliothèques. XVI. évfolyam 1—2. szám (1906. január-február): Georges Bourgin, Inventaire analytique et extraits des manuscrits du »Fondo Gesuitico« de la »Biblioteca nazionale Vittorio Emanuele« de Rome, concernant l'Histoire de la France (XVI^e—XIX^e siècles). — Bibliographie: Henri Clouzot, Nouvelles notes pour servir à l'histoire de l'imprimerie à Niort et dans les Deux-Sèvres. (Léon Dorez.) Alphonse Farrault, Bibliographie des livres, revues et périodiques édités par Léon Clouzot. (Léon Dorez.)

Albert Roux, Recherches sur l'imprimerie à Montbéliard depuis ses origines jusqu'à la réunion de Montbéliard à la France en 1793, suivies d'un Catalogue des impressions montbéliardaises de 1587 à 1793. (Léon Dorez.) Ad. van Bever, Essai de bibliographie d'Agrippa d'Aubigné, suivi de cinq lettres inédites de Prosper Mérimée. (Léon Dorez.) Kamalu'd-din Ahmad and Abdu'l Muqtadir, Catalogue of the arabic and persian manuscripts in the library of the Calcutta Madrasah. (I.-B. Ch.) — *Chronique des Bibliothèques*: Allemagne. — France. — Italie. — Pays-Bas.

Rivista delle Biblioteche e degli Archivi. *XVI. évfolyam* 10—12. szám (1905. október-december): Leontina Solari, La biblioteca di Grenoble. — Ernesto Lasinio, Ancora per la biblioteca di Settimo. — I. Masetti-Bencini, Neri Capponi: Note biografiche tratte da documenti. (Befejező közlemény.) — Francesco Baldasseroni, és Paolo D'Ancona, La biblioteca della Basilica fiorentina di San Lorenzo nei secoli XIV e XV. — *XVII. évfolyam* 1. szám (1906. január): Arnaldo Bonaventura, Saggio di una bibliografia del violino e dei violinisti. — *Libri nuovi*: Frank Johannes, Der Leihbetrieb der öffentlichen Bibliotheken und das geltende Recht. (En. R.) Sabbadini Remigio, Le scoperte dei codici latini e greci nei secoli XIV e XV. (En. R.) Giornale della Società Asiatica Italiana, vol. XVIII. G. Ludwig, P. Molmenti: Vettore Carpaccio; La vita e le opere. (Ettore Romanello.) Volpicella Luigi, Gli stemmi nelle scritture dell'Archivio di Stato in Napoli. D'Hoop Alfred, Inventaire général des Archives ecclésiastiques du Brabant. Tom. I. Églises collégiales. Setti Giovanni, La Grecia letteraria nei »Pensieri« di Giacomo Leopardi. — *Állandó rovatok*: Notizie.

The Library Journal. *31. kötet* 1. szám (1906. január): Alice B. Kroeger, Reference books of 1905. Third supplement to the A. L. A. »Guide to reference books.« — E. E. Allen, Library work for the blind. — Robert H. Whitten, Special libraries. — Theodosia Macurdi, F. H. Whitmore, Mary L. Lamprey, Methods of book buying. — Report of the librarian of Congress. — *Bibliographical Society of Chicago*. — Interstate meeting of Southern Librarians. — Emma L. Adams, Bulletin work of the Plainfield. (N. I.) Public Library. — Louise Russel, Carnegie Free Library, Alliance, O. — Service of the Public Library. — Is a library a monument? — Italian literature in American libraries. — *2. szám* (február): Mary L. Titcomb, How a small library supplies a large number of people with books. — L. E. Stearns, An innovation in library meetings. — Asa Wynkoop, Library legislation in 1905. — Ontario Library Association. — Proposed prohibition of importation of copyright books. — American Library Institute. — Andrew Carnegie's gifts for library purposes, 1905. — »For information only.« — Carnegie institution grants. — Atlantic city library meeting. — Supervision

of libraries in Iowa State Institutions. — 3. szám (márczius): E. C. Richardson, The library in the Community. — Elizabeth D. Renninger, The organization of a library in a small town. — W. C. Lane, Opportunities for bibliographical work. — The Public Library's aim in bookbinding. — Carnegie library gifts. — A. E. Bostwick, Free mail transmission of library books. — »The Pseudonyms« discuss the universal catalog. — Bill for a library post. — The Library of the New-York Metropolitan Museum of Art. — Reviews: R. M. James, Descriptive Catalogues of Manuscripts. (Wm. Warner Bishop.) — Állandó rovatok: Editorials. — American Library Association. — State Library Commissions. — State Library Associations. — Library Clubs. — Library School and Training Classes. — Library economy and history. — Gifts and requests. — Practical notes. — Librarians. — Cataloging and classification. — Bibliography. — Notes and queries.

Zeitschrift für Bücherfreunde. IX. évfolyam 1905/1906.
 10. füzet (1906. január): Alex L. Romdahl, Die Illustrationen in Stephan Arndes Bibel 1494 und andere Lübecker Holzschnitte. — R. Schapire, Das Horarium von Chantilly. — Alfred Hagelstange, Erhard Schöns Titelholzschnitt zum Nativität-Kalender des Leonhard Reymann. — Hugo Oswald, Die Künste bei Schillers hundertstem Todestag. Eine Bibliographie. — E. Fischer von Roeslerstamm, Die Autographensammlung Alexander Meyer Cohn. — Hans Schmidkunz, Bibliothek und Öffentlichkeit. — P. Mitzschke, Das Eisenbartlied in Frankreich. — 11. füzet (február): Leopold Hirschberg, Franz Graf Poggi I. — Leo Jordan, Das Verleihen von Büchern im Mittelalter. — Fedor von Zobeltitz, Zwei alte Stammbücher. — K. E. Graf zu Leiningen-Westerburg, Neue Exlibris-Literatur. — 12. füzet (márczius): Leopold Hirschberg, Franz Graf Poggi II. — Erich Ebstein, Ein Beitrag zu Chr. D. Grabbes Krankengeschichte. — K. E. Graf zu Leiningen-Westerburg, Exlibris von Bühnengehörigen. — Paul Trommsdorff, Das Auskunftsbureau der deutschen Leihbibliotheken. — Állandó rovat: Chronik.

Zentralblatt für Bibliothekswesen. XXIII. évfolyam 1. szám
 (1906. január): K. Kunze, Die Stettiner Stadtbibliothek. — I. Flemming, Die neue Sammlung abessinischer Handschriften auf der königlichen Bibliothek zu Berlin. — Eilh. Wiedemann, Ueber Photographie von Handschriften und Drucksachen. — O. Clemen, Bibliographica zur Reformationsgeschichte. I. II. — Literaturberichte und Anzeigen: Paul Hinneberg, Die Kultur der Gegenwart, ihre Entwicklung und ihre Ziele. Teil I. Abt. 1. Abt. 4. Abt. 8. (P. S.) Trübners Minerva. Jahrbuch der Deutschen Bibliotheken. IV. Jahrg. Johannes Franke, Der Leihbetrieb der öffentlichen Bibliotheken und das geltende Recht. (K. Schulz.) Konrad Haebler, Typenrepertorium der Wiegendrucke. Abt. 1.

(E. Voulliéme.) — 2. füzet (február): Ch. W. *Berghoef*er, Gesamtkatalog und einheitlicher Zetteldruck. I. — B. *Bess*, Ugyanez. II. — Walther *Schultze*, Ugyanez. III. — G. A. *Crüvell*, Die niederösterreichische Reformationsdruckerei. — Literaturberichte und Anzeigen: Otto Hartwig, Aus dem Leben eines deutschen Bibliothekars. (A. Hortschsansky.) Johannes Ficker und Otto Winkelmann, Handschriftenproben des sechszehnten Jahrhunderts nach Strassburger Originalen. Bd. II. (Karl Schorbach.) Paul Heitz u. Konrad Haebler, Hundert Kalender-Inkunabeln. Isak Collÿn, Ettbladstryck från femtonde Århundradet. I., II. köt. Karl Schorbach, Seltene Drucke in Nachbildung. IV. Bd. Laurin. (Ernst Voulliéme.) Alfred Goetze, Die hochdeutschen Drucker der Reformationszeit. (Johannes Luther.) — 3. füzet (márczius): P. *Schwenke*, Der sächliche Etat der Bibliotheken und die Kataloge. — Carl *Curtius*, Ueber einige Balhornsche Drucke in der Stadtbibliothek zu Lübeck. — O. *Clemen*, Bibliographica zur Reformationsgeschichte III. IV. — Ein neuer Bücherhalter. — Literaturberichte und Anzeigen: Max Herrmann, Ein feste Burg ist unser Gott' Vortrag. (Johannes Luther.) Annales de la Société Jean-Jacques Rousseau. Tome I. (Alfred Schulze.) — Állandó rovatok: Kleine Mitteilungen. Umschau und neue Nachrichten, Antiquariatskataloge. Personalmeldungen. Neue Bücher und Aufsätze zum Bibliotheks- und Buchwesen. Zusammengestellt von Adalbert *Hortschsansky*.

A MAGYAR BIBLIOGRAFIAI IRODALOM AZ 1906. ÉV ELSŐ NEGYEDÉBEN.

Összeállította: HORVÁTH IGNÁCZ.

BIBLIOGRAPHIA, Társadalomgazdaságtani — I. évf. 1905. szeptember. Budapest, 1905. Pesti könyvnyomda r.-t. 8-r. 1003—1048 l.

— Ugyanez. I. évf. 1905. október. Budapest, 1905. Pesti könyvnyomda r.-t. 8-r. 1051—1088 l.

— Ugyanez. I. évf. 1905. november—december. Budapest, 1905. Pesti könyvnyomda r.-t. 8-r. 1091—1152 l.

— Ugyanez. II. évf. 1906. január. Budapest, 1906. Pesti könyvnyomda r.-t. 8-r. 1—48 l.

— Ugyanez. II. évf. 1906. február. Budapest, 1906. Pesti könyvnyomda r.-t. 8-r. 53—102 l.

— Ugyanez. II. évf. 1906. márczius. Budapest, 1906. Pesti könyvnyomda r.-t. 8-r. 105—164 l.

BIBLIOTECA del circolo letterario di Fiume. Fiume, 1906. Mohovich Emőd kny. 8-r. 45 l.

BIBLIOTHEKSKATALOG des militärwissenschaftlichen und Kasinovereins in Kolozsvár (Klausenburg). Kolozsvár, 1906. Gámán J. örököse. 8-r. 84, 4 l.

BIKÁDI MIHÁLY. Az orosházi m. kir. polg. fiúiskola Eötvös-köri könyvtárának betűsoros jegyzéke. Orosháza, 1905. G. Szabó Lajos kny. 8-r. 20 l.

BÜCHERKATALOG. Angelegt im Oktober 1905. Temesvár, 1905. Csendes Lipót. 8-r. 120 l. (Offiziersbibliothek des k. u. k. Korpsartillerieregiments Nr. 7.)

CZÍMJEGYZÉKE, A budapesti magyar királyi tudomány-egyetem könyvtárának — XXIX. 1904. évi gyarapodás. Budapest, 1905. M. kir. tud.-egyetemi nyomda. 8-r. XIX, 228 l.

FARKAS ISTVÁN — SZÜCS LAJOS. A komáromi iparos ifjúság önképző egyesülete könyvtárának könyvjegyzéke és mutatója. Összeállították: —. Kiadja a választmány, Komárom, 1906. Spitzer Sándor kny. 8-r. 23 l. Ára 20 fillér.

GYÖRY TIBOR. A magyar orvosi irodalom 1904. Összeállította —. Budapest, 1905. Pesti Lloyd-társulat könyvnyomdája. 8-r. VI, 120 l.

HELLEBRANT ÁRPÁD, Repertorium. (Irodalomtörténeti Közlemények. 1905. XV. évf. 4-ik füzet. 395—396 l.)

JEGYZÉKE, A »Beszterczebányai evang. egyesület« »Halassy Gyula könyvtár«-a magyar osztályának —. Beszterczebánya, 1906. »Hungaria« kny. 8-r. 31 l. Ára 30 fill.

JEGYZÉKE, A magyarországi iskolákból kitiltott könyvek és térképek —. 1868—1905. Budapest, 1906. M. kir. tud.-egyetemi ny. 8-r. 23 l.

JEGYZÉKE, A nagyenyedi kaszinó könyvtári —. Nagyenyed, 1906. Nagyenyedi nyomda és papírárúgyár r.-t. 8-r. 61 l.

JEGYZÉKE, Udvarhelykörü Dávid Ferenc-egylet könyvtárának —. Székelyudvarhely, 1905. Becsek D. fia kny. 8-r. 19 l.

KATALOG der Offiziersbibliothek des k. u. k. Infanterieregimentes Wilhelm I. Deutscher Kaiser und König von Preussen No 34. Kassa, 1906. Koczáni Béla kny. 8-r. 60 l.

KATALOG, Kurzgefasst, — der Schülerbibliothek des evangelischen Obergymnasiums A. B. Nagyszeben (Hermannstadt) 1905. Nagyszeben. 1905. Krafft V. kny. 8-r, 51 l.

KTADVÁNYAI. A királyi magyar természettudományi társulat folyóiratai és — 1841-től 1905. év végeig. Budapest, 1906. Pesti Lloyd-társulat könyvsajtója. Kis 8-r. 35 l.

KOLLÁROV M. ISTVÁN. Az orosházi m. kir. állami polgári fiúiskola ifjúsági könyvtárának jegyzéke. Orosháza, 1905. G. Szabó Lajos kny. 12-r. 18 l.

KÖNYVEK, Új. (Századok. 1906. 1. füzet, január 90—92 l.; 2. füzet, február 184—186 l.)

KÖNYVEK, Új magyar —. (Budapesti Szemle. 1906. február. 350. sz. 318—320 l. 1906. márczius. 351. sz. 479—480 l. 1906. április. 352. sz. 159—160 l.)

KÖNYVJEGYZÉKE, A magyarországi kereskedelmi utazók egyesülete családi könyvtárának —. Budapest, 1906. Pesti Lloyd-társulat kny. 8-r. 18 l.

KÖNYVJEGYZÉKE, A magyar társaskör könyvtárának —. Nagyszentmiklós, 1905. Wiener N. kny. 8-r. 11 l.

KÖNYVJEGYZÉKE, A magyar vasuti és hajózási klub szakkönyvtárának betűrendes —. Budapest, 1906. Thalia kny, 2-r. 4 l. (Melléklet a »Vasuti és Hajózási Hetilap« 1906. márczius 31. számához.)

KÖNYVJEGYZÉKE, A miskolci polgári egyesület olvasó-könyvtárának —. 1906. Miskolcz, 1906. Szelényi és Társa kny. 8-r. 46 l.

KÖNYVJEGYZÉKE, A selmecbányai m. k. bányászati és erdészeti főiskola kézi könyvtárának —. Selmecbánya, 1905. Joerges Ágost özvegye és fia. Nagy 8-r. 31 l.

KÖNYVJEGYZÉKE, A soproni kaszinó-egyesület —. 1906. Sopron, 1906. Romwalter Alfréd kny. 8-r. 216, 2 l. Ára 1 kor.

KÖNYVJEGYZÉKE, Végvár község népkönyvtárának —. 1906. Kner Izidor kny. 8-r. 8 l.

KÖNYVTÁRJEGYZÉKE, A budapesti ág. ev. főgimnázium Arany János körének betűrendes —. 1905. Budapest, 1905. Müller Károly kny. 8-r. 56, 2 l.

KÖNYVTÁRJEGYZÉKE, A »Délmagyarországi Magyar Közművelődési Egyesület —. Budapest, 1906. Nagy Sándor kny. 8-r. 7 l.

KÖNYVTÁRJEGYZÉKE, A »Délmagyarországi Magyar Közművelődési Egyesület« —. Budapest, 1906. Nagy Sándor kny. 8-r. 4 l.

KUMLIK EMIL, Pozsony szab. kir. város közkönyvtárának címjegyzéke, Pozsony, 1906. A katolikus irodalmi részvénytársaság könyvnyomdája. 8-r. XV, 349, 2 l.

LELTÁRA, Az ungvári társaskör ABC —. Ungvár, 1905. Székely és Illés kny. 8-r. 55 l.

PÓTLÉK, I. sz., a debreczeni kereskedelmi és iparkamara könyvtárjegyzékéhez. Debreczen, 1906. január 1. Debreczen, 1906. Városi könyvnyomda. 8-r. 14 l.

STATUTEN für die Regimentsbibliothek. Pozsony, 1905. Alkalay Adolf és fia kny. 8-r. 7 l. (K. u. k. Korpsartillerieregiment Erzherzog Albrecht Nr. 5.)

SZABÁLYZATA, Az országos paedagógiai könyvtár és tanszermúzeum szervezeti —. Budapest, 1906. Egyetemi nyomda. Nagy 4-r. 7 l.

SZAKBEOSZTÁSA, Pozsony szab. kir. város közkönyvtárainak —. Pozsony, 1906. A katolikus irodalmi részvénytársaság könyvnyomdája. 2-r. 1 levél.

WEISZ MIKSA, Néhaj dr. Kaufmann Dávid tanár könyvtárának héber kéziratái és könyvei. Összeállítja és ismerteti —. Budapest, 1906. Alkalay Adolf és fia kny. 8-r. 199, 80 l.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Br. Radvánszky Béla †. A magyar tudományosságot érzékeny veszteség érte br. *Radvánszky* Béla május hó 2-án bekövetkezett gyászos elhunytával. Vele történeti multunk lelkes kutató munkása s mások tudományos törekvéseinek agilis pártfogója szállt sírba. Közel negyven esztendőre terjedő irodalmi munkássága főként hazánk művelődéstörténeti emlékeinek felkutatására, kiadására s rendszeres feldolgozására irányult s e tekintetben különösen »Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században«, valamint »Házi történelmünk emlékei« cz. munkái bírnak kiváló jelentőséggel, bár irodalomtörténeti dolgozatai, köztük Rimay János munkáinak kiadása is számos eddig ismeretlen adattal gyarapították a tudományt. Néhai br. *Radvánszky* Béla ezen történelmi és irodalomtörténeti kutatásai mellett, melyek bővebb méltatása meghaladja folyóiratunk keretét, hazánk múzeum- és könyvtár-ügyével is behatóan foglalkozott, a miről 1881-ben, mint a M. N. Múzeum ügyeinek megvizsgálására kiküldött országos bizottság jegyzője, egy terjedelmes, számos gyakorlati s tudományos szempontból egyaránt értékes megfigyelésben, tanácsban bővelkedő memorandum kidolgozásával tett tanúságot. E dolgozat, mint a M. N. Múzeum hivatalos közlönyében, folyóiratunkban¹ látott napvilágot. A könyvészet iránti érdeklődésének tanujele továbbá folyóiratunk egy másik évfolyamában² közzétett tanulmánya *Bod* Péter könyvtáráról, melynek eredeti jegyzéke a bárói család sajkókazai levéltárában őriztetik.

Br. *Radvánszky* Béla mint könyvgyűjtő is elismerést érdemel; bár nem volt bibliofil a szó azon értelmében, hogy a könyvet annak könyvészeti értékeért becsülte volna, mint történeti kutatásainak nélkülözhetetlen segédeszközét azonban szorgalmasan gyűjtötte a hatvanas évek eleje óta, közel kétezer koronát áldozván évenként könyvtára gyarapítására. Elhunytakor gyűjteménye mintegy 14.000 kötetre volt tehető s vagy száz darab, históriai vonatkozású régi magyar nyomtatványt is tartalmazott. Jellegét a hazai s külföldi, de a magyar történelemmel kapcsolatos érdekű, okmánytárak, kritikai forráskiadások, családtörténelmi s heraldikai dolgozatok gazdag sorozata adta meg, melyek ily teljes gyűjteménye kevés magánkönyvtárban található fel s nem egy közkönyvtárnak is igaz dízére válnék.

¹ 1881. évf. 31—63 ll.

² 1884. évf. 58—86 ll.

A Hiteles helyek levéltárainak orsz. főfelügyelősége. Ő cs. és ap. kir. felségének Bécsben 1906. márcz. 28. kelt legfelsőbb elhatározása értelmében a nmélt. v. és k. o. minisztérium 1533 eln. sz. a kiadott rendeletével szabályozta a hiteles helyek levéltárai fölött gyakorlandó felügyeleti jogát. E szabályzat 2. §. a értelmében e felügyelet célja időközönként meg-cztendő vizsgálat útján biztosítékot és megnyugvást szerezni a felől, hogy a levéltárak oly helyiségben őriztetnek, melyek tűzveszélytől s nedvességtől kellően meg vannak óva és minden tekintetben teljes biztonságot nyújtanak, rendben tartatnak s hivatalos és tudományos használatuk nehézségeibe nem ütközik. A felügyeletet a v. és k. o. miniszter a hiteles helyek levéltárainak országos főfelügyelője útján gyakorolja akit a miniszter előterjesztése alapján, három évi időtartamra, Ő felsége nevez ki. A főfelügyelő alá van rendelve egy felügyelő, akit a miniszter nevez ki ugyanazon három évi időtartamra. A főfelügyelőség hatásköre egyrészt a levéltárak használhatósága és megbízhatósága érdekében szükséges intézkedések megállapítása végett megindítandó tárgyalásokra, másrészt azok helyszíni megvizsgálására terjed.

Ő felsége f. é. márcz. hó 28-án kelt legfelsőbb elhatározásával a hiteles helyek levéltárainak főfelügyelőjévé Kollányi Ferencz jaáki apátot, a M. Nemz. Múzeum Széchényi Orsz. könyvtáranak igazgató-őrét méltóztatott kinevezni.

A Múzeumok és Könyvtárak Országos Szövetsége 1906. évi közgyűlése május 24-én zajlott le a Magyar Nemzeti Múzeum disztermében. *Wlassics* Gyula v. b. t. t. elnök, a nagy számban egybegyűlt közönség előtt, magas szárnyalású kulturpolitikai beszéddel nyitotta meg a közgyűlést, melynek eszmemenetét a következőkben ismertetjük.

Wlassics beszéde elején a hazafiúi fájdalom igaz hangján emlékezett meg az elmúlt esztendő szomorú politikai eseményeiről, melyek ha nem is akadályozták meg, legalább is késleltették a múzeumi és könyvtári ügy természetes fejlődését; majd hálás szavakkal méltatta Ő Felsége, érdemeit »a ki a legszebb babért fonta homloka köré, midőn igazán királyi érzelmével a nemzetet magához ölelte, és most a nemzet nagyarányú haladásának útja ismét nyitva áll. A béke napjaiban azonban — teszi hozzá — senkinek sem szabad. megfelekedezni azokról, a miket a megpróbáltatás idején tanultunk«. Megtanultuk pedig azt, hogy nemzeti erőnk több oldalról megerősítésre szorul. E megerősítés legcélravezetőbb módja a nemzet értelmi és erkölcsi jellemének tökéletesítése lévén, a népműveltség fejlesztésére kell törekednünk. Annival is inkább, mert »cselekvő politikánk vezéreszméje is az, hogy a nép legszelebbebb rétegeit a magyar alkotmány joggal rubázza fel.« A műveltség általánosításának e nagy és nemes munkájában az orsz. szövetségben egyesült kultúr-tényezőknak is szép feladat jutott osztályrészül.

»A népművelési eszközök sorozatában a felnőttek művelésének folytonossága a leghatalmasabb tényező. Az ingyenes népoktatást, az ifjúsági könyvtár közművelődési értékét a népkönyvtárakkal és a különféle tanfolyamokkal tudjuk csak igazán fokozni. A leghatalmasabb nemzetek Amerika, Anglia, Franciaország, a német birodalom államainak ezen irányú munkájából érdekes adatokat ismerünk, melyek igazolják, mily fontosságot tulajdonítanak a

felelő társadalom művelési eszközeinek. Milliókra megy azok száma, kik a felnőttek számára rendezett tanfolyamokon vesznek részt és százazrekre megy a tanfolyamok száma évenként.

Annak az eszmekörnek, melyet a paedagógiai irodalomban ma kultur-szociálizmusnak vagy szociális kulturának neveznek, teljes odaadással kell szolgálatára állnunk . . .

Éreznünk kell, uraim, hogy a népkönyvtár ügye, mely gondozásunkra van bízva, fontosságban az idők fejlődésével mindig csak nagyobb súllyal emelkedik. Az értelmi és erkölcsi jellem jórészt a szellemi táplálékból alakul ki. Ezért nem az a főkérdés, *hányan olvassák* népkönyvtárainkat, de a népműveltség összértékére az a döntő, hogy *hány olvasónál emelkedett az olvasás folytán az értelmi és erkölcsi jellem színvonala* . . . Ezért nekünk azokról a módokról és eszközökről is kell gondoskodnunk, melyek azt biztosítják, hogy az *olvasás* haszonnal is járjon. Csak akkor tudok örülni az analfabéták kevesbedésének, ha az, a ki nem *analfabéta, tud is olvasni*. Betűt ismerni nem elég. Jól mondja egy paedagógiai író, hogy »az a ki nem analfabéta, nem mindig tartozik egyúttal az olvasni tudók közé is, a ki nem tartozik ezek közé, csak abban különbözik a többi analfabétától, hogy ismeri a betűket, talán le tudja írni a nevét.«

A legelsőrendű feladat tehát az, hogy a népkönyvtár és az ifjusági könyvtár tanítsanak meg olvasni, mert a népkönyvtár is csak így jár értelmi haszonnal. A népkönyvtárnál pedig a főszempont az legyen, hogy minél tökéletesebb és minél tanulságosabb könyvek álljanak rendelkezésre. Ezért tartom életbevágó ügynek azt, hogy legnevesebb íróink és tudósaink ne tartsák színvonaluk alatt álló feladatnak az ifjusági és népkönyvtárakba műveket írni, vagy legalább, ha maguk épen nem tudnak népies irányban írni, megbízható anyagot szolgáltatassanak azoknak, a kik azt népiesen feldolgozni tudják . . .

Nagyobb gondot kell arra is fordítanunk — hogy a Könyvtáraknak *felhasználását* minél nagyobb nyilvánossággal ellenőrizzük. Statisztikát vezetünk arról és népkönyvtárainknál is megkezdtük annak gyűjtését, hogy mely írókat, mely könyveket kedveli leginkább az olvasóközönség. Ebből képet alkothatunk magunknak arról, hogy mi képezi az olvasóközönség legelterjedtebb szellemi táplálékát, de egyúttal levonhatjuk a tanulságot. Résen kell lennünk, hogy az esetleges téves vagy túlságosan egyoldalú kedvteléseket ellensúlyozzuk és jóakarató tanácscsal, vezetéssel más irányba tereljük az olvasóközönség figyelmét. Én nagyon gyönyörködtem abban, a mit a »Literarisches Echo«-ban nemrég olvastam. Ezen lap szerkesztősége csaknem évenként a nagy kölcsönkönyvtárakhoz fordul azzal a kérdéssel, hogy mely szépirodalmi műveket keresik leginkább? Csaknem kétszázra terjedő kölcsönkönyvtár statisztikája állott 1905-ben a szerkesztőség előtt és kitűnt, hogy a »Götz Krafft«-ot olvasták legtöbben. Erre a német sajtó — mondhatnám csaknem minden közege — foglalkozott ezzel a kérdéssel. Felvilágosító cikkek jelentek meg, melyekben kifejtették, hogy a Götz Krafft-regényciklus művészi értéke csekély arra, hogy komoly olvasók oly tömegesen olvassák, sőt megcségyenítő, hogy a statisztikában oly előkelő helyre jutott. Hasábokon foglal-

koztak a német politikai lapok ezzel a kérdéssel és a mennyire ostromolták a »Götz Krafft«-bálványozást, ép oly örömmel hirdették, hogy a közönség helyes utakon jár, midőn Hesse Hermann, Ernst Ottó, Viebig Clara, Ompteda György, Ganghofer Lajos, Mann Thomas és Böhm Margit érett elbeszélő termékeit keresi fel — mert a »Götz Krafft« után ezen íróknak volt a legnagyobb keletük.

Mi is sokat tanulhatunk ebből a módszerből. A legnagyobb nyilvánosság ellenőrzése alá kell helyezni nálunk is az olvasási statisztika eredményeit.

Fontos, hogy arról felvilágosítsuk a népet, hogy ne a több évre felosztott rémregényeket tartalmazó kalendárium rabló- és tündérhistoriájában keresse szellemi táplálékát. De ez nem elég. Szükséges még, hogy a komolyabb néplapokban komoly kulturpolitikuskok foglalkozzanak az olvasási statisztika eredményének tanulságaival és felvilágosító, oktató, irányzó cikkekben segítségükre legyenek a lelkes és buzgó könyvtárvezetőknek, kiknek első sorban az a kötelességük, hogy a könyveket ne csak olvasásra adják a nép kezébe, de irányítsák és vezessék is a könyvtár népművelő feladatát. Rendkívül érdemes munka ez, melynek teljesítése mindenkit önérettel tölthet el — hisz ha nemzetünk sorsa attól függ, mily fokon áll a nép értelmi és erkölcsi színvonala — akkor ennek gazdagításánál érdemesebb szolgálat alig van.«

Ily irányú kulturális teendőink méltatásával kapcsolatban emlékezett meg az elnök arról a súlyos veszteségről, mely a népkönyvtárak ügyét *György Aladár*nak, a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsa helyettes titkárának ez év elején történt elhunytával érte.

»Hogy ki volt ő a magyar közművelődés terén, azt ebben a körben mindenki tudja. Az ő értelmi értékét és erkölcsi jellemét mindenki becsüli. Tudja, hogy lelkének minden gazdagságát a népművelés nagy céljának szentelte. Nem volt számbavehető közművelődési egyesület, melyben magának mást kért volna, mint munkát. A dicsőséget szívesen engedte át másoknak de az eredmény sikerének örömeiben nemes szívét senki sem multa felül. A földrajzi és paedagógiai tudomány a művelődéstörténet terén becses művek őrzik meg nevét. A társadalmi téren a Mária Dorottya egyesület, a Tanítónők Otthona az ő lelkes fáradozásának eredménye. A könyvtárak és múzeumok ügyében sok kérdés megoldását az ő rokonszenves, az ellentéteket kiegyenlítő humanus működése tette lehetővé. Igaz és nemes jellem volt. Minden önszerzet nélkül tudta szeretni a hazát. Lelke csupa szelidség, de azért az erély lelkesedésével és szívós kitartásával tudott küzdeni az igazságért. Csak így magyarázható meg az a siker, melyet működésével elérni tudott.

Mindenütt örömmel látták, mert tudták: ime egy férfiú, ki magának semmit sem kér. Nagyobb arányú harcosai voltak a magyar közművelődés ügyének, de odaadóbban, lelkesebben, önzetlenebbül senki sem járult a magyar közművelődés oltára elé mint ő. Mindenét letette erre az oltárra. Megérdemli, hogy annak emlékét, a ki önfelelődozással és annyi eredménnyel élt a magyar közművelődés szolgálatában — az utókor megőrizze.

A legméltóbb emlék az leend — ha minél többen követjük példáját

és önfeledten, úgy mint ő, lelkünk egész melegével, értelmünk minden gondolatával szolgáljuk a legnemesebbet — a magyar közművelődés ügyét.»

A megnyitó beszédet követő eljenzés megszűntével *Schönherr* Gyula dr. titkár bemutatta a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsának, valamint az Országos Főfelügyelőségnek évi jelentéseit, nemkülönbön a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa 1904. évi zárószámadásainak megvizsgálásáról szóló jelentést, mely jelentéseket a közgyűlés egyhangulag tudomásul vette.

E jelentések közül az orsz. főfelügyelőségét ez alkalommal nem ismertetjük, minthogy annak könyvtári részéről olvasóink »Vidéki könyvtáraink« czímen szerezhettek annak idején részletes tudomást. Az Orsz. Tanács jelentéséből pedig kiragadjuk a következőket: A tanács fő tevékenysége, mint ismeretes, a népies intézmények ügyének irányítása. E földadatának két módon igyekszik megfelelni: új népkönyvtárak létesítésével és a már létezők gyarapításával. E czélból jelentékeny összegekkel segítette azokat a közművelődési egyesületeket, a melyek népkönyvtárak fölállítására útján szolgálják a magyarság szellemi érdekeit.

Kiválóan üdvös intézkedés volt a tanács részéről, hogy az olvasókedv helyes irányba terelése érdekében részletes jegyzékben állította össze azoknak a műveknek a jegyzékét, a melyeket alkalmasnak talált a nép lelki életének helyes irányítására. Ez a jegyzék legutóbb második bővített kiadásban jelent meg és mintegy ezerkét száz mű címét sorolja föl. Ez volt az utolsó munkája *György* Aladárnak, a népművelés lelkes barátjának, a ki annak befejeztével megvált a tanácsnál viselt állásától. Néhány hónap mulva bekövetkezett halálával a tanács egyik legbuzgóbb munkatársát veszítette el. Az olvasókedv fokozásával függ össze a tanácsnak az az intézkedése, hogy a földművelési minisztérium által alapított gazdasági könyvtárak anyagát szépirodalmi művekkel egészítette ki s ezzel a földművelő népet jobban hozzászoktatta a könyvtár használatához. Erre a célra első ízben 7000 koronát áldozott s újabb 7000 koronát szánt a további szükségletek fedezésére.

Nagyjelentőségű lépés a népkönyvtárak szervezésére irányuló mozgalomban a közoktatásügyi kormánynak az az intézkedése, a melylyel a tanfelügyelőket utasította, hogy a tanácsnak e téren kifejtett működését figyelemmel kísérjék és a rendelkezésükre álló eszközökkel támogassák.

A tanács hatáskörébe az 1905. évben 300 nép- és vándorkönyvtár tartozott, melyek az egész országra kiterjedő hálózatban szolgálták a magyarság körét. Népkönyvtárak felállítására ez évben 24,360 kor., vándorkönyvtárak létesítésére 12,000 kor., egyes, népkönyvtárakat fenntartó egyesületek ily irányú támogatására 32,940 kor., könyvtárkezelők jutalmazására pedig 1000 kor. fordított.

A jelentések kapcsán *Gyalui* Farkas, a kolozsvári egyetemi könyvtár őre, a népkönyvtári ügynek intenzívebb fejlesztésére, teljesen nyilvános, olvasóteremmel kapcsolatos könyvtárak létesítésére, az ilyen könyvtárak szaporítására s e végből a legerőteljesebb akcióra, egyúttal az állam részéről nagyobb anyagi hozzájárulás kieszközlésére hívta föl a tanács figyelmét, *Szántó* dr. osztálytanácsos pedig az államok hivatalos kiadványai között létesítendő cserviszony tárgyában kér a tanácstól megfelelő lépéseket.

Wlassics Gyula elnök kijelentette, hogy a tanács mindkét kérdéssel foglalkozott és igyekezni fog azokat mielőbb a megoldás stádiumába juttatni.

Az Országos Tanács 1905. évi zárószámadásainak bemutatása után számvizsgáló bizottságot küldtek ki, melynek tagjai *Szendrey* János és *Hagel* Pál.

Ezután a *György* Aladár elhunytával üresedésbe jött egyik titkári állásra a közgyűlés egyhangú bizalma *Schönherr* Gyula egyet. magántanárt, nemzeti múzeumi igazgatóórt emelte. Az öt tanácsi tagsági helyre a következők választottak be: *Berzeviczy* Albert, *Pósta* Béla, *Sándor* József, *Szily* Kálmán, *Zsilinszky* Mihály.

Az elnök ajánlatára a közgyűlés egyhangú lelkesedéssel a szövetséget a következő szakfériaakkal egészítette ki: *Darányi* Ignác földművelésügyi miniszter, a ki a földművelési könyvtárak szervezése körül szerzett nagy érdemet, *Semsey* Andor, *Szell* Kálmán és *Thallóczy* Lajos.

Következtek a szakbeli előadások. Elsőnek *Teleky* Sándor gróf tartott előadást e czímen: *Múzeumok és népművelés*. Előadásában ismerteti a közoktatási átalakulást, a mely a középkorból eredő verbalizmussal szemben az iskolát a mindennapi élettel szorosabb és termékenyebb kapcsolatba hozni igyekszik. Kifejti, hogy az általános tanítás és szabad érvényesülés korában a népesség széles rétegének művelése hatalmas lépésekkel halad előre. Épp e téren a népies múzeumoknak nagy szerep jut. Ismerteti a különböző külföldi népies múzeumok működését és szól a skandináv kerti múzeumokról, a melyeknek meghonosítását nálunk is kulturérdeknek jelzi. Ismerteti előadása végén a népies múzeumok céljait, sikeres működésének eszközeit és azon óriási jelentőséget, melylyel a nép széles rétegeinek a nemzeti műveltség megszerzésében bírnak. Még *Pósta* Béla értekezett ezen a czímen: *A nagy magyar alföld régészeti felkutatásának föladatai*.

Végül a közgyűlés elhatározta, hogy a vasvármegyei kultúregyesület indítványára a múzeumi és könyvtári folyóirat eddig is tárgyalt kérdését napirenden tartják és kedvező helyzet mellett meg is valósítják. Ezután elhatározták, hogy Pécs város meghívására az 1907. évi közgyűlést ott fogják megtartani, mire a jegyzőkönyv hitelesítése után a közgyűlés *Wlassics* Gyula elnök zajos éltetésével véget ért.

Ex-librisz kiállítás az Iparművészeti Múzeumban. Folyó évi május hó 23-án d. u. öt órakor nyílt meg *Molnár* Viktor államtitkár jelenlétében az *Országos Gyermekvédő Liga* könyvjegy-kiállítása. A liga ügyvezető elnöke *Edelsheim-Gyulai* Lipót báró, művészeti lelkesedéssel állott a kiállítás rendezésének élére, *Csányi* Károly és *Bartha* Ernő pedig tudással párosult ízlésének adta újabb jelét a beérkezett anyag kiválogatásánál és csoportosításánál. Nálunk ezelőtt három évvel volt az első ex-librisz-kiállítás, melyet akkor az Iparművészeti Múzeum rendezett.¹

Az Iparművészeti Múzeum kupolacsarnokában elhelyezett kiállításon magyar, osztrák, német, francia, németalföldi, svéd, angol, spanyol, orosz és amerikai művészek kétezer könyvjegye látható, eredeti rajzban, fa- és rézmet-

¹ V. ö. Magyar Könyvszemle. 1903. év. 234, 392 s. köv. II.

szetben, rézmarásban, kő- és fénynyomásban. A kiállítást a beküldők szerint osztályozták, mivel a nemzetek szerint való csoportosítás igen költséges lett volna. Balra az első két fülkébe helyezték el *Coudenhove-Breunner* grófné tizenkét táblából álló gyűjteményét, a melynek értékes darabjai közül is kitűnik a műkedvelő grófnő régi stílusban rajzolt könyvjegye. Ugyancsak tizenkét táblán van kiállítva *Dirner* Gusztáv dr. egyetemi tanár gyönyörű gyűjteménye, a melyben főképen a czímeres, pecsétalakú könyvjegy dominál; közöttük *Gambetta* ex-librisze.

Prüner Arnold huszonegy táblát küldött a kiállításra. Gyűjteményében a magyar művészeket *Basch* Árpád, *Bartha* Ernő, *Csányi* Károly, *Kürthy* György, *Mosonyi* Heilman, *Nagy* Sándor, *Údvari* Géza, *Vadász* Miklós és *Vesztróczy* Manó képviselik egy-egy finoman kidolgozott művel. Néhány tréfás könyvjegy látható itt *Ade* Matildtól, a Meggendorfer híres rajzolójától. Az *Elischer*-féle gyűjteményből hat tábla van kiállítva, melyeken legszebb a *Froschauer*-család könyvjegye, ifjú *Holbein* János műve. *Leiningen* Károly gróf gyűjteményében több híres művész alkotása látható. *Weissenbach* Iván báró tizennégytáblás gyűjteményében találjuk a német császár fiainak ex-libriszeit. *Speidel* Zoltán dr. tizenkét táblán állította ki gazdag gyűjteményét, melyben előkelő helyet foglalnak *Telkessy* Valér, *Mosonyi*, *Frecskai* és *Lakos* Alfréd művei. *Kozma* Lajos gyűjteményének legértékesebb darabja a *Walter Crane* saját ex-librisze. Az Iparművészeti Múzeum a *Sattler*-féle gyűjteményt állította ki.

A kiállítás rendezői elhatározták, hogy tekintettel az általános érdeklődésre, megalakítják az *Ex-librisz-Egyesület*-et, a melynek tagjai majd egymás között cserélik ki könyvjegyeiket.

A kiállítás egyik részében van elhelyezve *Glück* Frigyes iparművészeti gyűjteménye, a mely igazi művészeti látványosság. A katalógust *Craig* Gordon amerikai művész könyvjegye díszíti. Az ex-libriszekről *Nyitrai* József, a Glück-féle gyűjteményről *Csányi* Károly írt bevezető cikkelyt.



VÁLTOZÁSOK

a magyarországi nyomdáknál 1906. márczius 16-tól május 31-ig.

(Az egy csillaggal jelölt nyomdák hatóságilag nincsenek bejelentve. A két csillaggal jelöltek megszűntek.)

Budapest :

Ausländer Lajos és társai.
VI., Eötvös-u. 47.
**Berger Gyula és társai.
V., Honvéd-u. 10.
Berger Zsigmond és Schimk Ferencz. VII., Csömöri-ut 28.
Fekete Miksa Bernát és Utassy Béla. V., Markó-utca 5.

Keller György, Keller RICHÁRD és HUPPAN Gyula.
VII., Király-u. 95.
Kronstein Amália. VII., Valeró-u. 9.
Márkus Géza és Márkus Pál. V., Báthory-u. 20.
**Márkus Samu. V., Báthory-u. 20.
Pap Manó és Schwarz László. VI., Podmaniczky-u. 35.

Sinay Gusztávné született Adler Katalin. VII., Damjanich-u. 19.

Győr :

**Friedmann Sándor »Hungária« kny.

Nagybecskerek :
»Mercur« kny. (Gresics Szvetozár és fia Izidor.)

Nagyvárad :

*Vidor Manó.

A Magyar Könyvszemle új folyama.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára 1893-ban a Magyar Könyvszemle új folyamát indította meg.

A folyóirat, mint a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának hivatalos kiadványa s a magyar bibliográfia egyedüli szakközlönye, 1876 óta áll a hazai tudomány érdekeinek szolgálatában. Első sorban a múzeumi könyvtár érdekeinek előmozdítására lévén hivatva, ismerteti annak egyes csoportjait; beszámol az évi gyarapodásról, a végzett munkáról és teljes megbízható képet ad a könyvtár belső életéről. Ismerteti a hazai és külföldi könyv- és levéltárakat, kiváló figyelmet fordítva ezek magyar és különleges bibliografiai vonatkozású anyagának felkutatására és közzétételére. Számot ad a hazai és külföldi könyvészeti irodalom termékeiről s figyelemmel kíséri a külföldi irodalom hazánkra vonatkozó kiadványait.

A Magyar Könyvszemle évnegyedes füzetekben, évenként márczius, június, szeptember és december hónapokban jelenik meg 24—26 ívnyi terjedelemben több műmelléklettel. Előfizetési ára egész évre 6 korona, a könyvárusi forgalomban 8 kor.; egy-egy füzet ára 2 kor.

Az előfizetési pénzeket a **Magyar Nemzeti Múzeum pénztári hivatala** fogadja el; a folyóirat szellemi részét érdeklő közlemények a **szerkesztő czimére** a **Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárába** küldendők.

A Magyar Könyvszemle régi és új folyamainak kötetei kaphatók *Ranschburg Gusztáv* könyvkereskedésében, Budapest, *IV. Ferencziek-tere 2.* A régi folyam 2—16. kötetének ára kötetenkint 4 korona, az új folyam 1—13. kötetének ára kötetenkint 8 korona. Az előfizetések ezentúl is a *Magyar Nemzeti Múzeum pénztári hivatalához* küldendők.

Megjelent és a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában kapható: *A hazai hírlapirodalom 1904-ben. I. A magyar hírlapirodalom, id. Szinnyei Józseftől. II. A nem magyar nyelvű hírlapirodalom, Kereszty Istvántól. III. Folyóiratok. Horváth Ignácztól. Függelék: A magyar nyelvű hírlapok és folyóiratok statisztikája, id. Szinnyei Józseftől. Ára 1 kor. 10 fillér.*

MAGYAR KÖNYVSZEMLE. — REVUE BIBLIOGRAPHIQUE HONGROISE.

Publiée par la bibliothèque Széchényi du Musée National Hongrois.
Directeur: M. François Kollányi.

Quatre livraisons par an; prix du volume Nouvelle série. XIV. volume. 2-de
6 couronnes = 6 francs = 5 marcs. livraison. Avril—Juin 1906.

SOMMAIRE.

	Page
La bibliothèque Széchényi du Musée National Hongrois en 1905	89
Dr. André Veress. Les manuscrits de Marsigli à Bologne qui ont trait à l'histoire de la Hongrie. (Première partie, avec une gravure hors texte.)	109
Bibliothèque hongroise. (Nouvelles pièces relatives au Répertoire des imprimés hongrois antérieurs à 1711.) Par le dr. Louis Dézsi ...	131
Indicateur officiel. Rapport sur l'état de la Bibliothèque Széchényi du Musée National Hongrois dans le premier trimestre de 1906	154
La bibliothèque de l'Université royale hongroise de Budapest en 1904	158
Littérature. Paul Melottée: Histoire économique de l'imprimerie. Tome I. Par le dr. Paul Gulyás. — Muller, Zeith und Fruin: Anleitung zum Ordnen und Beschreiben von Archiven. Par A. Á. — Luther S. Livingston: Auction prices of books. Par le dr. Paul Gulyás. — Maximilien Weisz: Manuscrits et livres hébreux dans la bibliothèque du feu dr. David Kaufmann. Par <i>Spectator.</i> — Revue des périodiques étrangers	183
La littérature bibliographique hongroise dans le premier trimestre de 1906. Par Ignace Horváth	183
Notices. Le baron Béla de Radvánszky †. — Inspection supérieure des archives des lieux d'authenticité (<i>loca credibilia</i>). — Assemblée générale de l'Association nationale des Musées et des Bibliothèques. — Exposition d' <i>ex-libris</i> au Musée hongrois des Arts décoratifs	185

Siège de la rédaction et de l'administration: *Magyar Könyvszemle*
Budapest, Musée National Hongrois.